

Stanisław Czerwik

Recepcja mariologii Soboru Watykańskiego II w posoborowych księgach liturgicznych : próba syntezy

---

Salvatoris Mater 16/1/4, 54-122

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Sobór Watykański II wypowiedział się na temat Bogurodzicy Maryi przede wszystkim w dwóch dokumentach: w Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*¹ oraz w ósmym rozdziale Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*². W pierwszym dokumencie uchwalonym przez Sobór – na zakończenie jego drugiej sesji (4 XII 1963 roku) jest mowa o obchodach misterium Chrystusa w cyklu roku liturgicznego. Kościół, złączony oblubieńczą więzią z Chrystusem, uważa za swój obowiązek obchodzenie w pierwszym dniu każdego tygodnia pamiątki Zmartwychwstania Pańskiego i – w doroczną uroczystość Paschy – całego misterium męki oraz wieńczącego ją Zmartwychwstania. Ponadto z *biegiem roku Kościół odslania całe misterium Chrystusa, poczynwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana*³.

Ks. Stanisław Czerwik

Recepcja mariologii Soboru Watykańskiego II w posoborowych księgach liturgicznych. Próba syntezy

SALVATORIS MATER
16(2014) nr 1-4, 54-122

Dzięki obchodom misterium Odkupienia bogactwo zbawczych czynów i zasług Chrystusa w pewien sposób (*quodammodo*) uobecnia się w każdym czasie i staje się dostępne dla wierzących (tamże). W kolejnym numerze *Sacrosanctum Concilium* czytamy o oddawaniu szczególnej czci Najświętszej Matce Bożej, *która nierozzerwalnym węzłem łączona jest ze zbawczym dziełem swojego Syna*⁴. Nie ma w roku liturgicznym jakiegoś odrębnego „cyklu obchodów” ku czci Maryi Dziewicy. Obchody te są włączone w „roczny cykl misterium Chrystusa” jako wyraz szczególnej więzi Maryi z Synem w dokonanym

* Wykaz skrótów:

Ant Kom – Antyfona na Komunię; Ant Mpoł – Antyfona Modlitwy południowej; Ant Mpopoł – Antyfona Modlitwy popołudniowej; Ant Mprzedpoł – Antyfona Modlitwy przedpołudniowej; Ant wej – Antyfona na wejście; 1 Czyt – Pierwsze czytanie; Ew – Ewangelia; Gcz – Godzina czytań; Hm – Hymn; Ju – Jutrznia; Ko – Kolekta; LG – Liturgia Godzin; MR – Mszał Rzymski; Nd – Modlitwa nad darami; Np – Nieszpory; Pf – Prefacja; PK – Modlitwa po Komunii; Ps resp – Psalm responsoryjny; Śp Ew – Śpiew przed Ewangelią.

¹ SC 103.

² LG 52-59.

³ SC 102.

⁴ TAMŻE, 103.

przez Niego zbawczym dziele. Jak to zobaczymy w dalszych rozważaniach, związek obchodów ku czci Maryi z celebracjami chrystologicznymi jest zróżnicowany w zależności od okresów liturgicznych oraz sprawowanych misterii zbawienia.

Sacrosanctum Concilium wymienia trzy teologiczne podstawy szczególnej czci, jaką Kościół oddaje Matce Zbawiciela:

- 1) ścisły związek Maryi z Osobą Chrystusa i Jego zbawczym dziełem;
- 2) fakt, że w Maryi „Kościół podziwia i wysławia wspaniały owoc Odkupienia”. Sprawcą tego owocu jest Bóg Ojciec działający przez swego Syna, mocą Ducha Świętego;
- 3) eklezjalny i eschatologiczny charakter Odkupienia urzeczywistnionego w osobie Maryi: *W Niej jakby w przezręczym obrazie [Kościół] z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być*⁵.

1. Zasady mariologii w konstytucji dogmatycznej o Kościele

Zarys mariologii sformułowany w *Sacrosanctum Concilium* 103 został rozwinięty w Konstytucji dogmatycznej o Kościele, uchwalonej przez Sobór w dniu 21 listopada 1964 r. Zanim przedstawimy syntezę nauki tego dokumentu, ujętej w ósmym rozdziale *Lumen gentium*, trzeba pokrótce naszkicować losy tegoż rozdziału w przebiegu debaty soborowej. Ralf M. Wiltgen, autor „Historii Soboru Watykańskiego II”, tak pisze na ten temat: *W trakcie różnych etapów Soboru, dokument mówiący o Najświętszej Maryi Pannie traktowany był w różny sposób. Raz miał być aktem odrębnym, innym razem mówiono o włączeniu go – jako rozdziału – do innego projektu*⁶. Jak zaznacza wspomniany autor, już w styczniu 1963 r., wkrótce po zakończeniu pierwszej sesji plenarnej Soboru (trwała ona od 11 października do 8 grudnia 1962 r.), Komisja Koordynacyjna powzięła postanowienie, że dokument *O Najświętszej Maryi Pannie, Matce Kościoła* będzie dyskutowany niezależnie od Konstytucji dogmatycznej o Kościele⁷. Stopniowo jednak, zwłaszcza pod wpływem Ojców Soboru z terenu Niemiec, Austrii i Skandynawii, a także w wyniku analiz przeprowadzonych przez ekspertów (głównie K. Rahnera i E. Schillebecxa), biskup Kolonii, kard. Frings na początku drugiej sesji Soboru

⁵ TAMŻE.

⁶ R.M. WILTGEN, *Ren wpada do Tybru. Historia Soboru Watykańskiego II*, Poznań 2001, 112.

⁷ TAMŻE, 112.

(30 IX 1963 r.) zaproponował, aby dokument dotyczący Maryi Panny, głównie z racji ekumenicznych, został włączony do poprawionego projektu schematu o Kościele. Propozycja ta miała początkowo wielu przeciwników; odrzucali oni zwłaszcza określenie Maryi jako „Pośredniczki [wszelkich łask]” oraz tytuł „Matka Kościoła”. Ostatecznie w wyniku ożywionej debaty, podczas trzeciej sesji Soboru, w dniu 18 listopada 1964 r., po uwzględnieniu 521 poprawek (*modi*) zgłoszonych przez Ojców, niemal jednogłośnie został przyjęty tekst ósmego rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele jako jej integralna część. W czasie przemówienia wygłoszonego po Mszy św. sprawowanej na zakończenie trzeciej sesji Soboru (21 XI 1964 r.) Paweł VI, czyniąc zadość prośbom wielu biskupów (między innymi Episkopatu Polski), ogłosił Maryję Matką Kościoła i wyraził pragnienie, *aby od tej chwili Najświętsza Maryja Panna była czczona w całym Kościele tym radosnym tytułem oraz by w ten sposób zwracano się do Niej w modlitwach*⁸. Włączenie dokumentu o Najświętszej Maryi Pannie do *Lumen gentium* zarówno przez nadany mu tytuł, jak i zawartą w nim treść, przyczyniło się do pogłębienia mariologii usytuowanej w kontekście chrystologicznym, pneumatologicznym i eklezjalnym. Przyjęty decydującą większością głosów ósmy rozdział Konstytucji otrzymał tytuł: „Błogosławiona Maryja Dziewica, Boża Rodzicielka, w misterium Chrystusa i Kościoła”.

1.1. Związek Maryi ze zbawczym dziełem Syna Bożego

Ósmy rozdział *Lumen gentium* jest wzorcem, według którego Kościół odczytuje Pismo Święte z odniesieniem do postaci Bogurodzicy i Jej miejsca w dziejach zbawienia. Zarys biblijnej mariologii obejmuje najpierw „Protoewangelię”, czyli zapis pierwszej Dobrej Nowiny o wprowadzonej przez Boga nieprzyjaźni między wężem – kusicielem – i niewiastą oraz jej potomkiem (Rdz 3, 15). Postać tej zwycięskiej niewiasty jawi się następnie w prorocत्वach dotyczących matki Emmanuela (por. Iz 7, 14; Mi 5, 2-3; Mt 1, 22n), Dziewicy z Nazaretu, należącej do społeczności „ubogich Pana”, którzy z pokorą i nadzieją oczekują zbawienia. Do Maryi odnosi Sobór miano „Córy Syjonu”, które na kartach Biblii przysługuje narodowi izraelskiemu (por. So 3, 14-18). Jej osoba kojarzy się również z ową „pełnią czasu”, w której miały się urzeczywistnić Boże obietnice związane z „niewiastą” (por. Ga 4, 4-7). Bóg zechciał, aby udział owej „niewiasty” w urzeczywistnieniu planu zbawienia został przygotowany przez udzielenie Jej przywileju Niepokalanego Poczęcia i obdarowanie „pełnią łaski”

⁸ TAMŻE, 311-313 (cytowany tekst pochodzi ze s. 313).

(por. Łk 1, 28), dzięki której została przygotowana, by współdziałać z Bogiem w postawie posłuszeństwa, mającego przezwyciężyć skutki nieposłuszeństwa Ewy⁹. W tym kontekście spotykamy w *Lumen gentium* przeciwstawienie między Ewą, „matką wszystkich żyjących” (por. Rdz 3, 20), przez którą zapanowała na świecie śmierć, a Maryją, dzięki której ludzkość została obdarzona życiem¹⁰.

Łączność Maryi z Synem trwa nieprzerwanie od dziewiczego poczęcia Go za sprawą Ducha Świętego w czasie Zwiastowania (por. Łk 1, 35) aż do Jego śmierci na krzyżu¹¹. Sobór wylicza następujące wydarzenia, które ewangelіści „wpisują” w etap dziejów obramowany tymi dwoma wydarzeniami: nawiedzenie Elżbiety, matki Jana Chrzciciela (Łk 1, 41-45); narodzenie Jezusa w Betlejem (Łk 2, 1-20); Ofiarowanie Jezusa w świątyni, w czterdziestym dniu po Jego narodzeniu (Łk 2, 34n); znalezienie Go pod koniec długiego poszukiwania w dniach Jego pierwszej pielgrzymki do Jerozolimy z okazji święta Paschy (por. Łk 2, 41-51). Z okresu publicznej działalności Jezusa ewangelіści odnotowują następujące momenty: udział Maryi u boku Syna w uczcie weselnej w Kanie Galilejskiej (J 2, 1-11); obecność w gronie słuchaczy Jego nauki (por. Mt 12, 46-50; Łk 11, 27n); Jej trwanie u stóp krzyża w godzinie agonii Jezusa (J 19, 25-27); wreszcie Jej udział w modlitwie z Apostołami i gronem uczniów w oczekiwaniu na Zesłanie Ducha Świętego (por. Dz 1, 12-14).

1.2. Układ obchodów ku czci Bogurodzicy w posoborowym Kalendarzu ogólnym Kościoła katolickiego, w Mszałe Rzymskim i w Liturgii godzin

Listem apostołskim ogłoszonym w formie motu proprio *Mysterii paschalis celebrationem* (14 II 1969 r.), papież Paweł VI zatwierdził *Ogólne normy roku liturgicznego i Kalendarza* (ONRLK) oraz nowy *Ogólny Kalendarz Rzymski*¹².

Na początku drugiej części tego dokumentu (*Ogólnych norm*) papież Paweł VI wspomina o znaczeniu obchodów ku czci Najświętszej Maryi Panny w przeżywaniu misterium Chrystusa: *Uważamy, że przeżywaniu misterium Chrystusa nie sprzeciwia się to, że jasnym światłem błyszczą święta Najświętszej Maryi Panny, «która nierozzerwalnym węzłem jest*

⁹ Por. Łk 1, 38; LG 56.

¹⁰ Por. LG 56.

¹¹ Por. TAMŻE, 57.

¹² Polski przekład *motu proprio* oraz ONRLK znajduje się w *Mszałe Rzymskim dla diecezji polskich*, wydanie drugie poszerzone, Poznań 2010, s. [75]-[85].

związana ze zbawczym dziełem swojego Syna»¹³. To „jasne światło” świąt maryjnych w różnym stopniu odbija blask obchodów ku czci Chrystusa, co znajduje swój wyraz w rozróżnieniu czterech stopni świętowania, jakie tu zwięźle przedstawimy, opierając się na formularzach mszalnych oraz na wybranych: poetyckich i modlitewnych elementach „oficjów własnych” ku czci Bogurodzicy, zamieszczonych w Liturgii Godzin – księdze „Codziennej modlitwy Ludu Bożego” (LG).

1.2.1. Uroczystości ku czci Bogurodzicy Maryi

Na pierwszym miejscu należy wymienić trzy uroczystości, które odzwierciedlają trzy udzielone Maryi dary łaski, będące zarazem treścią dogmatów wiary Kościoła, dotyczących udziału Bogurodzicy w zbawczym dziele Jej Syna.

1.2.1.1. Treścią pierwszej z tych uroczystości jest **Macierzyństwo Świętej Bożej Rodzicielki Maryi**. Jeszcze przed oficjalnym orzeczeniem Soboru Efeskiego (431 r.), który uzasadnił słusność oddawania czci Maryi jako Bogurodzicy (*Theotokos*), była Ona pod tym tytułem wzywana w modlitwie zredagowanej w języku greckim w III wieku na terenie Egiptu, i znanej nam w wersji łacińskiej: *Sub tuum praesidium confugimus, Sancta Dei Genetrix*¹⁴. Świadectwem czci dla Bogurodzicy jest również wprowadzenie Jej imienia do Kanonu Rzymskiego (formuła *Circumstantes*). Prawdopodobnie uroczystość Bożego Macierzyństwa Najświętszej Dziewicy jest najstarszym obchodem maryjnym w liturgii rzymskiej, sięgającym VI-VII wieku, a określanym mianem *Natale Sanctae Mariae*¹⁵.

W kalendarzu zreformowanym po Soborze Watykańskim II uroczystość obchodzona w dniu pierwszym stycznia skupia w sobie następujące treści: jest dniem oktawy Narodzenia Pańskiego; uroczystością **Świętej Bożej Rodzicielki**; pierwszym dniem nowego roku cywilnego oraz Świątowym Dniem modlitw o pokój.

¹³ SC 103.

¹⁴ Por. LG 66: *Już od najdawniejszych czasów Błogosławiona Dziewica jest czczona pod zaszczytnym imieniem Bożej Rodzicielki, pod której obronę uciekają się w modlitwach wierni we wszystkich przeciwnościach i potrzebach.*

¹⁵ Już w Sakramentarzu Gregorianum Hadrianum znajdujemy orację Mszy świętej pod tytułem: *Mense Ianuario. In Octabas Domini ad Santam Mariam ad Martyres* (nr 82-84). Kolekta mszalna przeznaczona na tę uroczystość znajdowała się w Mszale Piusa V i została zachowana w posoborowym Mszale Pawła VI z roku 1970: *Deus qui salutis aeternae, beatae Mariae virginitate fecunda, humano generi praemia praestitisti; tribue quaesumus, ut ipsam pro nobis intercedere sentiamus, per quam meruimus auctorem vitae suscipere, Dominum nostrum Iesum Christum.*

Treści te przenikają liturgię słowa, obejmującą następujące fragmenty: Lb 6, 22-27; Ps 66[67]; Ga 4, 4-7; Łk 2, 16-21. Są również inspiracją dla elementów poetyckich i medytacyjnych w *Lumen gentium*.

W związku z przywróceniem w dniu pierwszym stycznia uroczystości Bogurodzicy Maryi zostało zniesione święto Boskiego Macierzyństwa, wyznaczone na dzień 11 października, w 1931 roku przez papieża Piusa XI (1922-1939) z racji tysiąćpięćsetlecia ogłoszenia tytułu *Theotokos* przez Sobór Efeski.

Główny akcent modlitwy Kościoła w uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi dostrzegamy w pierwszej antyfonie niesporów. Motyw „cudownej wymiany” (*admirabile commercium*) nadaje sens zbawczej ekonomii, skupiającej się w misterium Wcielenia i Paschy Syna Bożego: *O cudowna wymiano! Stwórca ludzkości przyjął duszę i ciało, narodził się z Dziewicy, a stając się człowiekiem bez udziału ziemskiego ojca, obdarzył nas swoim Bóstwem*. Ten szczytowy moment urzeczywistnienia Bożego planu był przygotowany przez niezwykle wydarzenia i prorocze zapowiedzi, pojawiające się stopniowo na kartach Biblii. Nietknięte dziewictwo Maryi jest zapowiedziane w obrazie oglądanego przez Mojżesza gorejącego krzaku, który nie uległ spaleni (por. Wj 3, 2 – 2 Ant 1 Np). Pochodzenie Syna Maryi z królewskiej dynastii Dawida, potomka Jessego, sławi Kościół w pierwszej strofie Hm Gcz: (Hymnu Godziny czytań):

Zakwitnął korzeń Jessego – Różdzka wydała swój owoc, gdy Matka Syna zrodziła – Nadal zostając Dziewicą (por. 1 Sm 16, 1n; Iz 11, 1 – *Virga de radice Jesse*). Jesse z Betlejem, ojciec Dawida – to jakby korzeń, który wypuścił „odrośl” w postaci młodego króla Dawida. Określenie *Virga* – „Różdzka” – stosuje liturgia do Maryi Dziewicy (*Virgo*). Jezus zaś zostaje nazwany „Owocem” zrodzonym z owej „Różdzki”. Podobny sens ma 1 Ant Ju: „Korzeń Jessego wydał latorośl...”. Kolejna zapowiedź narodzin Jezusa – to wspomniana w tejże antyfonie „Gwiazda z Jakuba”, którą w duchu proroczym oglądał wróżbita Balaam, przywódca Moabitów: *Wschodzi Gwiazda z Jakuba, a z Izraela podnosi się berło* (Lb 24, 17). W krótkich czytaniach modlitw w ciągu dnia rozbrzmiewają odnoszące się do Maryi tytuły: „Córa Syjońska” i „Córa Jeruzalem”. Źródłem radości, do której prorocy wzywają lud izraelski, a zwłaszcza mieszkańców Jerozolimy, jest obecność pośród nich mesjańskiego Króla Izraela (por. So 3, 14. 15b – M przedpoł; Za 9, 9 – M poł). Maryja jest „Świątą bramą”, przez którą przeszedł Zbawiciel, poczęty mocą Ducha (3 strofa Hm 2 Np). Wszystkie te figury i zapowiedzi przygotowywały ową pełnię czasu, w której Bóg zesłał swego Syna, zrodzonego „pod Prawem”, jak stwierdza św. Paweł w jedynej wypowiedzi o „niewieście”, której figurą była pierwsza „niewiasta” – Ewa (por. Ga 4, 4n; Rdz 3, 15. 20). Dzięki Maryi Boże Sło-

wo (Logos) zamieszkało wśród ludzi (por. J 1, 14 – Resp krótkie w 2 Np). Pojawia się też w modlitwie echo pochwały wypowiedzianej pod adresem Maryi przez kobietę z tłumu słuchaczy Jezusa: *Błogosławione łono, które Cię nosiło, Chryste; błogosławione piersi, które Cię karmiły, Zbawiciele świata* (Ant do pieśni Maryi w 2 Np – por. Łk 11, 27).

Macierzyństwo Maryi kontempluje Kościół w jego ścisłym związku z unizieniem się Syna Bożego w misterium Jego męki i Jego wywyższeniem w Zmartwychwstaniu, przez które dokonała się radykalna przemiana w dziejach ludzi, uwieńczona obdarowaniem ich łaską „przybranego synostwa” (por. Ga 4, 4-5; Flp 2, 6-11): *On to przyjął postać slugi – i śmiertelne ludzkie ciało, – By potomków prarodzica – Uratować przed wyrokiem, – Który miał ich sprawiedliwie – Strącić w ciemną otchłań piekła* (2 strofa Hm 1 Np).

Ową radykalną przemianę streszczają słowa antyfony: *Cudowna tajemnica objawiła się dzisiaj: natura doznała odnowy, Bóg stał się człowiekiem; niezmienny w swoim Bóstwie, przyjął to, co ludzkie, niczego nie mieszając ani nie dzieląc* (Ant do pieśni Zachariasza).

1.2.1.2. Powołanie Maryi do godności Matki Syna Bożego stanowi źródło łaski Jej **Niepokalanego Poczęcia**, czyli zachowania od wszelkiej zmazy grzechu od pierwszej chwili życia na świecie. Jest to owoc Odkupienia na mocy przewidzianych zasług Jezusa Chrystusa. Prawda ta została określona jako dogmat wiary przez papieża Piusa IX (1846-1878) w dniu 8 grudnia 1854 r. Dzień 8 grudnia jest uroczystością Niepokalanego Poczęcia, pozostającą w ścisłym związku z obchodem, w dniu 8 września, po upływie dziewięciu miesięcy, święta Narodzenia Maryi.

W mszale Pawła VI formularz Mszy świętej o Niepokalanym Poczęciu został wyposażony w nowy układ perykop biblijnych: Rdz 3, 9-15. 20; Ps 97[98]; Ef 1, 3-6. 11-12; Łk 1, 26-38. Wprowadzono także nową prefację, inspirowaną przez *Sacrosanctum Concilium* 103 oraz *Lumen gentium* 65¹⁶.

Nową strukturę otrzymała również przeznaczona na tę uroczystość modlitwa Kościoła, podobnie jak pozostałe uroczystości, święta i wspomnienia ku czci Bogurodzicy. Słowami swej modlitwy sięga Kościół do odwiecznego zamysłu, z jakim Bóg poznał (umiłował), przeznaczył, powołał i usprawiedliwił wszystkich ludzi, aby się stali *na wzór obrazu Jego Syna* (Rz 8, 29n – Czyt krótkie w 1 Np). Pierwszy akt w urzeczywistnianiu się

¹⁶ Por. S. CZERWIK, *Z bogactwa prefacji Mszału Rzymskiego Pawła VI*, w: *Modlitwy eucharystyczne Mszału rzymskiego. Dzieje – Teologia – Liturgia*, red. H.J. SOBECZKO, Opole 2005, 113-139, zwłaszcza s. 119n.

tego zamysłu przedstawia „Protoewangelia” (por. 1 Ant 1 Np: *Wprowadzam nieprzyjaźń między ciebie a niewiastę, pomiędzy twoje potomstwo a jej potomstwo*). Zachowanie Maryi od wszelkiej skazy grzechu pierworodnego – to pierwsza z owych „wielkich rzeczy”, które Wszchemocny Jej uczynił i z powodu których wszystkie pokolenia Ją błogosławią (por. Ant do pieśni Maryi w 1 Np). Już w chwili swego poczęcia Maryja *otrzymała błogosławieństwo od Pana i miłosierdzie od Boga, swego Zbawcy* (1 Ant Gcz). W sposób obrazowy przedstawiona jest zwłaszcza w hymnach owa nieprzyjaźń Maryi w stosunku do szatana, sprawcy grzechu pierworodnego: *my wszyscy, nędzni synowie Adama, zrodzeni w grzechu i skazie, wierzymy, że Maryja jest wolna od skutków winy praojca; że stopą dziewiczą zdeptała łeb węża, źródło zazdrości, że hańbę Ewy zmasała* (Hm Gcz). Zwycięstwo Maryi nad szatanem jest porównane do zwycięskiej walki Dawida z Goliatem: *Jak Dawid z procy ugodził – Złośliwą pychę olbrzyma, – Tak Ty zdeptałaś swą stopą – Łeb przewrotnego szatana* (4 strofa Hm Ju – por. 1 Sm 17, 32-54). Wpatrzony w postać Niepokalanej, która pierwsza z ludzi dostała w pełni łaski Odkupienia, Kościół przez Jej wstawiennictwo zanosi prośby: o oddalenie od jego dzieci *napaści i chytrych podstępów starego wroga* (4 strofa Hm Gcz); o rozproszenie błędu ciemności; o obronę przed zdradliwą mielizną zbłąkanych w nawałnicy burz; o przezwyciężenie przebiegłych zamiarów węża (5 strofa Hm Np); aby Bóg, który ukształtował Maryję jako godne mieszkanie dla swego Syna i przybytek Ducha Świętego, uczynił również nas na wieki Jego świątynią i uczestnikami chwały Maryi wziętej do nieba (Prośby Ju; Ko Mszy i oficjum). W Maryi Niepokalanie Poczętej urzeczywistnia się Kościół czasów ostatecznych jako Oblubienica Chrystusa *bez skazy czy zmarszczki* (Czyt M popoł – Ef 5, 25-27; por. SC 103), zgodnie z odwiecznym Bożym zamysłem (Czyt M przedpoł – Ef 1, 4).

1.2.1.3. Trzecia uroczystość, będąca upamiętnieniem udziału Maryi w zwycięstwie Jej Syna nad grzechem, śmiercią i szatanem – to **Wniebowzięcie**. Na Wschodzie obchód ten nosił miano *Zaśnięcia* (po grecku *Koimesis*; po łacinie – *Dormitio* lub *Adsumptio*)¹⁷. W Mszale Pawła VI uroczystość Wniebowzięcia została wyposażona w formularz wigilijny; w nową,

¹⁷ Por. Sakramentarz Gregorianum Hadrianum, nr 661 – Kolekta na dzień określony jako *Adsumptio Sanctae Mariae: Veneranda nobis, Domine huius est diei festivitas in qua sancta Dei genetrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus depri-mi potuit, qui filium tuum dominum nostrum de se genuit incarnatum.*

W Sakramentarzu Gelazjańskim znajduje się formularz mszalny „In adsumptione Sanctae Mariae”. XVII I Kalendas Septembris – nr 993-996.

własną prefację osnutą na podłożu LG 68¹⁸ oraz w nowy zestaw perykop biblijnych: Ap 11, 19a; 12, 1-6a. 10ab; Ps 44 [45]; 1 Kor 15, 20-27a; Łk 1, 39-56. W świetle tych perykop możemy dostrzec jakby trzy wizerunki Maryi: jest Ona doskonałym obrazem Kościoła jako Niewiasta obleczona w słońce (Apokalipsa); nową Ewą, zjednoczoną z nowym Adamem (1 Kor 15, 20-26. 54-57); Błogosławioną między wszystkimi niewiastami (Ewangelia). *Te trzy obrazy ukazują zarówno współpracę Maryi w dziele naszego zbawienia, jak i pełnię Odkupienia, jakiej Ona sama dostąpiła, będąc pierwszym, wspaniałym owocem tegoż dzieła (por. KL 103)*¹⁹.

Obrazy te zostały upiększone treściami poetyckimi i formułami o charakterze anamnetyczno-wielbiącym i błagalnym w odnowionej Liturgii godzin. Podobnie jak Niepokalane Poczęcie, również Wniebowzięcie Maryi przedstawia liturgia jako szczytowe spełnienie odwiecznego planu zbawienia: Maryja jest pierwszą osobą ludzkiej społeczności, objętą Bożym przeznaczeniem i powołaniem oraz obdarzoną chwałą (por. Czyt krótkie 1 Np). Jej Wniebowzięcie jest udziałem w chwale Syna, który *wstąpił ponad niebiosy* (3 Ant 1 Np). *Brama niebios przez Ewę zamknęła się dla wszystkich, a przez Dziewicę Maryję została na nowo otwarta* (2 Ant 1 Np). Jej chwałę postrzega Kościół w apokaliptycznym obrazie Niewiasty, ukoronowanej dwunastoma gwiazdami i z księżycem u Jej stóp (por. 1 Strofa Hm Ju: *Słońca promienie jak szatą Cię stroją, – Głowę Twą wieńczy światło gwiazd dwunastu, – Księżyc swe blaski pod stopy Twe ściele*; por. także 1 Strofę Hm 2 Np). W Jej Wniebowzięciu spełniły się słowa proroka wyrażające radość z powodu obleczenia go „w szaty zbawienia” (por. Czyt krótkie w Ju – Iz 61, 10). Do Jej Wniebowzięcia odnosi też Kościół naukę św. Pawła o powszechnym zmartwychwstaniu, którego „początkiem”, dosłownie: „pierwocinami” jest Chrystus, a po Nim dostąpią ostatecznej przemiany wszyscy należący do Niego; w sposób szczególny dotyczy to Maryi (por. Czyt krótkie 2 Np – 1 Kor 15, 20. 22-23). Maryja, która *pierwsza po Synu weszła w bramy nieba – Z duszą i ciałem jaśniejącym łaską*, odtąd się stała *drogą najpewniejszą do domu Boga* (3 Strofa Hm 2 Np). A oto podstawowe treści modlitw zanoszonych do Boga przez wstawienictwo Maryi Wniebowziętej: o rozpalenie serc Jej dzieci pragnieniem udziału w Jej chwale; o zdrowie chorych, pociechę strapiionych, o przebaczenie grzesznym; o jedność i pokój wśród członków Kościoła; o wieczną radość dla zmarłych; o umiejętność stałego przebywania myśla w niebie (por. Kol 3, 1-4).

¹⁸ Por. S. CZERWIK, *Z bogactwa prefacji Mszału rzymskiego Pawła VI*, w: *Modlitwy eucharystyczne Mszału Rzymskiego...*, 121nn.

¹⁹ M. AUGÉ, *L'anno liturgico è Cristo stesso presente nella sua Chiesa*, Città del Vaticano 2009, 257.

Widzimy więc w świetle modlitwy Kościoła, że wskutek swego Wniebowzięcia Maryja nie opuściła swoich pielgrzymujących dzieci, lecz – jak ufamy – jest dla nich poprzez wieki drogą i bramą do domu Boga Ojca oraz Orędowniczką i Matką zatroskaną o ich wieczną szczęśliwość.

1.2.2. Święta ku czci Najświętszej Maryi Panny

Niższą rangę w Ogólnym kalendarzu Kościoła posiadają dwa święta maryjne: **Narodzenie** i **Nawiedzenie**.

1.2.2.1. Pierwsze święto – **Narodzenie**, obchodzone 8 września, zostało wprowadzone prawdopodobnie w V wieku w Jerozolimie, w związku z przekazaną w apokryfie *Protoewangelia Jakuba* tradycją dotyczącą domu Maryi wzniesionego w pobliżu „Sadzawki owczej” (por. J 5, 2), na północ od świątyni Jerozolimskiej. Święto – zdaniem autorów – zostało ustanowione jako upamiętnienie poświęcenia kościoła zbudowanego w owym miejscu ku czci Maryi²⁰. W Mszale św. Piusa V pierwsze czytanie Mszy świętej tego dnia było zaczerpnięte z Prz 8, 22-35. Perykopę ewangeliczną stanowił zapis genealogii Jezusa: Mt 1, 1-16. W Mszale Pawła VI – jako pierwsze czytanie może być wybrany tekst Mi 5, 1-4a albo Rz 8, 28-30. Ewangelię stanowi relacja Mt 1, 1-16, przedłużona o wersety 18-23 albo (wersja krótsza): Mt 1, 18-23.

Przepisy normujące strukturę Liturgii godzin tego dnia odsyłają do antyfon i psalmów ze zbioru „Tekstów wspólnych o Najświętszej Maryi Panie”. W niniejszej analizie zajmiemy się tylko formułami „własnymi”. Są nimi: Antyfona wezwania („W święto Narodzenia Dziewicy Maryi uwielbiamy Chrystusa, Jej Syna i naszego Pana”); hymny identyczne w Godzinie czytań i Nieszporach oraz hymn Jutrzni); dwa czytania w Godzinie czytań (Rdz 3, 9-20; Kazanie 1 św. Andrzeja z Krety); antyfony do psalmów Jutrzni, Modlitw w ciągu dnia i Nieszporów; krótkie czytania Modlitw w ciągu dnia oraz wersety po tych czytaniach. We wszystkich Godzinach stosuje się tę samą orację, jak we Mszy świętej. Układając te elementy w porządku historiozbawczym, dostrzegamy postać Maryi w Jej relacji do Osoby i misji Jej Syna oraz do wspólnoty Kościoła i – w dużej mierze – do każdego wyznawcy Chrystusa.

1) Maryja została objęta Bożym zamysłem sięgającym czasu praojców ludu wybranego: „Najświętsza Dziewica Maryja pochodzi z potomstwa Abrahama, z pokolenia Judy, z królewskiego rodu Dawida” (1 Ant Ju):

²⁰ Formularz święta: In Nativitate Sanctae Mariae znajdujemy w Sakramentarzu Gelazjańskim (nr 1016-1019) oraz w Sakramentarzu Gregoriańskim _ Hadrianum, nr 681-683. Por. M. AUGÉ, *L'anno liturgico è Cristo stesso presente nella sua Chiesa...*, 251.

„Maryjo, Córo królewska – Zrodzona z domu Dawida, – Twych przodków godność przewyższyl – Twój Syn, królewski Potomek” (2 Strofa 2 Np; por. Ant M poł): „Z królewskiego rodu Dawida narodziła się Maryja...”).

2) Jest Matką Mesjasza, do którego odnosi się prorocza zapowiedź Iz 11, 1-3a (Czyt krótkie Ju). Dary Ducha Pańskiego, który miał spocząć na „odrośli z pnia Jessego”, są także udziałem Maryi: „Duch Święty zstąpił na Dziewicę Maryję, która pochodzi z rodu Jessego” (1 Ant z 2 Np).

3) Obchód święta Jej Narodzenia upamiętnia i uobecnia w pewien sposób niepowtarzalne wydarzenie historyczne: „DZISIAJ narodziła się Najświętsza Dziewica Maryja z rodu Dawida; Przez Nią wierzącym ukazał się Zbawiciel świata” (Resp po 1 Czyt Gcz); „DZISIAJ obchodzimy Narodzenie Najświętszej Dziewicy Maryi, Jej święte życie oświeca cały Kościół” (Ant M przedpoł; 2 Ant z 2 Np).

4) Oto zbawcze następstwa Narodzenia Maryi: zwiastowało ono całemu światu radość z powodu mających się dokonać narodzin z Jej łona Jezusa – Słońca sprawiedliwości (Ml 3, 20); On bowiem uwolnił nas od potępienia, przywrócił nam łaskę; zniweczył śmierć i dał nam życie wieczne (Ant do Pieśni Zachariasza w Ju). Wraz z Jej Narodzeniem „światło nadziei zajaśniało na świecie” (2 Ant Ju). „Macierzyństwo Najświętszej Dziewicy stało się początkiem naszego zbawienia” (Ko); Kościół prosi – aby Maryja przyczyniła się do oderwania nas od „dawnego korzenia” (skazonego grzechem) i zaszczepiła na „nowym” – „by ród człowieczy się zmienił w kapłański lud, co króluje” (3 strofa Hm Np).

5) Kościół oczekuje z nadzieją spełnienia się wizji Apokalipsy: *Oto przybytek Boga z ludźmi i zamieszka wraz z nimi, i będą oni Jego ludem, a On będzie Bogiem z nimi* (Ap 21, 3 – Czyt krótkie M popoł). Przez Wcielenie w łonie Maryi Syn Boży stał się EMMANUELEM (Iz 7, 14; Mt 1, 23). To zjednoczenie Boga z Jego ludem, dzięki nieustannemu orędownictwu Bogurodzicy w tym życiu, trwać będzie na wieki (por. Ap 21, 3): „Niech Twoja, Pani, modlitwa, – Rozerwie grzechów kajdany – I nas, Twe cnoty sławiących, – Wprowadzi w niebios podwoje” (4 Strofa Hm 2 Np).

1.2.2.2. Święto Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny zaczęto obchodzić w XIII wieku we Francji. Dzięki staraniom św. Bonawentury obchód ten został wprowadzony do kalendarza franciszkanów podczas kapituły tego zakonu w Pizie (1263). Papież Urban VI (1378-1389) rozszerzył obchód święta na cały Kościół w podziękowaniu za przewyciężenie schizmy zachodniej (1309-1377). Tenże papież wyznaczył święto Nawie-

dzenia na dzień 2 lipca. W posoborowym Kalendarzu ogólnym zostało ono przeniesione na 31 maja, dla zachowania chronologicznego porządku wydarzeń: Zwiastowania Pańskiego (25 marca) w stosunku do Narodzenia świętego Jana Chrzciciela (24 czerwca)²¹.

Formularz Mszy świętej tego dnia został wzbogacony przez wprowadzenie nowych oracji, które akcentują gest nawiedzenia świętej Elżbiety przez Matkę Pana jako akt miłości spełniony pod natchnieniem Ducha Świętego oraz ukazują aktualność proroczej zapowiedzi zawartej w pieśni *Magnificat*. Liturgia słowa obejmuje dwie perykopy pierwszego czytania (do wyboru): So 3, 14-18a albo: Rz 12, 9-16b oraz fragment Ewangelii według św. Łukasza o nawiedzeniu i całą pieśń Maryi: Łk 1, 39-56.

Liturgia godzin święta Nawiedzenia wzbogaca jego treść poezją własnych hymnów, antyfon oraz formuł modlitw wstawienniczych (prośb). Oto ich zwięzła analiza, która pozwala wnikać w głębię obchodzonego misterium Maryi zjednoczonej z Jej Synem. Jakby tłem medytacji nad tym misterium jest relacja św. Łukasza o przybyciu Matki Pana do domu Elżbiety i o dialogu obu niewiast, a także umieszczona w tym kontekście dziękczynno-wielbiąca pieśń Maryi.

1) Kościół podziwia ofiarny trud Maryi, która z pośpiechem przemierzyła wysokie góry, aby się podzielić radością ze swoją krewną, wnieść do jej domu moc Ducha Świętego oraz wyświadczyć jej pomoc w ostatnich miesiącach jej stanu błogosławionego. Wszystko to dokonało się za natchnieniem Ducha: „Idziesz z pośpiechem przez góry wysokie, – Dziewico, którą Bóg uczynił Matką, – By starszej matce wieścić cud przedziwny – Miłości Bożej” (1 strofa Hm Np). Antyfony do psalmów Ju i Np skupiają naszą uwagę na kolejnych momentach spotkania Maryi z Elżbietą: na pozdrowieniu Maryi przez Elżbietę i na poruszeniu się dziecka (przyszłego Jana Chrzciciela) w jej łonie pod wpływem Ducha Świętego; na błogosławieństwie wypowiedzianym przez Elżbietę pod adresem Maryi: *Błogosławiona jesteś między niewiastami i błogosławiony jest owoc Twojego łona [...]. Matka mojego Pana przychodzi do mnie? [...]. Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła, że spełnią się słowa powiedziane Ci od Pana* (Łk 1, 40-45).

2) Przedmiotem podziwu jest pieśń uwielbienia, którą Łukasz wkłada w usta Maryi, a która stała się dla chrześcijan wzorem modlitwy: „Swoim wybraniem weselisz się wielce – I pełna Ducha, który mówił w Tobie,

²¹ Por. J. DROZD, *Maryja w roku kościelnym*, Kraków 1983, 99-104.

– Wysławiasz dzieła Zbawcy Najwyższego – Natchnioną pieśnią” (3 strofa Hm Np²²).

3) Kościół prosi, aby Maryja w każdym czasie nawiedzała swój lud i przynosiła mu dary łaski, jakich doznała Elżbieta oraz Jan przebywający w jej łonie: „Przyjdź, o niebieska Królowo, – I lud swój nawiedz, Maryjo, – Ty, coś do domu Elżbiety – Przyniosła radość bezmierną” (1 Strofa Hm Gcz). „Przyjdź, opiekunko ludzkości, – I obmyj z brudu sumienia, – Bądź z nami, kiedy zagraża – Należna kara za grzechy” (2 strofa Hm Gcz). Znamienne jest to, że każda strofa hymnu Gcz rozpoczyna się wołaniem: „Przyjdź” i wyraża prośbę o duchowe dary, jakich spodziewamy się dzięki każdemu „nawiedzeniu” nas przez Maryję: „Ukaż nam drogę właściwą; życiem obdarz niewinnym; odnow osłabłe siły człowiecze; błędzących prowadź ku wierze; Przyjdź, byśmy mogli na wieki radośnie z Tobą wychwalać Syna, którego zrodziłaś – I Ojca z Duchem Najświętszym” (6 strofa Hm Gcz).

4) Nie poprzestając na błaganiu o dobra duchowe potrzebne wierzącym w obecnym życiu, Kościół prosi Maryję o dobra nieprzemijające: „Tyś nadzieją wybawienia – I bezpiecznym grzesznych portem – Wprowadź nas do światła niebios – Obleczonych szatą chwały” (5 Strofa Hm Ju). Ten wydzźwięk eschatologiczny uwielbienia Boga, jakie Kościół wyśpiewuje na ziemi za przykładem Maryi i pragnie go przedłużyć na wieczność, jest streszczony w kolekcie święta: „Wszchemogący, wieczny Boże, z Twojego natchnienia Najświętsza Maryja Panna, która nosiła w łonie Twojego Syna, nawiedziła Elżbietę, spraw, abyśmy byli posłuszni natchnieniom Ducha Świętego i zawsze mogli z Maryją Ciebie uwielbiać”.

Trzeba w tym kontekście wymienić jeszcze dwa obchody, które w wyniku odnowy roku kościelnego otrzymały charakter wyraźnie chrystologiczny, nie tracąc wydzźwięku maryjnego: **uroczystość Zwiastowania Pańskiego** i **święto Ofiarowania Pańskiego**.

1.2.2.3. Uroczystość **Zwiastowania Pańskiego** nosiła w mszale św. Piusa V miano Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny. Początki ob-

²² Paweł VI charakteryzuje pieśń Maryi w paragrafie zatytułowanym: „Dziewica modląca się”: *Uwidacznia się to w Jej nawiedzeniu matki Poprzednika. Wypowiada tam słowa uwielbienia Boga i słowa pokory oraz wiary i nadziei. To bowiem zawiera kantyk Magnificat (por. Łk 1, 46-55), będący szczególną modlitwą Maryi i właściwą pieśnią czasu mesjańskiego, w której łączy się świąteczna radość starego i nowego Izraela. Albowiem, jak zdaje się wskazywać św. Ireneusz, w kantyku Najświętszej Maryi połączyły się radości Abrahama przeczuwającego Chrystusa (por. J 8, 56) z proroczno antycypowanym głosem Kościoła: «Radując się Maryja wolała prorokując w imieniu Kościoła: Wielbi dusza moja Pana» (por. Adversus haereses III, 10,2: PG 7,1, 874). Rzeczywiście kantyk Najświętszej Maryi Panny, rozpowszechniając się, stał się we wszystkich czasach wspólną modlitwą całego Kościoła. MC 18.*

chodu tej tajemnicy sięgają IV wieku i wiążą się z powstaniem bazyliki wzniesionej staraniem św. Heleny w miejscu, gdzie według tradycji znajdował się dom Maryi. Coroczny obchód pamiątki poświęcenia owej bazyliki stanowił motyw świętowania w tym miejscu tajemnicy Zwiastowania. W posoborowym Mszale charakter chrystologiczny obchodu wyraża się nie tylko w nowym tytule – Zwiastowanie Pańskie, lecz także w doborze czytań i śpiewów, wskazujących na ścisłą więź zbawczego posłuszeństwa Jezusa oraz posłuszeństwa Maryi wobec zwiastowanego Jej orędzia: Iz 7, 10-14; Ps 40[39], 7-8a. 8b-10. 11; Hbr 10, 4-19; Łk 1, 26-38.

Własne oficjum Liturgii godzin uroczystości Zwiastowania obejmuje: hymny 1 i 2 Nieszporów, Godziny czytań i Jutrzni; antyfony oraz prośby wielbiąco-błagalne. Motywem, który skupia chrystologiczne i mariologiczne treści oficjum, jest misterium Wcielenia Słowa – Syna Bożego. Jest to inauguracja „pełni czasu” (Ga 4, 4) w urzeczywistnieniu zbawczego dzieła, przewidzianego w Bożym planie przed stworzeniem świata i człowieka oraz zmierzającego ku dopełnieniu w Misterium Paschalnym. Rozważane w porządku chronologicznym treści wiary, wyznawanej w Liturgii godzin, są następujące:

1) „Nim wzeszło słońce, nim stało się niebo – I zanim ziemia zawisła w przestworzach, – Istniało Słowo, zrodzone przez Ojca – Przed wszelkim czasem” (1 strofa Hm 2 Np; por. J 1, 1-5).

2) Wcielenie Słowa było najważniejszym orędziem zapowiedzi proroków: wśród nich wyróżnia się przepowiednia Izajasza o różdźce z pnia Jessego i odrośli z jego korzeni, na której miał spocząć Duch Pański (1 Ant 1 Np – Iz 11, 1-3), a także zapowiedź proroka Natana o mającym się narodzić królewskim potomku Dawida (por. 2 Sm 7, 11-16; Łk 1, 31-33; 2 Ant 2 Np).

3) Uroczystość Zwiastowania – to anamneza niepowtarzalnego faktu Wcielenia: „DZISIAJ Bóg zstąpił na ziemię, uwielbiamy Wcielone Słowo” (Ant wezwania). To zarówno akt uniżenia się i posłuszeństwa nowego Adama, Słowa, które przyjęło postać sługi, jak też wyraz zgody Maryi – Bożej służebnicy – na obdarowanie ludzkości w pełni czasu łaską przybranego synostwa (por. 1 Ant Gcz – Ga 4, 4n): „Już nowy Adam odkupił – Dawnego winę Adama. – Podnosi swoją pokorą, – Co tamten pychą zrujnował” (4 strofa 1 Np).

4) Maryja – Służebnica Pańska – przez posłuszeństwo macierzyńskiemu powołaniu naśladuje posłuszeństwo Syna Bożego: „Przychodząc na świat [Syn Boży] mówi: «Boże, utworzyłeś mi ciało: Oto idę, abym spełniał wolę Twoją»” (2 Ant Gcz; por. Hbr 10, 5-7; Flp 2, 5-8). Maryja, wyprzedzając w czasie przyście swojego Syna na świat, odpowiada Bogu: *Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według Twego słowa* (Łk 1, 38).

5) W ciele przyjętym w łonie Maryi Syn Boży stał się ofiarą przebłągalną, złożoną z miłości za grzechy świata: „Przyjmując ciało człowiecze – Ofiarą stał się grzeszników, – By krwią niewinną oczyścić – Skalanych winą nędzarzy” (3 strofa Hm Ju; por. Ant do pieśni Zachariasza w Ju: *Bóg przez wielką swą miłość, jaką nas ukochał, zesłał swego Syna w ciele podobnym do ciała grzesznego* – Czyt krótkie Mpoł; Rz 8, 3; por. 1 J 4, 10).

6) Kościół prosi Boga o łaskę naśladowania przez wierzących posłuszeństwa Syna Bożego i Jego Matki – to bowiem jest warunkiem zbawienia: „Spraw, abyśmy zawsze zgodzali się z Twoją wolą, jak Maryja, nowa Ewa, posłusznie przyjęła Twoje Boskie Słowo” (Wezwanie próśb Ju).

„Ty sprawiłeś, że za zgodą Twojej Służebnicy, mocą Ducha Świętego Twe Słowo zamieszkało między nami, przygotuj nasze serca, abyśmy tak przyjęli Chrystusa, jak przyjęła Go Maryja” (Wezwanie próśb Np).

1.2.2.4. Drugim obchodem o charakterze chrystologicznym i zarazem maryjnym jest **święto Ofiarowania Pańskiego**. W Jerozolimie około roku 386 obchodzono czterdziestego dnia po świętowanej w Rzymie Epifanii – uroczystość Narodzenia Pańskiego, zaś pamiątkę ofiarowania Jezusa w świątyni – w dniu 14 lutego. Kiedy obchód narodzenia Jezusa w dniu 25 grudnia rozpowszechnił się na Wschodzie, pamiątkę Jego ofiarowania świętowano 2 lutego. W Konstantynopolu w VI wieku określano ten obchód mianem *Hyppante* (Spotkanie) – na pamiątkę spotkania Mesjasza z przedstawicielami sprawiedliwych Starego Testamentu – Symeonem i Anną (por. Łk 2, 22-40). W Mszałe św. Piusa V święto obchodzone w dniu 2 lutego nosiło nazwę: Oczyszczenie Najświętszej Maryi Panny – z uwagi na przewidziany w Prawie i spełniony przez Maryję obrzęd oczyszczenia matki w czterdziestym dniu po urodzeniu syna (por. Kpł 5, 7; 12, 8). W zreformowanym kalendarzu z roku 1969 przywrócona została chrystologiczna nazwa święta: Ofiarowanie Pańskie (*In Praesentatione Domini*).

Liturgia godzin święta Ofiarowania Pańskiego obejmuje elementy własne: hymny Nieszporów, Godziny czytań i Jutrzni; perykopy Godziny czytań: fragment Księgi Wyjścia zawierający przepis o obowiązku złożenia w ofierze męskich okazów zwierząt domowych oraz „wykupu” pierworodnych synów (por. Wj 13, 1-3a. 11-16, zwłaszcza: 13, 2. 12. 15; Kpł 12, 8); jako czytanie patrystyczne przewidziane jest kazanie (3, 6-7) św. Sofroniusza biskupa († 638); własne są ponadto antyfony i wezwania próśb Jutrzni i Nieszporów. Poniżej zwrócimy uwagę na elementy, które akcentują związek Maryi z Jej Synem w misterium ofiarowania Pańskiego, w świetle relacji przedstawionej przez św. Łukasza.

1) W geście przyniesienia Dzieciątka Jezus do świątyni upatruje Kościół spełnienia się mesjańskiej zapowiedzi Ml 3, 1 (Czyt krótkie Ju). W Osobie małego Jezusa przybywa do swej świątyni oczekiwany Pan i Anioł przymierza. Przybywa zapowiedziany przez Izajasza Święty Izraela, będący przyczyną radości dla „mieszkanek Syjonu” (por. Czyt krótkie Mpopoł).

2) Wydarzenia opisane przez Łukasza (Łk 2, 22-38) spełniają się DZISIAJ w liturgicznej anamnezie: „DZISIAJ Najświętsza Maryja Panna przedstawiła Jezusa w świątyni, a Symeon napełniony Duchem Świętym wziął Go w objęcia i błogosławił Boga” (Ant do pieśni Maryi w 2 Np).

3) Ofiarowanie Jezusa w świątyni niesie z sobą zapowiedź Jego odrzucenia jako „znaku sprzeciwu” i skazania Go na śmierć krzyżową oraz współcierpienia Maryi wskutek przeszycia Jej duszy „mieczem”: „Panno, ofiaruj swe Dziecię: – To Twój i Ojca Jedyny – I On w ofierze nas złoży – Stając się ceną zbawienia” (4 strofa Hm Ju; por. Czyt krótkie 1 Np z Hbr 10, 5-7). „Panie, podczas Twego ofiarowania Maryja, Twoja Matka, usłyszała zapowiedź miecza boleści, umocnij tych, którzy doznają utrapień w Twojej służbie” (Wezwanie prośb 2 Np).

4) Wpatrzony w postać starca Symeona, który dzięki łasce Ducha Świętego mógł oglądać Mesjasza przed swoją śmiercią (por. Łk 2, 25-27), Kościół zanosí do Boga prośbę: „Daj śpiewać kiedyś Tobie cześć w świątyni – Światła wiecznego” (5 strofa Hm 2 Np). Podobna prośba (będąca także kolektą Mszy św.) stanowi konkluzję każdej z Godzin: „Wszchemogący, wieczny Boże, Twój Jednorodzony Syn, który przyjął nasze ludzkie ciało, został W DNIU DZISIEJSZYM przedstawiony w świątyni, pokornie Cię błagamy, spraw, abyśmy mogli stanąć przed Tobą z czystym sercem”.

1.2.3. Wspomnienia obowiązkowe Najświętszej Maryi Panny

Trzecią kategorię obchodów ku czci Najświętszej Maryi Panny stanowią wspomnienia (*memoriae*), wśród których rozróżniamy wspomnienia obowiązkowe i wspomnienia dowolne.

Treść wspomnień wywodzi się z pewnych szczególnych tajemnic życia Maryi lub z przekazanych przez tradycję form Jej kultu. Kościół katolicki obchodzi pięć niżej wymienionych wspomnień obowiązkowych.

1.2.3.1. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Królowej (22 sierpnia)

Wywodzi się ono ze święta ustanowionego przez papieża Piusa XII (1939-1958) i wyznaczonego na 31 maja. W kalendarzu posoborowym zostało ono zredukowane do rangi wspomnienia obowiązkowego i przenie-

sione na 22 sierpnia, dla uwydatnienia związku między królewską godnością Maryi i Jej Wniebowzięciem. Liturgia słowa wyznaczona na ten dzień obejmuje perykopy: Iz 9, 1-3. 5-6²³; Ps 113[112], 1-8; Łk 1, 26-38.

Elementy własne Liturgii godzin tego wspomnienia to: antyfona wezwania („Uwielbiamy Chrystusa Króla, który ukoronował swoją Matkę”), hymn i 2 czytanie Godziny czytań; hymny Jutrzni i Nieszporów; antyfona do Pieśni Zachariasza w Jutrzni i do Pieśni Maryi w Nieszporach; kolekta. Pragniemy odpowiedzieć na pytanie, jakie są biblijno-teologiczne podstawy godności Maryi jako Królowej, widziane w świetle *lex orandi*.

1) Maryja jest Królową z racji Jej wybrania przez Boga na Matkę Jezusa, Syna Bożego. Tę Jej rangę pośród wszystkich stworzeń opiewa Hm Gcz: „O Królowo i Dziewico, – Wzbogacona łaską Pana, – Jesteś wyższa i piękniejsza – Od wszystkiego, co istnieje” (1 strofa Hm Gcz). Maryja jest „niezrównanym dziełem Boga”, bo została przeznaczona, „aby zrodzić swego Stwórcę” (por. 2 strofa Hm Gcz); jest „Królową, Matką Króla” (3 strofa Hm Np); jest „mieszkaniem dla Boga”: „Matko przeczysta i nigdy nietknięta, – Ty w swoim sercu i łonie dziewiczym – Przygotowałaś mieszkanie dla Boga, – Który się z Ciebie narodził człowiekiem” (2 strofa Hm Ju).

2) Tytuł Królowej przysługuje Maryi również z uwagi na pochodzenie z królewskiego rodu Dawida; „Córo królewska ze szczepu Dawida” (1 strofa Hm Ju). Jest Ona zarazem Królową świata (Ant do pieśni Zachariasza w Ju), wywyższoną „ponad aniołów i błogosławionych” (1 strofa Hm Ju).

3) Godność królewską otrzymała Maryja w nagrodę za swoje posłuszeństwo Bożemu słowu. To przekonanie wyrażamy w Ant do pieśni Maryi w Np: „Błogosławiona jesteś, Dziewico Maryjo, ponieważ uwierzyłaś w to, co Ci zostało powiedziane przez Pana, z Chrystusem królujesz na wieki” (aluzja do słów Elżbiety wypowiedzianych podczas Nawiedzenia: Łk 1, 45).

4) Maryja jest Królową, którą ukrzyżowany Syn ustanowił Matką przez Niego odkupionych: „Z wysokości krzyża Chrystus, – Król w purpurze krwi najdroższej, – Ciebie ustanowił Matką – Wszystkich odkupionych ludzi” (3 strofa Hm Gcz).

5) Wyniesienie do godności Królowej nie oddala Maryi od ludzi, ale czyni bardziej skutecznym Jej macierzyńskie pośrednictwo: Ona przywraca nam nadzieję „grzechem Ewy utraconą” (2 strofa Hm Np) i dlatego

²³ W Mszałe Piusa V przewidziane było czytanie fragmentu Księgi Syracha 24, 5. 7. 9-11. 30-31.

ze szczególną ufnością zanosimy do Niej prośby o pomoc w walce z grzechem: „Win ciężarem przytłoczeni – Uciekamy się do Ciebie, – O Królowo miłosierna, – Prosząc, byś nas wysłuchała” (1 strofa Hm N).

„Usłysz wołanie proszących o pomoc, – Zniszcz pęta grzechu i obdarz radością [...] – Rozprosz cień nocy i ukaż nam Syna” (3 strofa Hm Ju); „Uproś Chrystusa, którego wysławia – Wszystko, co żyje, zginając kolano (por. Flp 2, 10), – Aby nam pomógł ciemności porzucić” (3 strofa Hm Ju).

„Uproś przeto dla nas łaskę, – Daj sposobny czas pokuty – I ulituj się nad nami” (3 strofa Hm N).

6) Maryja modli się za nas razem z mieszkańcami nieba; ufni w moc tej modlitwy, żyjemy nadzieją osiągnięcia wiecznego pokoju: „Kiedy modlisz się, Najświętsza, – Z Tobą modlą się niebianie; – Niech, Królowo, Twoje prośby – Wzruszą serce Wszechmocnego” (4 strofa Hm Np). Wyznanie wiary w skuteczność Jej modlitwy („wszechmocy błagającej”) stawia ją niemalże na równi z „Bożą wszechmocą”. Ten motyw pojawia się w następującej strofie: „Matko, która możesz wszystko (!), – Spełnij dziś błagania wiernych, – A po ziemskim bytowaniu – Daj nam błogi pokój nieba” (5 strofa Hm Np).

7) Jakby syntezą wszystkich wspomnianych prośb jest kolekta, zanoszona do Boga, który Rodzicielkę swego Syna ustanowił naszą Matką i Królową: „spraw, abyśmy za Jej wstawiennictwem osiągnęli chwałę przygotowaną dla Twoich dzieci w królestwie niebieskim”.

1.2.3.2. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Bolesnej (15 września)

Inicjatorem kultu Najświętszej Dziewicy Bolesnej był w XIII wieku zakon serwitów. Kult ten (określany mianem czci *Siedmiu Bolesci Maryi*) został wprowadzony do liturgii w roku 1423 na synodzie w Kolonii. W roku 1727 włączono do formularza Mszy świętej tego dnia sekwencję *Stabat Mater dolorosa*, której autorem był prawdopodobnie franciszkański mistyk Jacopone da Todi († 1306). Związek Maryi z cierpieniami Jej Syna podkreśla usytuowanie tego wspomnienia nazajutrz po święcie Podwyższenia Krzyża Świętego (14 września). Liturgia słowa wspomnienia obejmuje: Hbr 5, 7-9; Ps 31[30], 2-6. 15-16, 20; J 19, 25-27.

Liturgia godzin wspomnienia proponuje: Antyfonę wezwania („Uwielbiamy Zbawiciela świata, z którego męką jednoczyła się Matka”); pieśń *Stabat Mater dolorosa* (Bolejąca Matka stała), która – podzielona na trzy części – jest zamieszczona jako hymn w Godzinie czytań, w Jutrzni i Nieszporach; fragment kazania św. Bernarda opata (przeznaczony na niedzie-

łę w oktawie Wniebowzięcia); własne antyfony do psalmów Jutrzni i Nieszporów oraz kolektę. A oto główne wątki teologiczne oficjum.

1) Podstawowy motyw, który przewija się przez fragmenty biblijne i wezwania modlitw to orędzie o dziele pojednania, dokonanym z woli Boga Ojca przez mękę Jego Syna: „Przez krew Chrystusa Bóg pojednał wszystko ze sobą” (3 Ant Ju, inspirowana przez Kol 1, 20 oraz 2 Kor 5, 18-21); podobnie brzmi 3 Ant Np: „Przez krew Chrystusa mamy w Nim odkupienie”).

2) Wszyscy chrześcijanie są powołani do uczestnictwa w dziele pojednania przez „dopełnianie braków udręk Chrystusa dla dobra Jego Ciała, którym jest Kościół” (Kol 1, 24-25 – Czyt krótkie Ju). Maryja – Matka Bolesna – stojąca pod krzyżem w godzinie agonii Jezusa jest najdoskonalszym przykładem współcierpienia z Chrystusem: „Wtedy Jej świętą duszę przeszył miecz boleści” (Respons po 2 Czyt; por. Łk 2, 35; J 19, 25).

3) Pieśń *Stabat Mater dolorosa* wyraża współczucie chrześcijanina dla Matki cierpiącej z powodu męki Syna; prośbę o przebaczenie win oraz o zbawienie mocą Jego krzyżowej śmierci i Zmartwychwstania (por. strofy 3-6 Ju oraz strofy 2-6 Np).

4) Bóg wynagrodził Maryi Jej współcierpienie z Jezusem, obdarzając Ją chwałą nieba: „Raduj się, Matko Bolesna, po wielkich cierpieniach królujesz ze swoim Synem w niebieskiej chwale” (Ant do pieśni Zachariasza w Ju). O podobny owoc współcierpienia wraz z Maryją w męce Jej Syna prosimy dla całego Kościoła:

„Boże, Ty sprawiłeś, że obok Twojego Syna wywyższonego na krzyżu stała współcierpiąca Matka, daj, aby Twój Kościół uczestniczył razem z Maryją w męce Chrystusa i zasłużył na udział w Jego zmartwychwstaniu” (Ko).

1.2.3.3. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Różańcowej (7 października)

Papież św. Pius V (1566-1572) ogłosił święto Zwycięstwa Maryi Dziewicy jako wyraz wdzięczności za odparcie przez sprzymierzone armie krajów chrześcijańskich – ataku wojsk tureckich w czasie morskiej bitwy pod Lepanto (7 października 1571). Zwycięstwo to przypisywano szczególnej interwencji Maryi Panny, o którą wówczas chrześcijanie prosili, zanosząc do Niej modlitwę różańcową.

Papież Grzegorz XIII (1572-1585) polecił obchodzić święto Najświętszej Maryi Panny Różańcowej w pierwszą niedzielę października (lecz tylko w kościołach lub kaplicach poświęconych Maryi Dziewicy). Święty Pius X w roku 1913 przeniósł ten obchód na dzień 7 października.

Perykopy liturgii słowa Mszy świętej w dniu wspomnienia mogą być, według uznania, zaczerpnięte z czytań wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie albo mogą obejmować: Dz 1, 12-14; Łk 1, 46-55 (jako Ps resp) oraz Łk 1, 26-38. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje list apostołski Jana Pawła II *Rosarium Virginis Mariae*, ogłoszony 16 października 2002 r. Mocą tego dokumentu Ojciec Święty dodał do dotychczasowych trzech części różańca (obejmujących tajemnice radosne, bolesne i chwalebne) – „tajemnice światła”. Stanowią one obecnie część drugą modlitwy różańcowej, dotyczącą wydarzeń zbawczych publicznego życia Jezusa, w których Maryja we właściwy sobie sposób uczestniczyła. Jan Paweł II naświetla w tym liście związek modlitwy różańcowej z Eucharystią, a tym samym wskazuje na harmonię między modlitwą liturgiczną i modlitwą prywatną chrześcijan.

Liturgia godzin wspomnienia Najświętszej Maryi Panny Różańcowej jest osnuta na tle trzech części modlitwy różańca, w których przeżywamy zjednoczenie Maryi z Jezusem w zbawczych wydarzeniach: od Zwiastowania do uwieńczenia Jej chwałą Królowej nieba i ziemi.

1) Maryja ukazuje się jako owa „Niewiasta”, związana z nadejściem „pełni czasu” i urzeczywistnieniem odwiecznego planu zbawienia, o której wspomina św. Paweł w tekście Ga 4, 4n, stanowiącym krótkie czytanie w Nieszporach.

2) Rozważane w różańcu „trzy części” misteriów życia Jezusa i Jego Matki są syntetycznie ujęte w kolekcje Mszy św. i stanowią inspirację dla poszczególnych strof hymnów Gcz i Ju (w Np recytuje się ten sam hymn, co w Ju).

W niniejszej refleksji zwrócimy uwagę na zjednoczenie Maryi z Jezusem w poszczególnych tajemnicach w dotychczasowej strukturze modlitwy różańcowej, uwzględniając przy tym fakt, że na kartach Ewangelii obecność Maryi u boku Jezusa jest zaznaczona tylko w niektórych misteriach Jego życia.

3) Tajemnicę Zwiastowania jako moment Wcielenia Syna Bożego wyrażają słowa hymnu „Sławimy Ciebie, Pani radosna – Która Przedwieczne Słowo przyjąłś – I pełna łaski dałaś Je ludziom, – Stając się sama bramą zbawienia” (1 strofa Hm Ju). „O witaj, pełna wesela w poczęciu Syna Bożego (...). Sławimy Ciebie, Maryjo, Dziewico czysta i Matko, niosąca w sobie zbawienie” (1 i 2 strofa Hm Gcz).

4) Pozostałe tajemnice radosne są przedstawione sumarycznie, bez szczegółowej refleksji nad każdą z nich: „[Witaj] w nawiedzeniu Elżbiety, W zrodzeniu Pana, w ofierze – I w znalezieniu w świątyni, – O Matko wielce szczęśliwa” (2 Strofa Hm Gcz).

5) Podobne jest ujęcie tajemnic bolesnych: „O witaj, pełna cierpienia, – Gdy Jezus konał w Ogrójcu, – Gdy Go sieczono biczami, – Zwieńczono z cierni koroną, – Gdy dźwigał krzyż i umierał, – O męczenników Królowo! (3 Strofa G cz oraz 3 strofa Ju).

6) Dość ogólnikowo potraktowana jest w hymnach tajemnica Zmartwychwstania Pańskiego i udział w niej Matki Jezusa: „O witaj, pełna godności – Przez Syna Twego triumfy, – Przez płomień Ducha Bożego, – Do nieba wzięta, by odtąd – Przy tronie Pana zasiadać” (4 strofa Gcz).

Wezwanie Maryi do radości z powodu Zmartwychwstania Chrystusa rozbrzmiewa tylko w 3 Ant Np: „Raduj się, Dziewico Maryjo, Chrystus powstał z grobu, Alleluja”.

„Sławimy Ciebie, nasza Królowo, Bóg Cię wywyższył ponad aniołów – I odtąd jesteś grzesznych nadzieją, – Gwiazdą przewodnią pośród ciemności” (3 strofa Hm Ju). Jakby dopowiedzeniem do tej strofy jest antyfona o wydźwięku apokaliptycznym: „Maryja Dziewica została wyniesiona ponad chóry aniołów, a na Jej głowie jaśnieje korona z gwiazd dwunastu” (3 Ant Ju – por. Ap 12,1).

W związku z wprowadzeniem przez Jana Pawła II do modlitwy różańcowej „tajemnic światła” należałoby je uwzględnić w nowym sformułowaniu hymnów, antyfon i wezwań wstawienniczych.

1.2.3.4. Wspomnienie Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny (21 listopada)

Wspomnienie to ma podłoże legendarne. Jego źródłem jest pismo apokryficzne *Protoewangelia Jakuba*, według którego małżonkowie Joachim i Anna oddali swą córkę Maryję, w Jej dziecięcym wieku, na wychowanie do świątyni Jerozolimskiej. Bardziej prawdopodobne jest to, że owo wspomnienie stanowi upamiętnienie poświęcenia bazyliki pod tytułem *Sancta Maria Nova* wzniesionej około roku 543 na miejscu, w którym znajdował się dom Maryi w pobliżu świątyni Jerozolimskiej. Mimo że owa bazylika od wieków już nie istniała, wspomnienie ofiarowania Maryi rozpowszechniło się na chrześcijańskim Wschodzie. W roku 1373 zostało wprowadzone do kalendarza kaplicy papieskiej w Awinionie, zaś w roku 1558 zniesione przez papieża św. Piusa V. W roku 1585 wprowadzono je na powrót do kalendarza rzymskiego²⁴. Nota zamieszczona w polskiej wersji Mszału Rzymskiego pod datą 21 listopada podaje zwięzłą legendarną informację o pochodzeniu dzisiejszego wspomnienia oraz uzu-

²⁴ Por. *Calendarium Romanum*, Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1969, 108-109.

pełnia ją następującym stwierdzeniem: *Kościół wspomina dzisiaj przede wszystkim ofiarę, która dokonała się w duszy Maryi w zaraniu Jej świadomego życia. Maryja ukazuje się wszystkim jako wzór życia poświęconego Bogu.* Mszał zawiera jedynie własną kolektę o Ofiarowaniu Najświętszej Maryi Panny²⁵; pozostałe modlitwy przepis poleca wziąć z formularzy wspólnych.

W Liturgii godzin tego wspomnienia na szczególną uwagę zasługuje drugie czytanie zaczerpnięte z kazania św. Augustyna (25,7-8)²⁶. Biskup Hippony komentuje epizod opisany w Ewangelii według św. Mateusza 12, 46-50, a zwłaszcza słowa Jezusa: *Oto moja matka i moi bracia* oraz: *Kto pełni wolę Ojca mego, który Mnie posłał, ten Mi jest bratem, siostrą i matką* (por. Mt 12, 49-50). Oto istotny fragment tego komentarza: *Czyż [...] Maryja Dziewica nie pełniła woli Ojca? [...] Ta, która w wierze zaufała, w wierze poczęła, która została wybrana, aby z Niej się narodziło dla nas, ludzi, zbawienie, która została stworzona przez Chrystusa pierwiej, zanim Chrystus z Niej został stworzony [...]. Najświętsza Maryja w doskonały sposób wypełniała wolę Ojca. Dlatego ważniejszą sprawą było dla Maryi, że się stała uczennicą Chrystusa, niż to, że była Matką Chrystusa. Szczęśliwszym było, że stała się uczennicą Chrystusa, niż to, że była Jego Matką.*

W hymnach Godziny czytań i Jutrznii znajdujemy obfite nagromadzenie tytułów wyrażających miejsce Maryi w Bożym planie zbawienia oraz cześć i wdzięczność, z jaką Kościół odpowiada na Jej macierzyńskie orędownictwo. Maryja jest Matką litości, nadziei i przebaczenia; Matką łaski; Matką radosną; świętym weselem; doliną kwitnącą liliami cnoty; źródłem wszelkiego dobra (Hm Gcz). Jest Córą królewską i Oblubienicą Króla; Dziewicą wolną od grzechu; wspaniałym Przybytkiem Pana, uświęconym przez Ducha; znakiem miłości; zwierciadłem wszelkiego dobra; Jutrzenką prawdy i światła; mieszkaniem Bożego Słowa; rozkwitłą Różdżką Jessego; preczystą perłą ludzkości; bezcennych darów skarbnicą (Hm Ju).

Podziwiając pełnię łaski, jaką Bóg obdarzył Maryję (por. Łk 1, 28), prosimy, „abyśmy za Jej wstawiennictwem [...] także mogli uczestniczyć w tej pełni”.

²⁵ Oto jej treść: *Wszchemogący Boże, obchodzimy wspomnienie Najświętszej Maryi Panny, którą obdarzyłeś pełnią łaski, spraw dzięki Jej wstawiennictwu, abyśmy także mogli uczestniczyć w tej pełni.*

²⁶ Wspomniane kazanie jest zamieszczone w księdze *Liturgia godzin*, t. IV, 1373-1374. Fragment przytoczony pochodzi ze s. 1373.

1.2.3.5. Wspomnienie Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny

W trzecim wzorcowym wydaniu Mszału Rzymskiego (z roku 2002) dotychczasowe wspomnienie dowolne ku czci **Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny** (obchodzone w sobotę po uroczystości Najświętszego Serca Pana Jezusa), zostało podniesione do rangi wspomnienia obowiązkowego.

Kult Serca Najświętszej Dziewicy opiera się na stwierdzeniach Łukasza Ewangelisty o tym, że Maryja rozważała i zachowywała w sercu wydarzenia z życia swego Syna oraz Jego słowa (por. Łk 2, 19. 51). W rozumieniu biblijnym wyrażenie „serce (hebr. *leb*) Dziewicy” ma następujące znaczenie: *oznacza [...] samą osobę Najświętszej Maryi Panny, Jej najgłębsze i jedyne «być», centrum i źródło życia wewnętrzznego: umysłu i pamięci, woli i miłości. Oznacza też ducha niepodzielnego, jakim ukochała Boga i braci oraz poświęciła się gorliwie zbawczemu dziełu Syna*²⁷. Papież Pius XII 8 grudnia 1942 roku poświęcił ludzkość Niepokalanemu Sercu Maryi, a w roku 1944 ustanowił święto ku czci Jej Serca, wyznaczając jego obchód na 22 sierpnia – oktawę Wniebowzięcia. W kalendarzu posoborowym dzień poświęcony czci Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny – to sobota po uroczystości Najświętszego Serca Jezusa. Chronologiczne zbliżenie obu obchodów uwydatnia duchowe podobieństwo łączące Serca Matki i Syna.

Liturgia słowa tego wspomnienia obejmuje: Iz 61, 9-11; 1 Sm 2, 1. 4-7 (pieśń Anny, matki Samuela – śpiew responsoryjny z refrenem: *Całym swym sercem raduję się w Panu*); Łk 2, 41-51. Modlitwy własne formularza akcentują duchową głębię Serca Maryi jako godnego mieszkania Ducha Świętego (Ko) oraz wyrażają prośbę o napełnienie nas łaską (PK) i dopuszczenie do godności świątyni Bożej chwały (Ko). Doskonałym rozwinięciem eucharystii tego wspomnienia jest formularz nr 28 ZMNMP, zwłaszcza Ko i Pf.

1.2.4. Wspomnienia dowolne Najświętszej Maryi Panny

Cechą w pewien sposób wspólną dla wspomnień dowolnych jest ich charakter lokalny oraz związek z uznanymi przez Kościół prywatnymi objawieniami Najświętszej Dziewicy lub wydarzeniami historycznymi, w któ-

²⁷ Wprowadzenie do formularza nr 28 – Niepokalane Serce Najświętszej Maryi Panny w *Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, 127.

rych chrześcijańska pobożność dostrzegła interwencję Maryi. Wymienimy tu w porządku chronologicznym sześć wspomnień dowolnych, dodając krótkie wyjaśnienia.

1.2.4.1. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Lourdes (11 lutego)

Po upływie czterech lat od ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Pojęciu Najświętszej Maryi Panny (1854), dnia 11 lutego 1858 roku Maryja ukazała się w Grocie Massabielle w Lourdes ubogiej pasterce Bernadecie Soubirous. Swoje zjawienie się ponowiła Maryja 17 razy, wzywając ludzkość do pokuty i modlitwy. Prosiła również o zbudowanie kościoła w miejscu objawień. Lourdes stało się światowym sanktuarium wślawionym łaskami nawróceń i uzdrowień.

Formularz Mszy świętej bierze się (z wyjątkiem własnej kolekty) z Mszy wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie. Perykopy biblijne można wybrać według uznania spośród tekstów wspólnych. W lekcjonarzu zasugerowane są perykopy: Iz 66, 10. 12-14c; Jdt 13, 18 bcde. 19 i 20a (śpiew responsoryjny z refrenem: *Tys' wielką chlubą Kościoła świętego*) oraz J 2, 1-11.

1.2.4.2. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Fatimy (13 maja)

Wspomnienie to upamiętnia ukazywanie się Najświętszej Dziewicy trojgu dzieciom: Łucji, Hiacyncie i Franciszkowi w Cova da Iria w pobliżu Fatimy 13 maja 1917 roku oraz – w tym samym dniu (13) w kolejnych miesiącach – aż do października tegoż roku. Maryja wzywała dzieci do pokuty za grzeszników i do modlitwy o pokój na świecie oraz do pielęgnowania czci Jej Niepokalanego Serca. Podczas ostatniego ukazania się, Maryja oznajmiła dzieciom, iż jest Matką Bożą Różańcową i wezwała do codziennego odmawiania różańca.

W łacińskiej wersji Mszału Rzymskiego podana jest tylko własna kolekta wspomnienia. Wyraża ona prośbę, „abyśmy nieustannie trwając w pokucie i na modlitwie za zbawienie świata, mogli coraz skuteczniej szerzyć królestwo Chrystusa”. W *Mszale Rzymskim dla diecezji polskich* zamieszczono cały własny formularz zawierający modlitwy o głębszej treści. I tak w modlitwie Nd wyrażona jest prośba o światło Ducha Świętego umożliwiające naśladowanie Najświętszej Maryi Panny w rozważaniu Bożego słowa i zachowywaniu go w sercach (aluzja do Łk 2, 19. 51; 11, 27n). Modlitwa PK – to prośba o macierzyńską pomoc Najświętszej Dziewicy

w głoszeniu przez Kościół Dobrej Nowiny wszystkim narodom oraz o wypełnieniu świata darami Ducha Świętego.

1.2.4.3. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel (16 lipca)²⁸

Wspomnienie to wywodzi się z legendy o założeniu przez proroka Eliasza (IX wiek przed Chrystusem) na stokach Góry Karmel wspólnoty ascetów, którzy w połowie XII wieku po Chrystusie mieli dać początek zakonowi karmelitańskiemu. Członkowie tego zakonu oddawali się modlitwie i pokucie oraz byli szczególnymi czcicielami Najświętszej Maryi Panny. Od czasu ukazania się Maryi generalnemu przełożonemu zakonowi, Szymonowi Stockowi (1164-1265), rozwija się kult maryjny związany z noszeniem „szkaplerza karmelitańskiego”. Legendarno-apokryficzne tło wspomnienia zostało utrwalone w polskiej wersji Ko: „Wszzechmogący Boże, w czasach Starego Testamentu na górze Karmel przyjmowałeś modlitwy proroków, a w Nowym Przymierzu wybrałeś tę górę na miejsce czci Najświętszej Maryi Panny, spraw przez Jej wstawiennictwo, abyśmy doszli do Twojego Syna”²⁹.

1.2.4.4. Wspomnienie rocznicy poświęcenia rzymskiej Bazyliki Najświętszej Maryi Panny (5 sierpnia)

Zmieniony został pierwotny tytuł tego wspomnienia: *In dedicatione basilicae Sanctae Mariae ad Nives* (Matki Bożej Śnieżnej), oparty na legendarnym przekazie o powstaniu bazyliki na Wzgórzu Eskwilińskim.

Wspomnienie to jest pamiątką poświęcenia bazyliki ku czci Maryi Panny, dokonane przez papieża Sykstusa III w roku 432 (po Soborze Efejskim z roku 431). Ko własna zaproponowana w Mszałe Rzymskim jest dość ogólnikowa: wyraża prośbę o odpuszczenie win oraz o wyjednanie nam zbawienia przez Matkę Syna Bożego.

1.2.4.5. Wspomnienie Najświętszego imienia Maryi (12 września)

Święto imienia Maryi ustanowił w roku 1684 papież Innocenty XI (1676-1689) jako wyraz wdzięczności za zwycięstwo odniesione rok wcz-

²⁸ We wzorcowym wydaniu kalendarza jest to wspomnienie dowolne.

²⁹ Nieco inaczej brzmi łacińska wersja tej kolekty, zawierająca znamienne określenie Chrystusa jako *mons* – „góra”, które kojarzy się z Górą Karmel, niewspomnianą wyraźnie w tekście: *Adiuvet nos, quaesumus, Domine, gloriosae Virginis Mariae intercessio veneranda, ut eius muniti praesidiis, ad montem qui Christus est, pervenire valeamus.*

śniej (1683) pod Wiedniem nad armią turecką przez polskiego króla Jana Sobieskiego. Początkowo obchodzono je w niedzielę po święcie Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, zaś papież św. Pius X przeniósł to święto na 12 września. W Kalendarzu ogólnym ogłoszonym w roku 1969 po Soborze Wątykańskim II święto Imienia Maryi zostało zniesione, gdyż uznano je za powtórzenie święta Narodzenia Najświętszej Dziewicy. Z kolei w trzecim wydaniu Mszału Rzymskiego (z roku 2002) wspomnienie Najświętszego Imienia Maryi, zredukowane do rangi wspomnienia dowolnego, zostało przywrócone. Formularz mszalny przeznaczony na ten dzień ma charakter dość ogólny. Oracje wyrażają prośbę, aby Maryja wyjednała Boże miłosierdzie wszystkim czcicielom Jej imienia (Ko); aby Jej wstawiennictwo przyczyniło się do łaskawego przyjęcia przez Boga składanych darów (Nd); aby czciciele Maryi we wszystkich potrzebach doznawali Jej pomocy (PK). W lekcjonarzu mszalnym są zaproponowane na ten dzień następujące perykopy: jako pierwsze czytanie: Ef 1, 3-6. 11-12 albo: Ga 4, 4-7; jako śpiew responsoryjny: pieśń *Wielbi dusza moja Pana* z refrenem: *Bądź pochwalona, Boża Rodzicielko* oraz Ewangelia: Łk 1, 39-47.

1.2.4.6. Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Guadalupe (12 grudnia)

Zostało ono wprowadzone w trzecim wzorcowym wydaniu Mszału Rzymskiego z roku 2002. Ma swą podstawę w prywatnym ukazaniu się Maryi, w pobliżu miasta Meksyku, Indianinowi, Janowi Diego Cuauhtlatoadzinowi w roku 1531. Na jego płaszczu miał się wówczas odbić wizerunek Maryi, który aż do obecnych czasów jest czczony przez wiernych. Jan Diego jest przekazicielem orędzia Maryi, która wzywa wszystkie narody do miłości Chrystusa. Orędzie to stało się inspiracją kolekty Mszy świętej: „Boże, Ojcie miłosierdzia, Ty swój lud otoczyłeś szczególną opieką Matki Twojego Syna, dozwól wszystkim, którzy wzywają Świętą Dziewicę z Guadalupe, aby na drogach sprawiedliwości i pokoju z żywą wiarą szukali postępu narodów”. Pozostałe modlitwy należy wybrać ze Mszy wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie. W celu ułożenia liturgii słowa przepis lekcjonarza odsyła do czytań wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie, sugerując następujące perykopy: Rz 8, 28-30; Mt 12, 46-50 albo Łk 11, 27-28.

2. Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie (ZMNMP)

2.1. Ogólna charakterystyka księgi

Księgą liturgiczną, powstałą na gruncie Bożego słowa, mariologii Soboru Watykańskiego II oraz jej interpretacji dokonanej przez Pawła VI w adhortacji apostolskiej *Marialis cultus* (2 lutego 1974), jest „Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie”, ogłoszony w łacińskiej wersji wzorcowej (*Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*) dekretem Kongregacji Kultu Bożego z dnia 15 sierpnia 1986 roku. Księga ta składa się z dwóch tomów. W pierwszym zamieszczono czterdzieści sześć formularzy mszalnych o Najświętszej Maryi Pannie, ujętych w pięciu działach, zgodnie z treścią okresów roku liturgicznego. I tak na **Okres Adwentu** przeznaczone są trzy formularze (1. Najświętsza Maryja Panna, wybrana Córka Izraela; 2. Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Zwiastowania Pańskiego; 3. Nawiedzenie Najświętszej Maryi Panny); sześć formularzy na **Okres Narodzenia Pańskiego** (4. Święta Maryja, Boża Rodzicielka; 5. Najświętsza Maryja Panna, Matka Zbawiciela; 6. Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Objawienia Pańskiego; 7. Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Ofiarowania Pańskiego; 8. Najświętsza Maryja Panna z Nazaretu; 9. Najświętsza Maryja Panna z Kany). Na **Okres Wielkiego Postu** przewidziano pięć formularzy (10. Święta Maryja, Uczennica Pańska; 11. Najświętsza Maryja Panna pod krzyżem Pana [1]; 12. Najświętsza Maryja Panna pod krzyżem Pana [2]; 13. Powierzenie Najświętszej Maryi Panny; 14. Najświętsza Maryja Panna, Matka pojednania). Na **Okres Wielkanocny** przeznaczone są cztery formularze (15. Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Zmartwychwstania Pańskiego; 16. Święta Maryja, Źródło światła i życia; 17. Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika; 18. Najświętsza Maryja Panna, Królowa Apostołów).

Szczególnie bogata jest liczba i tematyka formularzy przeznaczonych na **Okres Zwykły**. Są one podzielone na trzy sekcje. **Sekcja pierwsza** obejmuje jedenaście formularzy (nr 19-29). „Czczą one wspomnienie Bogurodzicy pod wezwaniami wyjętymi zwłaszcza z Pisma Świętego lub wskazującymi na Jej związek z Kościołem”³⁰. **Sekcja druga** zawiera dziewięć formularzy (nr 30-38) przeznaczonych „dla uczenia wspomnienia o Matce Pana pod wezwaniami wyrażającymi Jej współdziałanie w rozwoju duchowego życia wiernych”³¹. **Sekcja trzecia** obejmuje osiem for-

³⁰ ZMNMP, *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, 34 (dalej: WTP).

³¹ TAMŻE.

mularzy (nr 39-46) „dla uczczenia wspomnienia Najświętszej Maryi Panny pod wezwaniami, które wskazują na Jej miłosierne wstawiennictwo na rzecz wiernych”³².

W pierwszym tomie ZMNMP przed każdym formularzem zostało zamieszczone wprowadzenie o charakterze historycznym, liturgicznym i pastoralnym, mające ułatwić zrozumienie celebracji oraz teologicznego sensu modlitw³³. W tymże pierwszym tomie oprócz formuł eucharystycznych (Ko, Nd, Pf, PK) znajdują się antyfony na wejście i na Komunię oraz niektóre formuły uroczystego błogosławieństwa udzielanego na końcu Mszy.

Drugi tom zbioru zawiera dobrane dla każdego formularza czytania biblijne oraz teksty psalmów responsoryjnych i śpiewów przed Ewangelią.

Na końcu książki zamieszczono „Dodatek”, zawierający zestaw czytań ze Starego Testamentu (8 perykop), z Listów apostoelskich (8 perykop) oraz z Ewangelii (5 perykop), z których można korzystać według uznania, biorąc pod uwagę obchodzone misterium i okres liturgiczny.

2.2. Liturgiczno-teologiczne znaczenie ZMNMP

2.2.1. „Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie” można nazwać uzupełnieniem „Mszału Rzymskiego”. W Mszale pełnym znajdują się formularze na poszczególne uroczystości i święta ku czci Najświętszej Dziewicy. Wspomnienia (obowiązkowe i dowolne) mają w zasadzie własne formularze, chociaż niekiedy podana jest tylko własna kolekta; pozostałe zaś formuły bierze się spośród formularzy wspólnych. Mszał Rzymski z roku 2002 zawiera jedenaście formularzy podanych pod zbiorowym tytułem *Commune Beatae Mariae Virginis* (osiem formularzy jest przeznaczonych na Okres Zwykły; jeden na Okres Adwentu; jeden na Okres Narodzenia Pańskiego; jeden na Okres Wielkanocny). Ponadto w zbiorze Mszy wotywnych znajdują się formularze: O Najświętszej Maryi Pannie, Matce Kościoła; O Najświętszym Imieniu Maryi oraz o Najświętszej Maryi Pannie, Królowej Apostołów.

Stosowanie zgodnie z przepisami Mszy ku czci Najświętszej Maryi Panny, zwłaszcza w sanktuariach, dla których ZMNMP jest szczególnie przeznaczony, a także w soboty w okresie „w ciągu roku”, gdy nie przypada wspomnienie obowiązkowe, może się przyczynić do ożywienia autentycznej pobożności względem Matki Pana. „Będzie to z jak największą korzyścią dla Kościołów partykularnych, których posługa duszpaster-

³² TAMŻE.

³³ Por. TAMŻE, 26.

ska mocno się opiera na podejmowanych w sanktuariach maryjnych inicjatywach i dziełach, i dzięki nim się rozwija”³⁴.

2.2.2. Formularze ZMNMP dzięki tematycznemu powiązaniu czytań i modlitw z poszczególnymi okresami roku kościelnego, wyraziście ukazują związek Maryi z misterium Chrystusa i Kościoła. Cenne jest przy tym uwydatnienie jedności liturgii słowa (czytań i śpiewów między czytania-mi) oraz liturgii eucharystycznej (zwłaszcza połączenie Ewangelii z Pf i Ant Kom). Dzięki temu ZMNMP doskonale ilustruje zasadę podaną w SC 56: *Dwie części, z których niejako składa się Msza święta, mianowicie liturgia słowa i liturgia eucharystyczna, tak ściśle łączą się ze sobą, że stanowią jeden akt kultu*. Na tej podstawie Sobór Watykański II kieruje pod adresem duszpasterzy usilną prośbę, aby w katechezie do wiernych uzasadniali obowiązek udziału w całej Mszy św., zwłaszcza w niedziele i nakazane święta. Wiąże się to z dawną, uprawianą przez moralistów kazuistyką, w myśl której „do ważności” udziału we Mszy świętej wystarczało uczestnictwo w liturgii eucharystycznej (począwszy od przygotowania darów). Opuszczenie całości lub części liturgii słowa nie było traktowane jako uchybienie przeciw przykazaniu kościelnemu o udziale we Mszy świętej w niedziele i święta „nakazane”. Sam przykład Maryi – „Dziewicy słuchającej”, która przyjmowała Boże słowa i wiernie zachowywała je w sercu (por. Łk 2, 19. 51), winien chrześcijan zobowiązywać do traktowania liturgii słowa jako pokarmu, który umacnia wiarę i budzi głód niebiańskiego Chleba – Eucharystii, a nie jest tylko rytualnym wstępem do celebracji przy stole eucharystycznym. Zilustrujemy obecnie tę zasadę jedności liturgii sprawowanej przy „dwóch stołach” na podstawie formularzy ZMNMP w kolejnych okresach roku kościelnego.

2.2.3. **W Okresie Adwentu** Maryja jawi się jako córka Adama i Ewy; jako nowa Ewa, *która przez swoją niewinność naprawiła winę swojej matki*³⁵. Wiara, z jaką Maryja przyjęła słowo Zwiastowania, pozwala w Niej dostrzec córkę Abrahama, zaszczyconego Bożą obietnicą, że stanie się ojcem licznego potomstwa³⁶. Maryja uczestniczy również w zapowiedzi danej przez Boga Dawidowi, iż z jego królewskiej dynastii będzie pochodzić Mesjasz narodzony z Dziewicy (por. 2 Sm 7, 1-5. 8b-11. 16; Iz 11, 1). Z tego tytułu sławimy Maryję jako „szczyt dziejów Izraela” oraz uosobienie pokornych i ubogich, których duchowa postawa pokory i posłu-

³⁴ WTP 29.

³⁵ Por. prefację Mszy nr 1: „Najświętsza Maryja Panna – wybrana córka Izraela”.

³⁶ TAMŻE.

szeństwa podobała się Bogu i przyczyniła się do zbawienia Jego nowego ludu, nowej Bożej rodziny³⁷. Tajemnicą jaśniejącą w centrum Adwentu jest Zwiastowanie, któremu poświęcona jest szczególnie czwarta niedziela tego okresu (zwłaszcza w roku B – w drugim roku trzyletniego cyklu), a także dzień 20 grudnia. W ZMNMP zamieszczony jest ten sam formularz, jaki znajduje się wśród „Mszy wspólnych” na Okres Adwentu w Mszałe Rzymskim. Podkreślenia wymaga harmonizacja liturgii słowa i liturgii eucharystycznej w tym formularzu. Liturgia słowa bowiem obejmuje: Iz 7, 10-14; Ps 40[39], 7-8a. 8b-9. 10-11 z refrenem: *Przychodzę, Boże, pełnić Twoją wolę*; oraz Łk 1, 26-38. Perykopy te są inspiracją euchologii; modlitwę Nd przenika motyw epikletyczny: prosimy Boga o uświęcenie chleba i wina mocą tego samego Ducha, który nappełnił łono Najświętszej Dziewicy Maryi. W Pf występuje wzmianka o wierze, z jaką Maryja przyjęła Boże słowo; dzięki tej wierze spełniły się obietnice dane Izraelowi i oczekiwany Zbawiciel objawił się narodom. Motywem łączącym oba „stoły” celebracji jest zbawcze posłuszeństwo Syna Bożego, wyrażone w dewizie Jego życia: *Przychodzę, Boże, pełnić Twoją wolę* (Ps 40[39], 8a. 9a) oraz w odpowiedzi Maryi na zwiastowaną Jej nowinę: *Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa* (Łk 1, 38). Maryja naśladuje posłuszeństwo swego Syna jeszcze przed Jego narodzeniem. W ten sposób uczestniczy w dziele zbawienia zleconym Jezusowi przez Ojca (por. J 4, 24; 17, 4).

Do formularzy przeznaczonych na Okres Adwentu należy również Msza o Nawiedzeniu Najświętszej Maryi Panny (por. Łk 1, 39-56). Tajemnicą tej w Mszałe Rzymskim poświęcona jest szczególnie czwarta niedziela Adwentu (czytania roku C) oraz dzień 21 grudnia przypadający w ostatnim tygodniu tego okresu. Zbawczy charakter wydarzenia polega na tym, że ujawnia się w nim wyjątkowa godność Maryi: spieszy ona do domu Zachariasza i Elżbiety jako żywa Arka Przymierza, która nie się w swoim łonie Zbawiciela³⁸ i umożliwia wpływ mocy Ducha Świętego na Jana Chrzciciela, w sposób cudowny poczętego przez Elżbietę. Z ust Elżbiety słyszy Maryja tytuł: „Matka Pana” określający tożsamość Bogurodzicy oraz pochwałę tej wiary, z jaką przyjęła słowa powiedziane Jej przez Pana (por. Łk 1, 43. 45). W czynie Elżbiety upatruje Kościół wzór dla swej zbawczej misji w świecie: ma on z radością spieszyć (por. Łk 1, 39) do wszystkich narodów ze słowem Dobrej Nowiny i z posługą sakramentów, przenikniętych mocą Ducha Świętego (por. Ko i PK tego for-

³⁷ Por. TAMŻE.

³⁸ Tę myśl kryje w sobie pierwsze czytanie z So 3, 14-18a (por. słowa: *Król Izraela, Pan, jest pośród ciebie [...]. Pan, Twój Bóg, jest pośród ciebie* – So 3, 15. 17).

mularza). Ko wskazuje również na czyn Maryi jako na wzór postępowania dla każdego chrześcijanina: winien on nieść braciom Chrystusa, wielbić Boga modlitwą wzorowaną na pieśni *Magnificat* oraz świętością obyczajów (por. także Pf).

2.2.4. Na **Okres Narodzenia Pańskiego**, trwający do święta Chrztu Chrystusa, przeznaczonych jest sześć formularzy ZMNMP. Ich treść przedstawimy w poniższej syntezie. Zauważmy na początku, że w formularzu zatytułowanym **Najświętsza Maryja Panna Matka Zbawiciela Kościoł** czerpie pierwsze czytanie z proroctwa Izajasza (9, 1-3. 5-6). Zapowiada ono narodziny Dziecięcia – Syna danego ludziom, potomka Dawida, obdarzonego niezwykle tytułami: Przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju. Jako śpiew responsoryjny zaproponowany jest Ps 96[95], 1-2. 3. 10ac. 11-13 z refrenem: *Narodził się nam Chrystus Pan, Zbawiciel*; Ewangelia – to relacja o Narodzeniu Pańskim według Łk 2, 1-14. Wspomniane perykopy i psalm stosowane są we Mszy świętej w noc Narodzenia Jezusa. We Mszy **Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Objawienia Pańskiego** czyta się fragment Proroctwa Izajasza (60, 1-6) – ten sam, co w uroczystość Epifanii. Psalm responsoryjny – podobnie jak w Epifanię – to Ps 72[71], 1-2. 7-8. 10-13. Ewangelią jest perykopa Mt 2-1-12. Oba formularze ZMNMP nie są jednak powtórzeniem analogicznych formularzy uroczystości Narodzenia i Epifanii w Mszale Rzymskim. Euchologia formularza ZMNMP wyraźniej akcentuje rolę Maryi w misterium Objawienia Pańskiego. To przez Nią Bóg objawia światu swojego Syna jako chwałę Izraela i światło narodów pogańskich (Ko). Przez Jej posługę (*ministerium*) dochodzą do wiary w Ewangelię wszystkie rodziny narodów (por. Mt 2, 11; Pf). Maryja poprzez swoje napomnienia i przykład (*monita et exempla*) pełni „epifanijną” misję względem wszystkich uczniów Chrystusa: umacnia ich wiarę w jedynego pośrednika i Zbawiciela; jest przewodniczką w pielgrzymowaniu wiary ku światłu Ewangelii i ostatecznemu objawieniu się Bożej chwały w Chrystusie.

Formularz **Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Ofiarowania Pańskiego** opiera się na relacji Łk 2, 27-35 dotyczącej epizodu z okresu dzieciństwa Syna Bożego, chociaż święto *In praesentatione Domini* przypada już poza okresem Jego Narodzenia.

Pozdrawiamy Maryję Dziewicę, Córę Syjonu (por. So 3, 14), która w sposób przeczysty wydała na świat Syna Ojca przedwiecznego (Ant wej). Podziwiamy Jej posłuszeństwo przepisom Bożego Prawa: dotyczącym złożenia ofiary w celu oczyszczenia matki po urodzeniu dziecka (por. Kpł 12, 1-8) oraz ofiary wykupu pierworodnego syna (por. Wj 13, 1; Łk 2, 24; Nd).

Wyznajemy, że Maryja jest „służebnicą planu zbawienia”; oddaje bowiem Bogu swego Syna jako nieskalanego Baranka (por. Wj 12, 5; 1 P 1, 18), który ma ofiarować swoje życie na krzyżu (por. Pf; Wj 12, 46; J 19, 25-27. 31. 36). Zwracamy się do Boga z prośbą, aby nasza cześć oddawana Maryi wyrażała się w naśladowaniu Jej nieskazanej wiary, silnej nadziei i gorącej miłości (Ko: PK). Prosimy, aby Kościół posłuszny natchnieniom Ducha Świętego, na wzór mądrych panien, z płonąca lampą podążał na ostateczne spotkanie z Oblubieńcem (PK).

2.2.5. Na czas poświęcony upamiętnieniu ukrytego życia Jezusa w świętej Rodzinie, u boku Maryi i Józefa, przeznaczone są dwa formularze (8a – 8b), zatytułowane: **Najświętsza Maryja Panna z Nazaretu**. Czytania przewidziane dla tej Mszy to: (I) Ga 4, 4-7; Łk 2, 41-52 oraz: (II) Kol 3, 12-17; Mt 2, 13-15. 19-23.

Zbawczą tajemnicę ukrytego życia Jezusa czci Kościół zwłaszcza w dniu Świętej Rodziny, obchodzonym w niedzielę w oktawie uroczystości Narodzenia Pańskiego albo dnia 30 stycznia. Życie ukryte Jezusa, stopniowy rozwój Jego ludzkiej osobowości oraz poddanie Matce i Opiekunowi (por. Pf) – to przejawy kenozы Syna Bożego, czyli Jego uniznienia się przez Wcielenie i przez posłuszeństwo okazywane Bogu i ludziom (por. Flp 2, 5-8; Ko; Ant Kom). W domu nazaretańskim Maryja była złączona z Synem więzią wiary i miłości jako Jego uczennica (*discipula Filii*); od Niego otrzymywała pierwsze orędzie Ewangelii, które zachowywała w sercu i rozważała (por. Łk 2, 19. 51). Trwała również w małżeńskiej jedności ze św. Józefem, dzieląc z nim trud codziennej pracy i troskę o utrzymanie Syna Bożego. Jako uczestniczka ukrytego życia Jezusa, Maryja jest dla całego Kościoła wzorem odkrywania i rozumienia tajemnicy wcielonego Słowa oraz przewodniczką na drodze do domu Ojca. Jest przykładem pokory i cichości oraz nadziei pełnego udziału w królestwie Bożym (Nd i PK).

2.2.6. Początek publicznego życia Jezusa – „Najświętsza Maryja Panna z Kany”

Udział Matki Jezusa w uczcie weselnej w Kanie oraz pierwszy znak dokonany przez Zbawiciela (J 2, 1-11) należą do tajemnicy Objawienia Pańskiego. W antyfonie do pieśni Maryi (*Magnificat*) w uroczystości Epifanii wymieniamy „trzy cuda” (*tria miracula*): przybycie Mędrców ze Wschodu; przemianę wody w wino oraz chrzest Jezusa w Jordanie³⁹.

³⁹ „W tym dniu tak świętym trzy cuda wysławiamy: dziś gwiazda przywiodła Mędrców do żłóbka; dziś podczas godów woda stała się winem; dziś Chrystus dla naszego zbawienia przyjął od Jana chrzest w Jordanie” (Liturgia godzin, t. I, 506).

„Znak z Kany” wspominamy również w liturgii drugiej Niedzieli Zwykłej (w roku C). W jaki sposób formularz Mszy z ZMNMP przedstawia udział Bogurodzicy w pierwszym „znaku” publicznego życia Jezusa? Polega on najpierw na dostrzeżeniu przez Maryję kłopotliwego dla gospodarza wesela i dla wszystkich jego uczestników braku wina (por. J 2, 3). Jakkolwiek nie nadeszła jeszcze „godzina”, w której Jezus miał w pełni ujawnić powierzoną Mu zbawczą misję (J 2, 4; 13, 1; 17, 1), Maryja zdaje się z ufnością na decyzję Syna, polecając sługom: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie* (J 2, 5). Jakby kluczem do odkrycia najgłębszego sensu tych słów jest odpowiedź Izraelitów na obwieszczony im przez Mojżesza u stóp góry Synaj nakazy Boga. Odpowiedź ta kończy fragment Księgi Wyjścia podany jako pierwsze czytanie analizowanego formularza (Wj 19, 3-8a): *Mojżesz powrócił i zwołał starszych ludu, i przedstawił im wszystko, co mu Pan nakazał. Wtedy cały lud jednogłośnie odpowiedział: «Uczynimy wszystko, co Pan nakazał»* (Wj 19, 7-8). Podobny sens mają słowa skierowane przez faraona do Egipcjan w obliczu zagrożenia klęską głodu: *Udajcie się do Józefa, i co wam powie, czyńcie* (Rdz 41, 55). Na sens danego sługom w Kanie polecenia Maryi wskazują też słowa psalmu responsoryjnego (Ps 119[118], 1-2. 10-11. 12. 14. 15-16) z refrenem: *Będę wypełniał Twoje przykazania*. W świetle przytoczonego fragmentu Księgi Wyjścia i medytacji nad nim w psalmie responsoryjnym polecenie wypowiedziane przez Maryję (J 2, 5) nie odnosi się tylko do napełnienia stągwi wodą i zanieśienia gospodarzowi wesela cudownie podarowanego wina (por. J 2, 7n), ale dotyczy Prawa objawionego przez Boga w Starym Przymierzu, jak również całego orędzia Dobrej Nowiny głoszonego przez Jezusa⁴⁰. W poleceniu Maryi z J 2, 5 brzmi również echo słów Boga Ojca wypowiedzianych podczas Przemienienia Jezusa na górze: *To jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie, Jego słuchajcie* (Mt 17, 5; por. MC 57).

Dyskretna macierzyńska interwencja Maryi podczas wesela w Kanie przyczyniła się do obudzenia w uczniach wiary w Jezusa, który w dokonanym przez siebie znaku objawił swoją chwałę (por. J 2, 11 i Pf). Obec-

⁴⁰ Na ten temat pisze Paweł VI w adhortacji apostolskiej *Marialis cultus* nr 57: *Jakby pieczęcią przyłożoną do tej Naszej adhortacji i nowym świadectwem duszpasterskiej wartości kultu maryjnego dla doprowadzenia ludzi do Chrystusa, niech będą słowa, z jakimi Maryja Dziewica zuróciła się do sług na godach w Kanie: «Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie» (J 2, 5). Te słowa, pozornie tylko wyrażające samą chęć oddalenia przykości od uczyty weselnej, w rzeczywistości, w perspektywie czwartej Ewangelii, są jakby głosem, w którym zdaje się rozbrzmiewać formuła użyta przez lud izraelski do zawarcia przymierza na górze Synaj (por. Wj 19, 8; 24, 3. 7; Pwt 5, 27), lub do odnowienia wierności dla niego (por. Joz 24, 24; Ezd 19, 12; Ne 5, 12). Są także głosem w przedziwny sposób zgadzającym się z głosem Ojca, który podczas teofanii na górze Tabor wyrzekł: «Jego słuchajcie» (Mt 17, 5).*

nie Maryja w dalszym ciągu swoim orędownictwem wspiera cały Kościół w doczesnych potrzebach, aby potrafił dotrzymywać posłuszeństwa nakażom Jezusa (por. Ko). Przemiana wody w wino była zwiastowaniem czasów mesjańskich i zapowiedzią śmierci Jezusa, który na krzyżu obdarzył życiem swoją Oblubienicę zrodzoną z Jego przebitego boku (por. J 19, 34; SC 5). „Dobre wino”, jakie pili uczestnicy wesela w Kanie, było przedsmakiem owego „nowego wina”, które Jezus – według swej zapowiedzi – będzie pić w królestwie Ojca (por. Mt 26, 29 i Ant Kom).

„Znak” z Kany i rola, jaką w związku z nim spełniła Maryja, ma głęboki sens eklezjalny. Kościół jest wspólnotą uczniów Chrystusa, którzy trwając w zjednoczeniu ze swoim Panem i czyniąc to, co On nakazuje (Ko i Pf), za przykładem swej duchowej Matki spieszy z pomocą wszystkim ludziom. Chrystus – Oblubieniec codziennie przygotowuje swym uczniom weselną ucztę, zaś Maryja macierzyńskim pośrednictwem nieustannie wyprasza Kościołowi dobrodziejstwa swego Syna.

2.2.7. Maryja wzorem przeżywania przez Kościół Okresu Wielkiego Postu

Zakorzeniona w tradycji sięgającej IV wieku praktyka 40 dni postu (*Quadragesima*) – od Środy Popielcowej do Paschalnego Triduum (obejmowało ono Wielki Piątek, Wielką Sobotę i Wielką Niedzielę), miała potrójny cel: sprzyjała bezpośrednio przygotowaniu katechumenów do przyjęcia sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia (chrztu, bierzmowania i Eucharystii); umożliwiała podjęcie przez członków stanu pokutników (*ordo paenitentium*) intensywnej ascezy przygotowującej do pojednania z Bogiem i Kościołem; zmierzała do nawrócenia i duchowej odnowy całej wspólnoty wierzących poprzez bardziej intensywne słuchanie Bożego słowa oraz modlitwę, pokutę i jałmużnę⁴¹. Okres Wielkiego Postu czerpie sens z czterdziestodniowego postu Jezusa na pustyni, po przyjęciu przez Niego chrztu w Jordanie, przed rozpoczęciem publicznej działalności na ziemi palestyńskiej (por. Mt 4, 1n). W ZMNMP na Okres Wielkiego Postu przeznaczono pięć formularzy, których treścią jest wierność Maryi względem orędzia Dobrej Nowiny głoszonej przez Jezusa oraz Jej zjednoczenie z męką i śmiercią Syna na krzyżu. Maryja daje całemu Kościołowi przykład posłuszeństwa słowu Bożemu i pełnienia woli Ojca aż do ostatniej godziny życia na ziemi. Poniżej przedstawimy główne teologiczne wątki wielkopostnych formularzy ZMNMP.

⁴¹ Por. SC 109-110.

2.2.7.1. Święta Maryja, Uczennica Pańska

Postawę Maryi wobec Bożego słowa wyraża stanowiący pierwsze czytanie tego formularza (nr 10) fragment Księgi Syracha (51, 13-18. 20-22). Do Maryi stosuje się w tej Mszy opowiadanie natchnionego mędrca o jego pilnym poszukiwaniu mądrości poprzez wytrwałą modlitwę, wprowadzanie w czyn odkrywanej prawdy oraz jej głoszenie z wdzięcznością i radością. Medytacją nad tą perykopą jest Ps resp 19[18], 8-9. 10-11. 15 z refrenem inspirowanym słowami Jezusa z czwartej Ewangelii: *Słowa Twe, Panie, są duchem i życiem* (J 6, 63). Relacja św. Łukasza o znalezieniu dwunastoletniego Jezusa w świątyni (Łk 2, 41-52) może być odczytana zarówno w odniesieniu do budzącej podziw mądrości Jezusa (Łk 2, 46n), jak też w relacji do Maryi, która *chowala wiernie wszystkie te sprawy w swym sercu* (Łk 2, 51). Właśnie ten stosunek Maryi do słowa Bożego uzasadnia Jej tytuł: „uczennica Pańska”. Swoją gotowość do słuchania Bożego słowa ujawniła Ona najpierw w momencie Zwiastowania, gdy wyraziła zgodę na to, by poczęło się w Niej Słowo Boże i zamieszkało między nami (por. Łk 1, 38; J 1, 14). Elżbieta nazywa Maryję błogosławioną, czyli szczęśliwą, ponieważ uwierzyła w spełnienie się słów powiedzianych Jej przez Pana (por. Łk 1, 45; Pf). Święty Augustyn stwierdza, że Maryja jest bardziej szczęśliwa jako uczennica Pana niż jako Jego Matka. Komentując słowa Mk 3, 33-35 o tym, że matką i rodzeństwem Jezusa są ci, którzy pełnią wolę Bożą, biskup z Hippony pisze: *Matka Najświętsza [...] pełniła wolę Ojca i dlatego więcej znaczyło dla Maryi być uczennicą Chrystusa niż być Matką Chrystusa; szczęśliwsze było dla Niej to, że była uczennicą Chrystusa niż to, że była Matką Chrystusa*⁴². Myśl tę podejmuje Pf analizowanego formularza: „Maryja słusznie została nazwana szczęśliwą, albowiem w dziewiczym łonie nosiła Twojego Syna; lecz jeszcze słuszniej służy się Ją jako błogosławioną, ponieważ będąc Uczennicą Wcielonego Słowa, pilnie szukała Twojej woli i wiernie ją wypełniła”. Interesujące jest ukazanie związku między słuchaniem Bożego słowa i przystępowaniem do stołu eucharystycznego. W Ko wyznajemy, że w Maryi dał nam Bóg „wzór ucznia wiernie zachowującego słowa życia” i prosimy, aby ono mocą Ducha Świętego „codziennie w nas brzmiało i rodziło obfite owoce”. Ant Kom – to odpowiedź Jezusa na okrzyk pewnej kobiety z tłumu: *Błogosławione łono, które Cię nosiło i piersi, które ssaleś* (Łk 11, 27) – *Owszem, ale przecież błogosławieni ci, którzy słuchają słowa Bożego i zachowują je* (Łk 11, 28). Modlitwa PK łączy te wątki (słuchanie słowa, wierność woli Boga, cielesna i duchowa więź między Matką

⁴² AUGUSTYN, Serm. 25, 7: PL 46, 937.

i Synem), wyrażając prośbę, „abyśmy za przykładem Najświętszej Dziewicy stawali się prawdziwymi uczniami Chrystusa, pilnie słuchali Jego słów i wiernie je zachowywali”. Wierność woli Boga wyrażonej w Jego słowie jest podstawą prawdziwego pokrewieństwa duchowego z Jezusem oraz naśladowania Go na wzór Maryi: *Kto pełni wolę Bożą, ten Mi jest bratem, siostrą i matką* (Mk 3, 35; por. Mt 12, 46-50). Przykład takiej postawy ucznia (uczennicy) Jezusa daje nam Maryja, szczególnie w Okresie Wielkiego Postu.

2.2.7.2. Udział Maryi w męce i śmierci Syna – Najświętsza Maryja Panna pod krzyżem Pana (I-II)

Dwa formularze zamieszczone w ZMNMP pod tym samym tytułem, zawierają uzupełniające się treści, które mają swe podłoże w zaproponowanych czytaniach biblijnych. W formularzu nr 11 – 1 Czyt pochodzi z Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian (8, 31b-39). Główna wypowiedź tej perykopy to zdanie: [Bóg Ojciec] *własnego Syna nie oszczędził, ale Go za nas wszystkich wydał* (Rz 8, 32); postąpił z ludźmi na wzór Abrahama, który na Boże żądanie był gotów złożyć w ofierze swojego umiłowanego syna Izaaka (por. Rdz 22, 16; J 3, 16). Ofiara złożona przez Syna Bożego – wyraz Jego posłuszeństwa woli Ojca oraz miłości do ludzi skazonych grzechem – stanowi dowód na to, że Bóg jest z nami, gotów okazać nam miłosierdzie i przebaczenie. Ps resp (Ps 18[17], 2-3. 5-6. 7. 19-20) z refrenem *Wzywalem Pana w moim utrapieniu* – stanowi medytację cierpiącego sprawiedliwego, który w Bogu pokłada całą nadzieję; jest to również wyraz współcierpienia stojącej pod krzyżem Niewiasty (Ewangelia tej Mszy: J 19, 25-27).

W drugim formularzu (nr 12) 1 Czyt (Jdt 13, 17-20) jest zharmonizowane z Ewangelią (J 19, 25-27) na zasadzie typologii. Judyta z narażeniem własnego życia dokonała odważnego czynu zabicia Holofernesa, dowódcy wojsk króla Nabuchodonozora, które oblegały miasto Betulię. Z wdzięcznością za ocalenie od śmiertelnego niebezpieczeństwa, ludność miasta za przewodnictwem przełożonego Ozjasza wysławia bohaterstwo Judyty i okazane przez Boga miłosierdzie. Judyta jest figurą Maryi, Niewiasty postawionej przez Boga w stanie nieprzyjaźni i szatanem i mającej odnieść nad nim zwycięstwo wraz ze swoim Synem (por. Rdz 3, 15). Błogosławieństwo wygłoszone pod adresem Judyty kieruje Kościół do Maryi, a w bohaterskim czynie owej kobiety upatruje przejawu Bożego miłosierdzia.

Euchologię inspirowaną przez przytoczone perykopy można ująć w kilku wątkach tematycznych.

1) Jezus – nowy Adam (por. Rz 5, 12-19) poprzez swoją ofiarę wyzwolił ludzkość ze stanu grzechu sprowadzonego na ziemię wskutek podstępny szatana (Ko).

2) Maryja, która z ust starca Symeona usłyszała zapowiedź miecza, mającego przeszyć Jej serce, oraz odrzucenia Jezusa jako znaku sprzeciwu (por. Łk 2, 34n), z woli Boga stała pod krzyżem jako „uczestniczka męki” (*socia passionis*) swojego Syna (Ko, Pf).

3) Współcierpienie Maryi z Synem miało dla ludzkości wartość zbawczą. „Ta, która rodząc Syna, nie doznała cierpienia, odradzając nas [dla Boga] zniosła ciężkie boleści” (Pf).

4) Wszyscy członkowie Kościoła jako uczniowie Chrystusa są wezwani do udziału w męce Zbawiciela za przykładem Maryi i do niesienia codziennego krzyża (por. Ant Kom zapożyczoną z 1 P 4, 13 oraz PK).

5) Uczestnictwo w cierpieniach Chrystusa stało się dla Maryi drogą do chwały; jest ono również dla nas źródłem nadziei zmartwychwstania (por. Nd i PK).

2.2.7.3. Powierzenie Najświętszej Maryi Panny – Najświętsza Maryja Panna, Matka pojednania

Z dwoma wyżej analizowanymi formularzami łączą się tematycznie jeszcze dwie Msze przeznaczone na Okres Wielkiego Postu (nr 13 i 14). W obu przewidziana jest ta sama Ewangelia – J 19, 25-27, natomiast odrębne są perykopy pierwszego czytania.

Dość zaskakujące jest zapożyczenie w formularzu nr 13 fragmentu pierwszego czytania z Drugiej Księgi Machabejskiej (7, 1. 20-29). Przedstawia ono męstwo matki towarzyszącej siedmiu synom zmuszanym torturami z nakazu króla Antiocha Epifanesa IV do jedzenia zakazanej przez Prawo wieprzowiny. Nadzieja pokładana w Bogu pozwoliła owej kobiecie znieść cierpienie zadane jej samej i jej synom. W perspektywie typologicznej matka siedmiu młodzieńców jest tu przedstawiona jako figura Maryi współcierpiącej z Jej Synem. Jako Ps resp zastosowany jest Ps 18[17], 2-3. 5-6. 7. 19-20 z refrenem *Wzywalem Pana w moim utrapieniu*. Jest to hymn dziękczynny wyśpiewany przez króla wobec zgromadzonego ludu. Motywem dziękczynienia jest wybawienie psalmisty z groźnego mu niebezpieczeństwa. W kontekście formularza śpiew ten jest wyznaniem ufności Maryi wobec Boga, który kieruje zarówno losami Jezusa, jak i Jego Matki. Jest też wyrazem wyższości umiłowania Boga ponad miarę naturalnej miłości do własnego dziecka. Tytuł formularza nr 13 **Powierzenie Najświętszej Maryi Panny** odnosi się do słów wypowiedzianych przez Jezusa na krzyżu. Wyrażają one dwojakie powierzenie: umiłowane-

go ucznia – Matce (*Niewiasto, oto Syn Twój* – J 19, 26) oraz powierzenie Matki – uczniowi (*Oto Matka twoja* – J 19, 27). Ten akt obopólnego powierzenia stwarzał wyjątkową relację horyzontalną między Matką Jezusa i Jego umiłowanym uczniem. Relacja ta opierała się na wertykalnej więzi z Jezusem zarówno Jego Matki, jak i ucznia, którego Jezus miłował. Uczeń wziął Maryję „do siebie”, to znaczy przyjął Ją „jako swoją własność”; jako „cenne dziedzictwo Nauczyciela” (Pf). Decyzja ta wynikała z przyjęcia przez umiłowanego ucznia tego Słowa, które przez Maryję przyszło na świat, a którego część ludzkości nie przyjęła (por. J 1, 11n)⁴³. Cenne jest też wskazanie na rolę Eucharystii w kształtowaniu więzi między Jezusem, Jego uczniami i Maryją. W modlitwie PK prosimy, aby uczta eucharystyczna, na której karmimy się Ciałem i Krwią Chrystusa, pomnożyła w nas „synowską miłość”; zapewne jest tu mowa o miłości ku Matce danej uczniom w „godzinie Jezusa”.

Papież Jan Paweł II w swej encyklice o Eucharystii pisze, że w każdej celebracji „pamiętki” Kalwarii Kościół otrzymuje Matkę Jezusa jako szczególny dar⁴⁴.

Formularz nr 14 – **Najświętsza Maryja Panna Matka pojednania** skupia naszą uwagę na misterium, o którym pisze św. Paweł w 2 Kor 5, 17-21 (1 Czyt tej Mszy): Bóg Ojciec z własnej woli dokonał dzieła pojednania przez Chrystusa i w Chrystusie oraz zlecił Kościołowi posługę jednania, której pierwszą i podstawową formą jest głoszenie „słowa pojednania”. Wszyscy głosiciele Bożego słowa pełnią posługę jakby samego Boga, prosząc ludzi w imieniu Chrystusa: *Pojednajcie się z Bogiem*. Na czym polega rola Maryi w pełnieniu przez Kościół *ministerium reconciliationis*?

1) Bóg obdarzył Maryję, wolną od wszelkiego grzechu, sercem miłosiernym dla grzeszników oraz ustanowił Ją, gdy stała pod krzyżem (por. J 19, 26-27), „Pojednawczynią grzeszników” (Ko; Pf).

⁴³ Por. prefację Mszy nr 13: „U stóp krzyża Jezusa, na mocy Jego świętego testamentu, powstała ścisła więź miłości między Najświętszą Panną a wiernymi uczniami. Boża Rodzicielka zostaje powierzona uczniom jako Matka, a uczniowie przyjmują Matkę jako cenne dziedzictwo Nauczyciela. Maryja będzie na zawsze Matką wierzących, oni zaś z ufnością będą się do Niej uciekać po wszystkie czasy. Ona miłuje w swoich dzieciach Syna Bożego, one, posłuszne pouczeniom Matki, zachowują słowa Nauczyciela”.

⁴⁴ Oto słowa Jana Pawła II z encykliki *Ecclesia de Eucharistia* nr 57: „To czyńcie na moją pamiętkę” (Łk 22, 19). W «pamiętce» Kalwarii jest obecne to wszystko, czego Chrystus dokonał przez swoją mękę i śmierć. A zatem nie brakuje również tego, co Chrystus uczynił dla Matki ku naszemu pożytkowi. To Jej właśnie powierza umiłowanego ucznia, a w nim powierza każdego z nas: «Oto syn Twój». Podobnie mówi do każdego z nas: «Oto Matka twoja» (J 19, 26-27). Przeżywanie w Eucharystii pamiętki śmierci Chrystusa zakłada także nieustanne przyjmowanie tego daru. Oznacza to, że – na wzór Jana – przyjmujemy do siebie Tę, która za każdym razem jest nam dawana za Matkę. Oznacza jednocześnie podjęcie zadania upodabniania się do Chrystusa w szkole Matki i zgodę na to, aby nam towarzyszyła. Z Kościołem i jako Matka Kościoła, Maryja jest obecna w każdej z naszych celebracji eucharystycznych.

2) Ludzie grzeszni, kierując się ku Maryi, podziwiają Jej duchowe piękno i dzięki temu powstrzymują się od brzydoty grzechu; rozważając Jej słowa i przykłady, zostają pociągnięci do zachowywania przykazań Syna Bożego (Pf).

3) Wstawiennictwo Maryi przyczynia się do bardziej owocnego udziału w „Sakramencie naszego pojednania” (Eucharystii), przysposabia do przyjęcia łaski przebaczenia i nagrody życia wiecznego (PK).

4) Misja Maryi w posłudze pojednania jest podporządkowana dziełu dokonanemu przez Boga w Chrystusie. Poprzez swoją macierzyńską miłość kieruje Ona niestałymi sercami grzeszników (Nd) oraz otwiera je na zbawcze działanie głoszonego słowa i Eucharystii.

2.2.7.4. Udział Maryi w misterium Zmartwychwstania i Zesłania Ducha Świętego

W formularzach Okresu Wielkanocnego w Mszałe Rzymskim postać Maryi jest jakby przemilczana. Ani w czytaniach, ani w modlitwach nie ma wzmianki o ukazaniu się Zmartwychwstałego swojej Matce, ani o radości, jakiej zapewne doznała w poranek trzeciego dnia po Jego śmierci i złożeniu do grobu. W Mszałe Rzymskim znajduje się tylko jeden formularz Mszy na Okres Wielkanocny, zamieszczony w zbiorze „Mszy wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie” (nr 8). W Ant wej oraz w drugiej wersji Ko tej Mszy przytoczona jest wzmianka o uczniach trwających jednomyślnie na modlitwie „razem z Maryją, Matką Jezusa” oraz o Zesłaniu na nich Ducha Świętego (por Dz 1, 14). Ant Kom zaś – to skierowane do Maryi wezwanie: „Wesel się, Matko Dziewico, bo Chrystus powstał z grobu”. W samych modlitwach tej Mszy właściwie nie ma wyraźnej wzmianki o tym „weselu Maryi”. Ograniczamy się w nich do prośby, abyśmy za wstawiennictwem Maryi wiernie służyli Bogu oraz szerzyli Jego chwałę słowem i przykładem; aby wiara w Syna Maryi, prawdziwego Boga i prawdziwego człowieka, mocą Jego Zmartwychwstania, doprowadziła nas do wiekistej radości (PK).

Cztery formularze na Okres Wielkanocny w ZMNMP są próbą pewnego „uzupełnienia” wspomnianego niedostatku paschalnej tematyki eucharystii Mszału Rzymskiego. Przytoczmy najpierw przewidziane w tych formularzach czytania biblijne. W pierwszym z nich: **Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Zmartwychwstania Pańskiego** (nr 15) czytamy ewangeliczny opis ukazania się Zmartwychwstałego kobietom w poranek „pierwszego dnia tygodnia” (Mt 28, 1-10) oraz wizję Nowego Jerozalemu w Ap 21, 1-5a. Śp Ew – to pozdrowienie Maryi jako uczestniczki cierpień Syna i pogodnej radości: „Bądź pozdrowiona, Święta Maryjo,

Ty bolejąc pod krzyżem mężnie zniosłaś cierpienia Syna, a teraz promieniejesz pogodną radością”. Podobną myśl wyraża Ant Kom – ta sama, co w formularzu we Mszach wspólnych o Najświętszej Maryi Pannie: „Wesel się, Matko Dziewico, bo Chrystus powstał z grobu”.

Na szczególną uwagę zasługuje Pf Mszy nr 15. Wyraża ona przekonanie, że zwycięstwo Chrystusa nad śmiercią, będące źródłem radości dla całego świata, jest nim w szczególny sposób dla Maryi. Jej radość – to nagroda za niezłomną wiarę, z jaką oczekiwała Zmartwychwstania Syna.

Stąd płynie przeświadczenie, że Maryja w szczególny sposób uczestniczy w liturgii Kościoła, dla którego doroczny obchód Paschalnego Misterium jest źródłem radości i podtrzymaniem nadziei (Ko i PK).

Formularz zatytułowany: **Święta Maryja źródło światła i życia** (nr 16) czerpie natchnienie z samookreślenia się Jezusa mianem „Światła”, które wyzwała z ciemności i poprzez głoszone słowo, pochodzące od Ojca, niesie światu zbawienie (por. Ew tej Mszy: J 12, 44-50). Skuteczność słowa jako źródła światła ujawniła się już w przemówieniu św. Piotra w dniu Pięćdziesiątnicy, kiedy to około trzech tysięcy ludzi nawróciło się i przyjęło chrzest (por. Dz 2, 14a. 36-40a. 41-42). Maryja w wyjątkowy sposób otworzyła się na Boże światło wcielonego Słowa oraz na Dobrą Nowinę, która przez wieki rozbrzmiewa w przepowiadaniu i w sakramentach Kościoła. Wyraża to Śp Ew oraz Pf. Na przyjęcie Ewangelii przygotowują nas słowa skierowane do Maryi: „Szczęśliwa jesteś, Najświętsza Panno Maryjo, bo z Ciebie się narodziło Słońce sprawiedliwości, Chrystus, który jest naszym Bogiem: kto idzie za Nim, będzie miał światło życia”.

W Pf głosimy prawdę, że w sakramentach Kościoła odnawiają się mistycznie wydarzenia, które w całej ich rzeczywistości przeżyła Matka Dziewica. Kościół – płodna dziewica, rodzi w wodzie chrztu dzieci, poczęte z wiary i Ducha Świętego. Namaszczenie olejem krzyżma jest znakiem udzielenia ochrzczonym darów tego samego Ducha Świętego, który napełnił Maryję (por. Łk 1, 35). Przy stole eucharystycznym dzieci Kościoła karmią się chlebem z nieba, Ciałem Jezusa Chrystusa, którego Dziewica Maryja zrodziła na życie świata. Cenne są szczególnie następujące akcenty pneumatologiczne: Maryja za sprawą Ducha Świętego nosiła w przyczystym łonie Syna Ojca przedwiecznego i stała się „świątynią niebieskich sakramentów” (Ant Kom). Po przyjęciu Chleba eucharystycznego prosimy, aby Bóg napełnił nas i kierował naszymi czynami mocą Ducha Chrystusa, „który uświęcił całe życie Dziewicy Maryi i oświeca wszystkie ścieżki Kościoła” (PK).

Wyraźny charakter pneumatologiczny mają również te formularze: nr 17 – **Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika** i nr 18 – **Najświętsza Maryja Panna Królowa Apostołów**. Ich treść przedstawimy łącznie.

Wieczernik – to owa „sala na górze” w jednym z domów w Jerozolimie, wskazana przez Jezusa i odpowiednio przygotowana przez uczniów. Jezus spożył w niej z uczniami ostatnią na ziemi wieczerzę paschalną (por. Mt 26, 17-19). W tejże sali zgromadzili się na modlitwę Apostołowie wraz z niewiastami i Maryją, Matką Jezusa (por. Dz 1, 12-14 – 1 Czyt formularza nr 17 oraz 1 Czyt formularza nr 18 – Dz 1, 12-14; 2, 1-4). Maryja, która stała pod krzyżem na Kalwarii (por. J 19, 25-27 – Ew Mszy nr 18), jako Królowa nieba i Pani świata (por. Śp Ew Mszy nr 18), była w Wieczerniku wzorem zgody i modlitwy dla młodego Kościoła. Ta, którą ocenił Duch Święty przy Wcieleniu Słowa (por. Łk 1, 35), przy narodzeniu nowego Ludu Bożego ponownie otrzymała pełnię Daru Bożego. Z tej racji Maryja czuwająca w Wieczerniku na modlitwie i pałająca miłością, stała się wzorem Kościoła, który „czujnie oczekuje drugiego przyjścia Chrystusa” (Pf Mszy nr 17). Maryja wiedziona przez Ducha Świętego, zaniósła Jezusa Janowi, przebywającemu w łonie Elżbiety (por. Łk 1, 41-44). Także obecnie „Najświętsza Dziewica pociąga przykładem zwiastunów Ewangelii, rozgrzewa miłością i wspomaga ustawiczną modlitwą, aby głosili na całym świecie Chrystusa Zbawiciela” (Pf Mszy nr 18).

2.2.7.5. Maryja w życiu i misji Kościoła w świecie na tle formularzy ZMNMP na Okres Zwykły

„Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza” w następujących słowach przedstawiają strukturę i sens tego okresu: *Oprócz okresów mających własny charakter zostają trzydzieści trzy lub trzydzieści cztery tygodnie w ciągu cyklu rocznego, w które nie obchodzi się żadnej szczegółowej tajemnicy Chrystusa, lecz wspomina się misterium Chrystusa w jego pełni, zwłaszcza w niedziele. Ten czas nazywa się Okresem Zwykłym* (nr 43).

Jak już wyżej zostało wspomniane, w ZMNMP znajdują się trzy sekcje formularzy. Pierwsza z nich, zawierająca jedenaście formularzy, obejmuje wspomnienia Bogurodzicy pod wezwaniami zaczerpniętymi z Pisma Świętego lub ukazującymi Jej związek z Kościołem (nr 19-29). Sekcja druga zawiera dziewięć formularzy (nr 30-38) upamiętniających Maryję pod wezwaniami dotyczącymi Jej udziału w duchowym życiu wiernych. Wreszcie w sekcji trzeciej znajduje się osiem formularzy (nr 39a-48*) osnutych wokół tytułów, które dotyczą miłosiernego wstawiennictwa Maryi na rzecz wiernych.

Rozmiary tego opracowania nie pozwalają na szczegółową analizę wszystkich pojedynczych formularzy. Ograniczymy się przeto do ukazania głównych wątków mariologii na tle tytułów nadanych Maryi w formularzach wspomnianych sekcji.

2.2.7.5.1. Tytuły, pod którymi wzywamy Maryję

Nad wszystkimi tytułami wymienionymi w Ewangelii góruje wezwanie „MATKA PANA”. Przeznaczony dla Mszy nr 19 fragment Pierwszej Księgi Kronik (15, 2-4. 14-16; 16, 1-2) opowiada o przeniesieniu Arki Przymierza do namiotu przygotowanego dla niej przez króla Dawida. Perykopa ta stanowi zapowiedź opisanego w Ew nawiedzenia Elżbiety przez Maryję, niosącą w swym łonie Syna Bożego (por. Łk 1, 39-47). Elżbieta powitała wówczas swoją krewną pełnymi zachwytu słowami, natchnionymi przez Ducha Świętego: *A skądże mi to, że Matka mojego Pana przychodzi do mnie?* (Łk 1, 43). Dzięki mądrym zamysłom Boga, Maryja powołana na Matkę Syna Bożego pełni nieustannie w Kościele macierzyńskie zadania względem przybranych dzieci Bożych: jest szafarką łaski, którą wyjednuje wiernym modlitwą, a swymi napomnieniami i przykładem pociąga ich do naśladowania Chrystusa (Pf).

„NIEWIASTA NOWA”. Tytuł ten przysługuje Maryi z racji Jej Bożego macierzyństwa. Wyraża to Śp Ew: „Pełna chwały jesteś, Święta Maryjo, niewiasto nowa, z Ciebie narodził się nowy człowiek, Jezus Chrystus”. U podstaw tych tytułów: „nowy człowiek” i „niewiasta nowa” tkwi przeciwstawienie między Adamem, człowiekiem „starym”, skażonym przez dawny grzech – i „człowiekiem nowym”, którym jest Chrystus (por. Ef 4, 22-24; Kol 3, 9-10), a także przeciwstawienie między Ewą, która przyczyniła się do panowania grzechu na świecie, i Maryją, Niepokalaną Poczetą, o której śpiewamy w Pf Mszy nr 20: „uczyniłeś Ją początkiem nowego Ludu Bożego”, „prawdziwie Niewiastą nową, pierwszą uczennicą nowego Prawa”, „szczęśliwą Niewiastą, ubłogosławioną w swoim Potomku”. Nakarmieni Eucharystią uczestnicy Mszy świętej mają prawo prosić:

„Panie, Ojcze Święty, Ty dałeś Najświętszej Dziewicy nowe serce, spraw, abyśmy mocą tego Sakramentu stali się posłuszni natchnieniom Ducha Świętego i upodabniali się na każdy dzień do Chrystusa, Człowieka nowego” (PK).

Dzięki wszczępieniu w Chrystusa, wierzący, ochrzczeni i karmieni Eucharystią, żyją jako nowi ludzie, którzy chodzą w nowości życia (por. 2 Kor 5, 17; Ga 6, 15; Ef 2, 15; 4, 24; Kol 1, 10) i zachowują nowe przykazanie miłości (Ko), przynależąc już w nadziei do Nowego Jeruzalem (por. 1 Czyt Mszy nr 20 – Ap 21, 1-5a oraz Nd).

„MARYJA”. Zgodnie z koncepcją Biblii imię oznacza osobę i jej posłannictwo na świecie. Pod datą 12 września znajduje się w Kalendarzu ogólnym wspomnienie dowolne „Najświętszego imienia Maryi”, ustanowione na pamiątkę zwycięstwa króla Jana Sobieskiego nad Turkami pod Wiedniem w roku 1683. Formularz nr 21 **Święte imię Najświętszej Maryi Panny** w centrum uwagi stawia imię Jezusa Chrystusa, w którym „zawiera

się całe zbawienie” i na którego rozkaz „zgina się każde kolano istot niebieskich, ziemskich i podziemnych” (por. Flp 2, 10 – Pf). W wyjątkowej godności imienia Jezusa jako Pana uczestniczy także Maryja. Wierni uciekają się z ufnością pod Jej obronę w niebezpieczeństwach i wzywają Jej macierzyńskiego imienia, które ustawicznie rozbrzmiewa na ich ustach (Ko; Pf). Cześć wyrażana Maryi w słowach zmierza do tego, aby chrześcijanie za Jej przykładem przyłgnęli do Chrystusa, żyli tylko dla Niego i Jemu we wszystkim się podobali (Nd); aby „odrzucaли wszystko, co się nie zgadza z imieniem chrześcijan, a zabiegali o to, co jest z nim zgodne” (PK).

„SŁUŻEBNICA PAŃSKA”. Tytuł ten, stanowiący osnowę treści formularza nr 22, przypomina starotestamentową Annę, matkę Samuela, która wytrwałą i pokorną modlitwą wyprosiła sobie u Boga dar macierzyństwa (por. 1 Sm 1, 16); w jej usta natchniony pisarz wkłada słowa dziękczynnej pieśni, stanowiącej 1 Czyt mszalne (1 Sm 1, 24-28; 2, 1-2. 4-8). Swego rodzaju łącznikiem między tą perykopą i Ew (Łk 1, 26-38) jest pieśń Maryi zaproponowana jako śpiew responsoryjny (Łk 1, 46-48. 49-50. 51-53. 54-55) z refrenem: *Wejrzał na pokorę swojej Służebnicy*. Maryja, która nazwała siebie służebnicą Pańską (Łk 1, 28) i wyznała wdzięczność za to, że Bóg *wejrzał na uniżenie swojej służebnicy* (Łk 1, 48), poświęciła się całkowicie dziełu swojego Syna, wiernie służąc tajemnicy Odkupienia. W odpowiedzi na wiele posług oddanych Chrystusowi, Bóg Ją wywyższył jako chwalebnią Królową u boku Syna i jako szafarkę miłosierdzia, która łaskawie wstawia się za wiernymi (por. Pf).

„ŚWIĄTYNIA PAŃSKA”. Tytuł ten opiera się na typologicznym znaczeniu świątyni zbudowanej przez króla Salomona w jej relacji do antytypu, jakim była Dziewica Maryja, która mocą Ducha Świętego (Łk 1, 35) poczęła Syna Bożego. Na wież obu wydarzeń wskazuje opis poświęcenia świątyni, stanowiący 1 Czyt formularza nr 23 (1 Krl 8, 1. 3-7. 9-11) oraz Ew o Zwiastowaniu (Łk 1, 26-38). Ps resp (84[83], 3-4. 5. 10-11) z refrenem: *Oto przybytek Pana Boga z ludźmi* opiewa potrójny wymiar owego „przybytku”: przypomina on budowlę wzniesioną przez Salomona i uświęconą obecnością „chwały Bożej”, która w postaci świetlistego obłoku nad Arką Przymierza wypełniała Miejsce Najświętsze; oznacza spełnienie się starotestamentowej figury w osobie Maryi, której chwalebne tytuły wylicza Pf: Maryja jest świątynią Bożej chwały, domem złotym, ozdobionym przez Ducha licznymi cnotami, królewskim pałacem, miastem świętym, Arką Nowego Przymierza, zawierającą w sobie Twórcę nowego Prawa – Chrystusa.

W wymiarze eschatologicznym zarówno świątynia Jerozolimska, jak i Maryja jest figurą Świętego Miasta Jeruzalem – Oblubienicy Chrystusa (por. drugą propozycję 1 Czyt: Ap 21, 1-5a). Chrześcijanie na mocy łaski

chrztu i dzięki postępowaniu, które zasługuje na miano kultu „w duchu i prawdzie” (por. J 4, 23), mogą żyć nadzieją, że staną się także świątynią Bożej chwały (Ko i J 4, 23). Posileni Chlebem eucharystycznym, winni służyć Bogu czystym życiem, czcić Go, obecnego w braciach i razem z Maryją wielbić Go szczerym sercem (PK).

„STOLICA MĄDROŚCI”. Posoborowy lekcjonarz mszalny tylko wyjątkowo odnosi do Maryi mądrościowe teksty Starego Testamentu. We Mszy nr 24 w perspektywie mariologicznej zaproponowane są perykopy: Prz 8, 22-31 oraz (do wyboru): Syr 24, 1-4. 8-12. 19-22. Dostrzegamy tu pewną niekonsekwencję w stosunku do LG 55, gdzie jest mowa o stopniowym ukazywaniu w księgach Starego Testamentu postaci Kobiety, Matki Odkupiciela. W wyliczeniu tekstów, do których Kościół w tym celu sięga, Sobór nie wspomina o perykopach sapiencjalnych. Od tej zasady wydaje się odbiegać ZMNMP⁴⁵. Rozważany w tym formularzu tytuł Maryi jest konsekwencją Wcielenia Słowa. Wyraża to refren Ps resp: *Słowo Wcielone wśród nas zamieszkało*, który podejmuje stwierdzenie J 1, 14: *Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas*. Myśl tę rozwijają przeznaczone dla tej Mszy perykopy Ew: Mt 2, 1-12; Łk 2, 15b-19 oraz Łk 10, 38-42. Mędrcy przybyli z darami ze Wschodu, oddali pokłon adoracji Dzieciątku Jezus, któremu towarzyszyła Jego Matka (Mt 2, 11n). Święty Łukasz akcentuje zachowywanie w sercu i rozważanie przez Maryję wszystkich spraw związanych z narodzinami Syna i pokłonem pasterzy. Perykopa Łk 10, 38-42 odnosi do Matki Jezusa pochwałę, jaką otrzymała z ust Zbawiciela Maria, siostra Łazarza. Obranie „najlepszej części” (Łk 10, 42) – kontemplacja obecności i nauki Jezusa – to przejaw prawdziwej i trwałej mądrości. Modlitwy Mszy nr 24 akcentują prawdę, że Bóg umieścił w Dziewicy Maryi „królewską stolicę swojej Mądrości”, z której promienieje na Kościół światło Słowa życia (Ko; Pf). Otrzymujemy je szczególnie w Eucharystii, dzięki której potrafimy prawdziwie Boga poznawać i wiernie Go kochać (PK).

„OBRAZ I MATKA KOŚCIOŁA”. Wezwanie to widnieje w tytule trzech formularzy (nr 25, 26, 27). Ich biblijne podłoże – to dialog Boga z pierwszymi rodzicami po popełnieniu przez nich grzechu oraz pierwsza

⁴⁵ Jak w takim razie należy rozumieć twierdzenie Matiasa Augé: *Il capitolo 8 della Costituzione LG, parlando della funzione di Maria nell'economia della salvezza, afferma che le pagine anticotestamentarie passo passo mettono sempre più chiaramente in luce la figura della Madre del Redentore. Indicando poi rapidamente le tracce di questo annuncio di Maria nell'Antico Testamento, il documento conciliare esclude di fatto qualsiasi riferimento alla letteratura sapienziale; adopera solo i testi storico-profetici. L'OLM Ordo Lectionum Missae del 1969 segue sostanzialmente lo stesso criterio nella scelta delle letture anticotestamentarie per le festività mariane. M. AUGÉ, L'anno liturgico..., 260 nn.*

zapowiedź zbawienia (*Protoewangelia*) (Rdz 3, 9-15. 20 – 1 Czyt Mszy nr 25); relacja Dziejów Apostolskich o udziale Maryi w modlitwie z uczniami w Wieczerniku (Dz 1, 12-14 – 1 Czyt Mszy nr 26) oraz wizja Nowego Jeruzalem, Oblubienicy Baranka (Ap 21, 1-5a – 1 Czyt Mszy nr 27). Perykopy Ew zaproponowane w wymienionych formularzach to: J 19, 25-27 (nr 25); J 2, 1-11 (nr 26); Łk 1, 26-39 (nr 27). Oto wydarzenia uzasadniające mariologiczne tytuły: „Obraz i Matka Kościoła”:

1) Godząc się na Wcielenie Bożego Słowa, Maryja – Dziewica rodząca – otoczyła macierzyńską opieką Kościół, wydając na świat jego Założyciela (Pf – nr 25 i 26).

2) Na podstawie ogłoszonego na krzyżu testamentu Bożej miłości, Maryja przyjęła jako swe dzieci wszystkich ludzi, przez śmierć Chrystusa narodzonych do życia wiecznego; z tego tytułu Maryja jest Matką Ludu Nowego Przymierza (Pf – nr 25 i 26).

3) Jako Dziewica ofiarująca, przedstawiła Bogu w świątyni Jednorodzonego Syna, a stojąc pod krzyżem – zgadzała się na Jego ofiarę (Pf – nr 26).

4) Jako Dziewica czuwająca, bez wahania oczekiwała na Zmartwychwstanie Syna (Pf – nr 26).

5) Trwając na modlitwie z Apostołami i wyglądając Zesłania Ducha Świętego, stała się wzorem modlącego się Kościoła (Pf – nr 25).

6) Maryja jest obrazem Kościoła – Oblubienicy Chrystusa; Matką płodną za sprawą Ducha Świętego: zatroskaną o dobro wszystkich ludzi; Królową ozdobioną klejnotami cnót i nagrodzoną udziałem w chwale swego Pana na wieki; w Niej Kościół już tę chwałę ogląda i spodziewa się ją osiągnąć (Pf – nr 27; Ko i Nd – nr 27).

7) Ofiara eucharystyczna kształtuje Kościół na obraz Chrystusa, „jaki podziwiał i wysławiał w Jego chwalebnej Matce” (Nd – nr 27; por. KL 103).

„NIEPOKALANE SERCE NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY”. O biblijnej koncepcji „serca” była już mowa w związku z analizą formularza obowiązkowego wspomnienia Niepokalanego Serca Maryi, obchodzonego w sobotę po uroczystości Najświętszego Serca Jezusa. Tu ograniczymy się tylko do ukazania Serca Maryi jako wzoru, wedle którego winno się dokonywać kształtowanie serc wierzących. Wzór ten jest przedstawiony na tle perykopy: Jdt 13, 17-20; 15, 9, stanowiącej 1 Czyt tej Mszy. Autor pochwała odwagę Judyty, która zadając śmierć Holofernesowi, przyczyniła się do ocalenia swoich rodaków od niebezpieczeństwa śmierci. Słowa: *Tys wywyższeniem Jeruzalem, tys chlubą wielką Izraela, tys wielką dumą naszego narodu* (Jdt 15, 9) odnosi Kościół do Maryi trwającej od chwili Niepokalanego Poczęcia w nieprzyjaźni z szatanem (por. Rdz

3, 15). Perykopa Ew – to opowiadanie o znalezieniu Jezusa w świątyni (Łk 2, 46-51), zakończone wzmianką o sercu Maryi: *Matka Jego chowała wiernie wszystkie te wspomnienia w swym sercu* (Łk 2, 51). Niepokalane Serce Maryi jest zbudowanym przez Boga domem Słowa i świątynią Ducha Świętego (Ko); jest to serce mądre i pojętne, objawiające się w pełnieniu Bożych przykazań; serce nowe i ciche, w którym Bóg wypisał prawo Nowego Przymierza; serce mocne i nieustraszone wobec wymierzonego w nie miecza boleści oraz czujne w oczekiwaniu na Zmartwychwstanie Syna (Pf, z odniesieniem do zapowiedzi Symeona – Łk 2, 35). Podziwiając przymioty Serca Maryi, Kościół prosi Boga o kształtowanie serc swoich dzieci: o serce czyste i pojętne, usposobione do przestrzegania przykazań, do miłowania Boga nade wszystko i zaradzania potrzebom braci (Ko); o serce zdolne do zachowywania bogactw łaski Chrystusa i ustawicznego ich rozważania (Nd i Ant Kom z Łk 2, 19). Najcenniejszym owocem przyjęcia Sakramentu Odkupienia (Eucharystii), upragnionym przez Kościół, ma być napelnienie wiernych łaską i coraz głębszy udział w tajemnicy zbawienia (PK).

„KRÓLOWA WSZECHŚWIATA”. Papież Pius XII w roku 1954 ustanowił i wyznaczył na dzień 31 maja święto Maryi Królowej. W *Kalendarzu ogólnym*, zreformowanym po Soborze Watykańskim II (w roku 1969), obchód ten został przeniesiony na 22 sierpnia (po upływie tygodnia od uroczystości Wniebowzięcia) i otrzymał rangę wspomnienia obowiązkowego. Przyjęcie Maryi z ciałem i duszą do chwały niebios jest uwieńczeniem Jej ziemskiego życia oraz uzasadnieniem Jej tytułu „Królowej wszystkiego”⁴⁶. Liturgia słowa formularza nr 29 obejmuje – jako 1 Czyt – fragment Iz 9, 1-3. 5-6, sławiący nowo narodzonego potomka Dawida, obdarzonego królewskimi i Boskimi tytułami. Ta prorocza zapowiedź otrzymała potwierdzenie w chwili Zwiastowania w skierowanych do Maryi słowach Bożego wysłannika (Łk 1, 26-38, z odniesieniem do 1 Sm 1, 6).

Godność Maryi jako Królowej Wszechświata opiera się na Jej udziale w godności i misji Jej Syna. Bóg, który w swoim miłosierdziu i sprawiedliwości poniża pysznych, a wywyższa pokornych, umieścił po swojej prawicy Wcielonego Syna, który unizył się aż do śmierci (Flp 2, 6-8); ustanowił Go Królem królów i Panem panujących (por. Ap 19, 16; Pf). W analogiczny sposób wywyższył Bóg Maryję: „swoją pokorną Służebnicę, która cierpliwie zniosła hańbę krzyża swojego Syna, [wywyższył] ponad chóry Aniołów, gdzie razem z Chrystusem chwalebnie króluje i wstawią się za wszystkimi ludźmi, jako Pośredniczka łaski i Królowa wszechświata” (Pf).

⁴⁶ Por. LG 59.

Ko i PK Mszy nr 29 wyrażają pokorną prośbę o dopuszczenie nas – za wstawiennictwem Maryi – do udziału w chwale królestwa niebieskiego: „Boże, Ty ustanowiłeś Rodzicielkę Twojego Syna naszą Matką i Królową, spraw, abyśmy za Jej wstawiennictwem osiągnęli chwałę przygotowaną dla Twoich dzieci w królestwie niebieskim” (Ko); „abyśmy mogli uczestniczyć w uczcie wiecznego życia” (PK).

2.2.7.5.2. Misja Maryi w duchowym życiu wiernych

„MATKA I POŚREDNICZKA ŁASKI”. Dokładnie określona przez Sobór Watykański II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele „norma wiary” (*lex credendi*), w odniesieniu do osoby Maryi, znajduje swe odzwierciedlenie w „normie modlitwy” (*lex orandi*) całego ZMNMP. W eucharystycznym formularzu nr 30, którym rozpoczyna się druga sekcja Mszy na Okres Zwykły, rozbrzmiewa echo doktrynalnego tekstu LG 60: *Jedynym jest nasz pośrednik według słów Apostoła [...] (1 Tm 2, 5n). Macierzyńska zaś rola Maryi w stosunku do ludzi żadną miarą nie przyćmiewa i nie umniejsza tego jedynego pośrednictwa Chrystusa, lecz ukazuje jego moc. Cały bowiem zbawienny wpływ Błogosławionej Dziewicy na ludzi wywodzi się nie z jakiejś konieczności rzeczowej, lecz z upodobania Bożego i wypływa z nadmiaru zasług Chrystusa, opiera się na Jego pośrednictwie, od tego pośrednictwa całkowicie zależy i z niego czerpie całą moc.*

1 Czyt Mszy nr 30 przedstawia postać biblijnej Estery, która roztropnym wstawiennictwem u króla Aswerusa zapobiegła wyniszczeniu swoich rodaków, zamierzonemu w wyniku wrogiej intrygi królewskiego dostojnika Hamana (Est 8, 2-8. 16-17a). Perykopa o weselu w Kanie (J 2, 1-11) w bardzo subtelny (acz zaskakujący!) sposób obrazuje spełnienie się tej starotestamentowej figury: macierzyńskie wstawiennictwo Maryi u Syna, wyrażone w dyskretniej informacji: *Nie mają już wina* (J 2, 3) oraz skierowane do sług wezwanie: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie* (J 2, 5), wyjednało nie tylko obfitość wina, ale i ożywienie wiary Apostołów w odpowiedzi na objawienie chwały Jezusa (por. J 2, 11). Trzeba zauważyć, że zestawienie obu perykop biblijnych w tym formularzu jest zaskakujące, gdyż trudno dopatrzeć się analogii skutków wstawiennictwa Estery i Maryi. Wydaje się, że rewizja doboru czytań w tym formularzu byłaby nieodzowna.

Zasada wiary (*lex credendi*) w jedyne pośrednictwo Chrystusa i w macierzyńskie pośrednictwo (czy lepiej: wstawiennictwo) Maryi znajduje swój wyraz szczególnie w Pf. Jej treść możemy ująć w następujących stwierdzeniach:

1) Bóg Ojciec ustanowił swego Syna, prawdziwego Boga i prawdziwego człowieka, jedynym Pośrednikiem między sobą a ludźmi (por. 1 Tm 2, 5n).

2) Ofiara raz na zawsze złożona przez Jezusa na krzyżu stała się źródłem naszego pojednania. Eucharystia jest sakramentalnym uobecnieniem (anamnezą) tej jedynej ofiary (por. Nd).

3) Jezus Chrystus zawsze żyje, aby się wstawiać za nami u Ojca (por. Hbr 7, 25). Pełni On nadal w niebie swoją misję Pośrednika między Bogiem i ludźmi.

4) W zamysłach swojej dobroci Bóg Ojciec postanowił, aby Maryja, Matka i pomocnica Odkupiciela, pełniła w Kościele macierzyńskie zadania: wstawiennictwa, orędownictwa i łaski, pojednania i pokoju.

5) Szafarstwo macierzyńskiej miłości Maryi *całkowicie zależy od jedyne go pośrednictwa Chrystusa i z Niego czerpie całą swoją skuteczność*⁴⁷.

6) Wierni w trudnościach zwracają się do Maryi, wzywając Jej pomocy jako Matki miłosierdzia i szafarki łaski.

7) Wstawiennictwo Maryi przyczynia się także do bardziej owocnego udziału dzieci Bożych w „źródłach zbawienia” – w Eucharystii i do ich wiernej współpracy w dziele Odkupienia (PK).

„MARYJA – ŹRÓDŁO ZBAWIENIA”. Do formularza o tym tytule zaproponowane są dwa zestawy czytań biblijnych (nr 31a, 31b), zamieszczone w Lekcjonarzu do ZMNMP. Wskazują one na symbolikę źródlanej i życiodajnej wody. W zestawie nr 31a symbolika ta występuje w 1 Czyt z Ez 47, 1-2. 8-9. 12, przedstawiającym wizję strumienia wody, która wypływa w kierunku wschodnim spod progu świątyni. Uzdrawia ona wody słone, umożliwiając życie rybom i drzewom rosnącym wzdłuż obfitego potoku. W Ewangelii według św. Jana wizja proroka Ezechiela osiąga spełnienie w otwarciu włócznią boku Jezusa, z którego wypływa krew i woda (J 19, 25-37 – zestaw nr 31a). Jakby łącznikiem między wizją Ezechiela i sceną z Kalwarii jest pieśń zaczerpnięta z Iz 12, 2-6, pełniąca funkcję śpiewu responsoryjnego, z refrenem: *Będziecie czerpać ze źródeł zbawienia*.

Drugi zestaw czytań – 31b – to najpierw fragment Pnp 4, 6-7. 9. 12-15, którego ostatnie słowa odnoszą się do Maryi: *Tys źródłem mego ogrodu, zdrojem wód żywych spływających z Libanu* (Pnp 4, 15).

Z czytaniem tym zharmonizowany jest fragment Ew według św. Jana, w którym Jezus, w ostatnim dniu żydowskiego Święta Namiotów, zapowiada wytryśnięcie wody z Jego (Jezusowego) wnętrza (J 7, 37-39a). W interpretacji ewangelisty owa zapowiedź była obietnicą zesłania Ducha Świętego, które miało nastąpić po uwielbieniu Jezusa w Zmartwychwsta-

⁴⁷ TAMŻE, 60.

niu (J 7,39). Maryjną interpretację symboliki źródła dostrzegamy w modlitwach Mszy nr 31.

1) Maryja, ogarnięta mocą Ducha Świętego, zrodziła Wcielone Słowo, źródło żywej wody, aby wszyscy ludzie, czerpiąc z Niego, mogli ugaścić swe pragnienie jedności i miłości (Ko i Pf).

2) Kościół użycza wiernym wody zbawienia, wypływającej z przebitego boku Chrystusa i ożywiającej ich w sakramentach darami Ducha Świętego (por. Ant wej z Iz 44, 3-4; z Ps 46[45], 5-6a oraz Ko).

3) Dzięki wstawiennictwu Maryi Jezus przemienił wodę w wino; Jej orędownictwa przyzywamy również w obrzędzie przygotowania darów, kiedy prosimy Boga o przemianę doczesnych owoców ziemi i ludzkiej pracy w Sakrament zbawienia (Nd).

4) Ożywcze źródło tryska w Uczcie eucharystycznej; dlatego Kościół prosi przez wstawiennictwo Najświętszej Dziewicy, „aby przyjęty Sakrament stał się dla nas źródłem wody tryskającym na życie wieczne” (PK).

„MATKA I MISTRZYNI ŻYCIA DUCHOWEGO”. Starotestamentowe tło tego tytułu – to interpretowany w sensie maryjnym fragment Księgi Przysłów (8, 17-21. 34-35) lub (do wyboru) tekst Iz 56, 1. 6-7. Słowami uosobionej Bożej Mądrości Maryja obiecuje szczęście i błogosławieństwo tym, którzy tej Mądrości codziennie szukają i Ją znajdują. Z kart Księgi Proroka Izajasza przemawia Bóg do członków ludu wybranego i do wszystkich narodów, dla których świątynia wzniesiona na Świętej Górze stanie się w czasach ostatecznych domem modlitwy. Obiecane błogosławieństwa dostąpią tylko ludzie prawi, przestrzegający Prawa i sprawiedliwości (por. Ps resp: 15[14], 1-5, z refrenem: *Prawy zamieszka na Twej górze świętej*). Przykładem tej prawości płynącej z rozważania i przestrzegania Prawa jest Maryja (por. Śp Ew – Łk 2, 19 oraz Ew: – Mt 12, 46-50 albo J 19, 25-27). Do Maryi odnosi liturgia słowa Ps 34[33], 12, zamieszczone w Ant wej. Słowami psalmisty Maryja wzywa swoich synów, aby ich nauczyć Pańskiej bojaźni i zaprowadzić na Górę Pana (por. Iz 2, 3), którą jest Chrystus (Ko). Maryja zjednoczona z Chrystusem, rodzi z Kościołem nowe dzieci oraz swą dobrocią i przykładem ewangelicznego życia wychowuje je, ucząc miłości Boga nade wszystko, kontemplacji Jego słowa i służenia braciom (Nd i Pf). Umocnienie miłości ku Bogu i naśladowanie cnót Najświętszej Dziewicy jest owocem przyjęcia Eucharystii, upraszanym w PK.

„MATKA DOBREJ RADY”. Rada – to szczególny dar Ducha Świętego, którym napełniona została Maryja i dzięki któremu może Ona pomóc ludziom na drodze mądrego postępowania.

Biblijne tło tego wezwania dostrzegamy w 1 Czyt Mszy nr 33: w pe-rykopie Iz 9, 1-3. 5-6, w której wśród tytułów mającego się narodzić me-

sjańskiego Dziecięcia wymienione jest miano: „Przedziwny Doradca” (Iz 9, 5). Do wyboru przewidziane jest w tej Mszy czytanie z Dz 1, 12-14; 2, 1-4, przedstawiające udział Maryi w modlitwie Apostołów oraz kobiet i krewnych Chrystusa w oczekiwaniu na Zesłanie Ducha Świętego. W śpiewie międzylekcyjnym zapożyczonym z Księgi Syracha 14, 20-27 z refrenem: *Błogosławiony, kto szuka mądrości*, rozbrzmiewa włożona w usta Maryi pochwała (błogosławieństwo) pod adresem człowieka, który ćwiczy się w mądrości i radzi się swego rozumu; rozważa w sercu drogi mądrości i zastanawia się nad jej ukrytymi sprawami. Podobny wydzwitek ma Śp Ew wzięty z Prz 8, 14: *Moja jest rada i stałość, moja jest rozważa i potęga*. W tym kontekście Maryja jako Matka dobrej rady ujawnia się w poleceniu danym sługom w czasie wesela w Kanie: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie* (J 2, 5). Owo polecenie – rada ma trwały i powszechny charakter; można je odnieść do wszelkich sytuacji życiowych wymagających mądrych decyzji.

Zawartą w formułach modlitw Mszy nr 33 prawdę o darze rady (*legem credendi*) możemy ująć w następujących stwierdzeniach:

1) Dawcą daru rady jest sam Bóg, do którego zwracamy się w Ko ze świadomością, że „ludzkie myśli są chwiejne i niestałe”.

2) Maryja cieszyła się pełnią darów Ducha Świętego, dzięki którym stała się „godną Matką i pomocnicą Odkupiciela”. Nieustannie szukała woli Bożej i wiernie ją pełniła; z radością sławiła Boże miłosierdzie (por. śpiew *Magnificat* – Łk 1, 50. 54); całym sercem przyjęła zamiar Bożej miłości (por. Łk 1, 38 – Pf).

3) Za wstawiennictwem Maryi prosimy o dar rady jako pomoc do poznawania woli Bożej i właściwego wykonywania pracy (Ko).

4) Owoce działania daru rady spodziewamy się osiągnąć także przez uczestnictwo w Eucharystii: prosimy, aby dar rady uczynił miłymi Bogu składane przez nas dary (Nd); dzięki spożywaniu Ciała Chrystusa uczymy się pełnić Bożą wolę i żywimy nadzieję osiągnięcia zbawienia przez Syna Maryi – Przedziwnego Doradcę (PK; por. Iz 9, 5).

„PRZYCZYNA NASZEJ RADOŚCI”. Do Maryi odnosi się wezwanie ludu izraelskiego do radości w 1 Czyt Mszy nr 34 (Za 2, 14-17): *Ciesz się i raduj, Córo Syjonu, bo już idę i zamieszkać będę wśród ciebie*. Maryjny wydzwitek mają również słowa: *Ogromnie się wesołem w Panu, dusza moja raduje się w Bogu moim* (Iz 51, 10) – z 1 Czyt – do wyboru. Ten sam motyw występuje w pieśni Maryi, wykonywanej jako śpiew responsoryjny, z refrenem: *Duch mój się raduje w Bogu Zbawcy moim* (Iz 61, 10) oraz w Ew o nawiedzeniu św. Elżbiety (Łk 1, 39-47) albo w J 15, 9-12 (do wyboru). W świetle zapewnienia Jezusa uczniowie doznają pełnej rado-

ści poprzez posłuszeństwo Jego przykazaniom, poświęcone wzajemną miłością (J 15, 11).

Akcenty te są również obecne w formułach eucharystycznych:

1) Błogosławione narodzenie Maryi zwiastowało radość całemu światu (Pf).

2) W chwili Zwiastowania Maryja usłyszała wezwanie do radości (po grecku: *chaire*) płynącej z daru łaski: *Raduj się, Dziewico Maryjo, znalazłaś łaskę u Boga* (Ant wej – por. Łk 1, 28).

3) Jezus – światłość pochodząca z łona Maryi, niesie wesele, a Jej pokorne życie opromienia wszystkie Kościoły (Pf).

4) Maryja, nasza Siostra i Matka, wyniesiona do chwały nieba, oczekuje nas, aż będziemy razem z Nią radować się oglądaniem Boga na wieki (Pf).

5) Postępując w życiu drogą przykazań, mamy wznosić serca ku prawdziwej, wiekiustej radości, którą spodziewamy się osiągnąć mocą Zmartwychwstania Chrystusa (Ko i PK).

„OBRONA WIARY”. 1 Czyt Mszy nr 35, opatrzonej tym tytułem – to pochwała odwagi Judyty, która przez zgładzenie Holofernesa obroniła swój naród przed śmiertelnym niebezpieczeństwem (Jdt 13, 14. 17-20). Ps resp 27[26], 1. 3-5, z refrenem: *Tys moją pomocą, Boże, mój i Zbawco* wyraża zaufanie psalmisty do Boga i do Jego opieki w obliczu zagrożeń ze strony złych ludzi. Psalm ten można odczytać jako medytację nad duchową postawą Judyty, a także nad postępowaniem tych, którzy na wzór Maryi słuchają słowa Bożego i zachowują je (Ew: Łk 11, 27-28). Uzasadnienie rozważanego tytułu Maryi można ująć następująco:

1) Wiara kierowała się Maryja, współdziałając z Bogiem w pełnieniu Jego planu. Figurę Maryi w Jej roli „Obrony wiary” przedstawiał ów słup światła, który dniem i nocą ukazywał ludowi wybranemu drogę przez pustynię (por. Ant wej: „Dziewico Maryjo, Ty jesteś niby słup światła, który dniem i nocą przewodził ludowi przez pustynię, ukazując mu drogę” – Wj 13, 21-22; Mdr 18, 3).

2) Dzięki wierze Maryja przyjęła Syna i uwierzyła, że umęczony za ludzi, powstanie z martwych (Ant wej – druga wersja).

3) Za wstawienictwem Maryi prosimy o umocnienie wiary, stałość nadziei i wytrwałość w miłości (Ko).

4) Chrystus, Światło dla narodów i Oblubieniec Kościoła, opromienia Maryję swoją chwałą, dzięki czemu jest Ona nadzieją wiernych i obroną wiary (Pf).

5) Ufni w obronę Maryi i posłuszni nakazom wiary, spodziewamy się dojść do oglądania w niebie chwały Boga Ojca (PK).

„MATKA PIĘKNEJ MIŁOŚCI”. We Mszy nr 36 Ant wej, zaczerpnięta z Pnp 6, 10, opiewa piękno Maryi: „Cała piękna i pełna wdzięku jesteś, Córo Syjońska, piękna jak księżyc, wybrana jak słońce, błogosławiona między niewiastami”.

Przymiot ten przyznaje sobie Boża mądrość, której słowa odnosi liturgia do Maryi: „Jam matka pięknej miłości i bogomyślności, i poznania i nadziei świętej” (por. Syr 24, 23-31 [Neowulgata] – 1 Czyt).

Pochwałę piękna Maryi wyraża też śpiew responsoryjny zaczerpnięty z Pnp 2, 10bc.14ef; 4, 8ab; 9ab. 11cd-12. 15, z refrenem: *Tys cała piękna i niepokalana*.

Odpowiednikiem przymiotu „piękna” jest tytuł „pełna łaski” (*kecharitome*), z jakim archanioł Gabriel zwraca się do Maryi (Łk 1, 28).

Formuły Ant Kom odnoszą do Maryi pochwały zewnętrznej, kobiecej urody, zaczerpnięte ze Starego Testamentu: *Nie ma podobnej niewiasty na ziemi o tak pięknym obliczu i tak rozumnej mowie* (por. Jdt 11, 21 – pochwała Judyty wypowiedziana przez sługi Holofernesa). *Wdzięk się rozlał na twoich wargach, przeto Bóg pobłogosławił tobie na wieki* (Ps 45[44], 3). Słowa tej pieśni weselnej na cześć króla – Bożego Pomazańca – odnosi Kościół także do Maryi, jako Matki króla (por. zwłaszcza werset 10).

Modlitwy formularza nr 36 skupiają naszą uwagę na przejawach duchowego piękna Maryi, które pochodzi z wyjątkowych darów łaski udzielonych Jej przez Boga oraz z Jej uczestnictwa w misteriach życia Jezusa.

1) „Ona była piękna w swym poczęciu, ponieważ wolna od wszelkiej zmyły grzechu [...], jaśniała blaskiem łaski” (Pf).

2) „Piękna w dziewiczym porodzeniu [...]; wydała światu Syna będącego odbiciem chwały Boga; Zbawiciela i Brata całej ludzkości” (Pf); najpiękniejszego z synów ludzkich (Ko – wersja pierwsza i druga).

3) „Piękna w męce swojego Syna, odziana w purpurę Jego Krwi... łagodna owieczka współcierpiąca z cichym Barankiem” (Pf).

4) „Piękna w zmartwychwstaniu Chrystusa, z którym chwalebnie króluje jako uczestniczka Jego zwycięstwa” (Pf).

5) Uczestnicy liturgii proszą, aby postępując jak Maryja, w ślad za tym, co prawdziwe i słuszne, doszli do Boga – „źródła wszelkiego piękna i sprawcy świętej miłości” (Ko – wersja druga); proszą o skuteczne wstawiennictwo Maryi, aby „stroniąc od brzydoty grzechu, stali się miłośnikami duchowego piękna” (Ko – wersja trzecia); aby „podążając drogą duchowego piękna [...], mogli dojść do oglądania Bożej chwały (Ko – wersja druga i Nd).

„MATKA ŚWIĘTEJ NADZIEI”. Formularz nr 37 rozpoczyna Ant wej, w której rozbrzmiewa podstawowy wątek czytań i modlitw: „Witaj, Dziewico Maryjo, nadziejo wiernych: Ty wspomagasz zrozpaczonych

i wszystkich uciekających się do Ciebie ogarniasz swym wejrzeniem”. W 1 Czyt wątek ten występuje w słowach, którymi uosobiona Boża mądrość określa samą siebie, a które liturgia na zasadzie typologii odnosi do Maryi: „Jam matka pięknej miłości i bogomyślności, i poznania, i nadziei świętej. We mnie wszelka łaska drogi i prawdy, we mnie wszystka nadzieja życia i cnoty” (Neowulgata – Syr 24, 24; fragment 1 Czyt: Syr 24, 14-16. 24-31). Kontynuację tej myśli stanowi pieśń „Wielbi dusza moja Pana” (Łk 1, 46-55), z refrenem: *Naszą nadzieją Ty jesteś, Maryjo*. W godny podziwu sposób splata się w tej pieśni pełne wdzięczności uwielbienie Bożego miłosierdzia śpiewane ustami Maryi z pochwalnym wyznaniem Kościoła, że Maryja jest naszą nadzieją. W Śp Ew zwracamy się do Maryi z prośbą o Jej wstawiennictwo u Boga: „Błogosławiona Matko i nienaruszona Dziewico, dostojna Królowo świata, wstawiaj się za nami do Boga, który wybrał Ciebie”. Śpiew ten jest przygotowaniem na przyjęcie Dobrej Nowiny o skutecznym wstawiennictwie Maryi u Syna podczas wesela w Kanie (J 2, 1-11, zwłaszcza w. 3).

Formuły eucharystyczne ujmują powyżej nakreślony wątek:

1) Z Bożej woli czcimy Najświętszą Maryję „jako Matkę świętej nadziei”. Dzięki Jej modlitwom i pomocy, „kierując ku niebu swoją nadzieję” i pełniąc starannie doczesne obowiązki, prosimy Boga o udzielenie nam spodziewanych dóbr, „których z wiarą i ufnością oczekujemy” (Ko – wersja pierwsza).

2) „Najświętsza Panna przyświeca Kościołowi jako znak pewnej nadziei”. Prosimy Boga, „aby wszyscy zniechęceni do życia, uciekając się do Niej, doznali pokrzepienia, a wszyscy wątpiący w swoje zbawienie, nabrali otuchy” (Ko – wersja druga). W modlitwie tej, a także w Pf dostrzegamy wpływ mariologii Soboru Watykańskiego II wyrażonej w SC 103 oraz LG 68.

3) Bóg dał nam Maryję „jako wzór świętej nadziei”. Ona jako pokorna Służebnica całą nadzieję złożyła w Bogu: oczekiwała z nadzieją i z wiarą poczęła Syna Człowieczego zapowiedzianego przez proroków; służąc Jego dziełu z gorącą miłością, stała się „Matką wszystkich żyjących” (por. Rdz 3, 20; Pf).

4) Maryja – wspaniały owoc Odkupienia⁴⁸ – jest Siostrą wszystkich dzieci Adama, które „podziwiają [w Niej] znak pewnej nadziei i pociechy, aż nadejdzie pełen blasku dzień Pański” (por. Pf i LG 68).

5) Ant Kom, zacerpnięte (do wyboru) z Łk 1, 45 i z Tt 2, 12-13 oraz PK, wskazują na ścisły związek Eucharystii i oddawania czci Maryi.

⁴⁸ Por. SC 103.

Po przyjęciu sakramentu wiary i zbawienia prosimy Boga, aby oddawanie czci Matce nadziei dopomogło nam „razem z Nią stać się uczestnikami wiecznej miłości” (PK).

„MATKA JEDNOŚCI”. Biblijne podłoże tego tytułu Maryi w formularzu nr 38 znajdujemy w czterech perykopach. Jako 1 Czyt zaproponowany jest fragment So 3, 14-20. Prorok Sofoniasz, żyjący w VII wieku przed Chrystusem, za panowania króla Jozjasza (640-609), wzywa do radości pokornych i ubogich rodaków, stanowiących „Resztę Izraela”. Przyczyną tej radości ma być bliska już perspektywa wybawienia z niewoli, powrót na ojczystą ziemię i zgromadzenie rozproszonych: *W owym czasie was przywiodę, w czasie, gdy was zgromadzę, albowiem dam wam imię i chwałę u wszystkich narodów ziemi, gdy odmienię wasz los na waszych oczach – mówi Pan* (So 3, 10). To wezwanie odnosi się w liturgii do Maryi, której przysługuje tytuł „Córy Syjońskiej” i „Córy Jeruzalem” (So 3, 14). Druga perykopa zaproponowana jako 1 Czyt do wyboru to 1 Tm 2, 5-8, tekst zawierający ważne stwierdzenie chrystologiczne: *Jeden jest Bóg, jeden też pośrednik między Bogiem a ludźmi, człowiek, Chrystus Jezus*. Zapowiedź zawartą w proroctwie Sofoniasza podejmuje śpiew responsoryjny z Księgi Jeremiasza (31, 10-14), z refrenem: *Zgromadź, o Panie, lud swój rozproszony*.

Z powyższymi fragmentami harmonizuje Śp Ew, zawierający aluzję do modlitwy dziękczynnej z *Didache* (Nauki Dwunastu Apostołów): *Niech się zgromadzi Twój Kościół, Panie, z krańców ziemi do królestwa Twego* (por. rozdz. 9). Przygotowuje on na przyjęcie jednej z perykop Ewangelii według św. Jana (J 11, 45-52 albo: 17, 20-26). W pierwszej z nich zapisane są słowa arcykapłana Kajfasza oraz ich wyjaśnienie pochodzące od ewangelisty. Kajfasz zwraca uwagę Wysokiej Radzie, że lepiej będzie, jeśli jeden człowiek umrze za lud, niż miałby zginąć cały naród (wskutek najazdu Rzymian). Ewangelista interpretuje słowa Kajfasza jako proroctwo wskazujące na powszechny zbawczy wymiar śmierci Jezusa: miał On umrzeć nie tylko za naród żydowski, lecz także w celu zgromadzenia w jedno rozproszonych dzieci Bożych (= wszystkich ludzi).

Druga perykopa – to fragment arcykapłańskiej modlitwy Jezusa przed męką o jedność Jego uczniów oraz tych wszystkich, którzy w Niego uwierzą dzięki świadectwu Apostołów.

Jakie jest echo tego biblijnego orędzia w modlitwach Mszy nr 38?

1) Bóg Ojciec jest „źródłem jedności i zgody” (Ko); Jego Syn w przyczystym łonie Maryi Dziewicy „zjednoczył Boską naturę z ludzką” jako jedyny Pośrednik między Bogiem i ludźmi (Nd).

2) Jezus, „sprawca i miłośnik jedności, wybrał sobie Matkę o dziewiczym ciele i sercu, a także chciał mieć jako Oblubienicę Kościół jeden i niepodzielony” (Pf).

3) „Wywyższony nad ziemię, w obecności Matki Dziewicy, zgromadził w jedno [...] rozproszone dzieci [Boże], zespolone z Nim więzami miłości” (Pf – por. J 11, 52).

4) Po powrocie do Ojca Chrystus zasiadł po Jego prawicy oraz „zesłał na Błogosławioną Dziewicę, modlącą się z Apostołami, Ducha zgody i jedności, pokoju i przebaczenia” (Pf).

5) Ofiara eucharystyczna jest dla wierzących „sakramentem miłosierdzia, znakiem jedności i więzi miłości” (Nd; por. SC 47; św. Augustyn, In Io. tr. XXVI,6: PL 35, 1613).

6) Przyjmując Najświętszy Sakrament i oddając cześć Maryi, Matce jedności, otrzymujemy od Ojca „Ducha łagodności i pokoju” oraz przez zgodne działanie przyspieszamy nadejście Bożego królestwa (PK).

2.2.7.5.3. Miłosierne wstawiennictwo Maryi na rzecz wiernych

Zajmiemy się na koniec sekcją trzecią ZMNMP, zawierającą osiem formularzy przeznaczonych na Okres Zwyczajny (nr 39-46).

„KRÓLOWA I MATKA MIŁOSIERDZIA”. Lekcjonarz do ZMNMP proponuje dwa zestawy czytań biblijnych do zastosowania w formularzu nr 39. Zestaw pierwszy to: fragment Księgi Estery (Neowulgata) 4, 17n.p-r.aa-bb.hh-kk. Tenże fragment z Księgi Estery został także zastosowany w formularzu nr 30. Opatrzyliśmy go stosownym komentarzem.

Drugi zestaw czytań obejmuje – jako 1 Czyt – fragment z Listu do Efezjan (2, 4-10). Autor sławi Boga, bogatego w miłosierdzie, którego dziełem jest zbawienie wierzących dokonane dzięki ich zespoleniu z misterium męki, śmierci i uwielbienia Jezusa Chrystusa. Myśl tę snuje dalej Ps resp (Ps 103[102], 1-4. 6. 8. 13. 17, z refrenem: *Bóg jest łaskawy dla swoich czcicieli*). Ewangelista Łukasz podaje relację o nawiedzeniu Elżbiety przez Maryję oraz przytacza Jej pieśń uwielbienia Bożego miłosierdzia (Łk 1, 39-55). Sp Ew jest powitaniem Maryi jako Królowej miłosierdzia i Pocieszycielki niosącej nadzieję nieszczęśliwym: „Witaj, Matko Pana, Królowo miłosierdzia, pocieszycielko wszystkich ludzi i nadziejo nieszczęśliwych”.

Tą biblijną inspiracją przeniknięte są modlitwy analizowanego formularza:

1) Bóg Ojciec jest miłosierny (por. Ant Kom zaczerpniętą z Łk 6, 36). Jego miłosierdzie „jest bez miary” (Ko – wersja pierwsza) i objawia się „z pokolenia na pokolenie” (Ant Kom – wersja pierwsza; por. Łk 1, 50).

2) Pobudzony litością, Bóg Ojciec posłał swego Syna jako Zbawiciela świata i ustanowił Maryję Królową miłosierdzia (Ko – wersja druga).

3) Maryja doznała w szczególny sposób Bożego miłosierdzia; stąd pochodzi Jej godność i misja w wyjednywaniu ludziom łaskowości Boga: Maryja jest Matką miłosierdzia (Ko); przygarnia wszystkich uciekających się do Niej; „wysłuchuje wołających wśród doczesnych utrapień [...], zawsze zwrócona ku prośbom swoich dzieci, aby uzyskać dla nich przebaczenie i wyjednać odpuszczenie grzechów” (Pf). Jest „Królową łaskawą dla grzeszników i miłosierną względem ubogich” (PK).

4) Maryja „jest szafarką dobroci”; nieustannie błaga Syna za nami, aby swą łaską ubogacił nasze ubóstwo i umocnił swoją potęgą nasze [wątłe] siły” (Pf – por. 2 Kor 8, 9).

5) Na początku Mszy świętej prosimy, „abyśmy doznając [Bożej] łaskowości na ziemi, mogli osiągnąć wieczną chwałę w niebie” (Ko – wersja pierwsza); dopełnieniem tej prośby jest końcowe błaganie, „abyśmy posileni eucharystycznym Pokarmem, razem z Najświętszą Dziewicą, zawsze wychwalali [Boże] miłosierdzie” (PK).

„MATKA BOŻEJ OPATRZNOŚCI”. Mianem Bożej Opatrzności określa Biblia wszechstronną troskę Boga o stworzony przez Niego świat, a zwłaszcza o ludzi, aby mogli osiągnąć zamierzone dla nich szczęście. Opatrzność oznacza także potęgę Boga i Jego interwencje mające na celu urzeczywistnienie Jego planu zbawienia powziętego przed wiekami i spełniającego się w ludzkiej historii. Takie rozumienie Opatrzności sugerują czytania Mszy nr 40. Pierwsze z nich – to fragment Iz 66, 10-14. Żyjący w V wieku przed Chrystusem prorok, określany mianem Trito-Izajasza, zapowiada przemianę życia Izraelitów, którzy po wielu latach wygnania w Babilonie wrócili do ojczyzny. Przy pomocy wymownych antropomorfizmów przedstawia prorok troskę Boga o „Resztę Izraela”. Odbudowaną Jerozolimę porównuje do czulej karmiącej matki; ten przymiot „macierzyński” przypisuje prorok także samemu Bogu, który otoczy swój lud opieką, jak troskliwa matka trzymająca swe dzieci na kolanach i pocieszająca je w płaczu (por. Iz 66, 12-13). Medytacją nad tą troską Boga o swój naród jest Ps resp 131[130], 1-3, z refrenem: *Tobie, mój Boże, ufa dusza moja*. Werset drugi tego psalmu kontynuuje to podobieństwo troski Boga o lud wybrany do troski matki, jaką cieszy się dziecko: *Uspokoilem i uciszyłem moją duszę. Jak ciche dziecko jest we mnie moja dusza* (Ps 131[130], 2). W kontekście tego porównania ujawnia się macierzyńska troska Maryi okazana w Jej dyskretnej interwencji na rzecz gospodarza i uczestników wesela w Kanie (J 2, 1-11). Modlitwy Mszy nr 40 czerpią inspirację ze wspomnianych czytań:

1) Boża Opatrzność „nigdy się nie myli w swoich zrzędzeniach” (Ko).

2) Troska Boga o Jego lud przewyższa czułość i trwałą pamięć, jaką matka darzy swoje niemowlę (Ant wej – Iz 49, 15).

3) Owocem zrządzania Bożej Opatrzności było zrodzenie z Maryi Zbawiciela świata za sprawą Ducha Świętego (Pf).

4) Wstawiennictwo Maryi u Syna w Kanie Galilejskiej ujawniło „początek znaków”, jakich miał Jezus dokonać w czasie swego życia publicznego; sprawiło radość biesiadnikom obfitym darem dobrego wina; przyniosło wzrost wiary uczniów w ich Nauczyciela (Pf).

5) Obecnie Maryja, Królowa siedząca po prawicy Syna, spieszy z pomocą Kościołowi w jego potrzebach; jako szafarka miłosierdzia i troskliwa Matka wspomaga uczniów Chrystusa, pełniąc polecenie dane Jej przez Syna wywyższonego na krzyżu (Pf – por. J 19, 25-27).

6) Moc uczy eucharystycznej i wstawiennictwo Matki Bożej Opatrzności – jak ufamy – skłoni nas do szukania najpierw Królestwa Bożego i sprawiedliwości oraz zapewni nam pomoc w życiu doczesnym (PK – por. Mt 6, 33).

„MATKA POCIESZENIA”. 1 Czyt zaproponowane we Mszy nr 41, to zredagowana w V wieku przed Chrystusem wyrocznia jakiegoś duchowego przywódcy Izraelitów lub proroka, który zapowiada czas odnowy i radości w życiu rodaków, wracających do ojczyzny po długich latach wygnania do Babilonu. W Jerozolimie zastali oni gruzy oraz spustoszenie materialne i moralne. Ów przywódca lub prorok przedstawia się jako namaszczony przez Pana zwiastun „roku łaski” i pociechy dla zasmuconych (por. Iz 61, 1-3. 10-11). Przedłużeniem tej pocieszającej zapowiedzi jest zaczerpnięty z Księgi Izajasza śpiew (Iz 12, 1-6), z refrenem: *Będziecie czerpać ze źródeł zbawienia* (por. w. 3). Zaproponowana jest też do wyboru inna wersja 1 Czyt: 2 Kor 1, 3-7. Święty Paweł nazywa Boga „Ojcem miłosierdzia i Bogiem wszelkiej pociechy”. Kto ma udział w cierpieniach Chrystusa, może ufać, że dozna przez Niego pociechy i stanie się zdolny do pocieszania innych, którzy cierpią udękę. Słowa św. Pawła znajdują potwierdzenie w Śp Ew: *Błogosławieni, którzy się smucą, albowiem oni będą pocieszeni* (Mt 5, 4). Śpiew ten – to jedno z „Ośmiu błogosławieństw” w perykopie przeznaczonej dla tego formularza (Mt 5, 1-12).

Oprócz tej perykopy zaproponowany jest do wyboru fragment J 14, 15-21, 25-27. Jego główną myśl zawiera Jezusowa obietnica posłania „innego Pocieszyciela” (*Parakleta*) – Ducha prawdy, który pozostanie na zawsze wśród uczniów, aby ich wszystkiego nauczyć i przypomnieć im to, co Jezus im powiedział.

Przedstawimy obecnie sformułowane na tym biblijnym podłożu modlitwy Mszy nr 41.

1) Bóg, Ojciec miłosierdzia, Bóg wszelkiej pociechy, pociesza nas w każdym naszym utrapieniu (Ant wej – 2 Kor 1, 3-4).

2) Przez Maryję Dziewicę Bóg zesłał swojemu ludowi Jezusa Chrystusa jako źródło pociechy dla świata (Ko i Pf). Ona pierwsza z radością Go przyjęła i porodziła bez naruszenia swojego dziewictwa (Pf).

3) Gdy stała obok krzyża, znosząc srogie bóleści, Bóg Ją pocieszał nadzieją Zmartwychwstania Syna (Pf).

4) Podczas modlitwy z Apostołami Maryja „gorliwie prosiła o Ducha pociechy i pokoju oraz oczekiwała Go pełna ufności” (Pf).

5) Wzięta do nieba, z macierzyńską miłością pociesza wszystkich, którzy Ją z wiarą wzywają, „aż nadejdzie pełen blasku dzień Pański” (Pf – por LG 68; 2 P 3, 10). Wyznawcy Chrystusa, napełnieni za wstawieniem Maryi wszelką pociechą, winni czuć się zobowiązani do udzielania tej pociechy bliźnim (Ko).

6) Szczególną rolę pełni Maryja względem wiernych – uczestników Eucharystii: oddajemy cześć Maryi, jednocząc się za Jej przykładem z Ofiarą Chrystusa i przeżywając codziennie w naszym ciele misterium śmierci; doznajemy „pociechy w życiu doczesnym” i zostajemy umocnieni nadzieją nieba; każdego dnia głosimy orędzie zmartwychwstania” oraz oczekujemy wiecznego zbawienia (połączone treści Nd i PK).

„WSPOMOŻYCIELKA WIERNYCH”. Święto pod tym tytułem ustanowił papież Pius VII (1800-1823) po swoim uwolnieniu z więzienia i szczęśliwym powrocie do Rzymu (24 maja 1814). Był to wyraz wdzięczności papieża za wysłuchanie modlitw, jakie wierzący na całym świecie zanosili w jego intencji przez wstawiennictwo Maryi – Wspomożycielki wiernych. Formularz nr 42 osnuty jest na tle biblijnego orędzia o toczącej się ustawicznie walce między dobrem i złem, między Bogiem i złym duchem – starodawnym wężem, który nakłonił do grzechu pierwszych rodziców i nadal usiłuje poddać ludzi w niewolę grzechu i śmierci. Jako 1 Czyt tej Mszy zaproponowana jest – do wyboru – jedna z perykop: Ap 12, 1-3. 7-12ab. 17 albo Rdz 3, 1-6. 13-15.

Współczesna egzegeza w postaci Niewiasty obleczonej w słońce, z księżycem pod jej stopami i zwieńczonej koroną z dwunastu gwiazd (symbol pokoleń Izraela), upatruje obraz Kościoła, toczącego zwycięską walkę ze smokiem i innymi złymi duchami. Michał i jego aniołowie symbolizują Bożą moc, dzięki której zwycięstwo Niewiasty nad starodawnym wężem staje się możliwe i pewne, chociaż „do czasu” szatan będzie usiłował szkodzić wyznawcom Chrystusa. W tradycji przyjmowana jest także maryjna interpretacja apokaliptycznej wizji: Maryja jest ową walczącą i zwycięską Niewiastą, która nigdy nie uległa mocy szatana i wspomaga ludzi, aby mieli udział w zwycięstwie nad wężem, jakie Ona ostatecznie

odniesie w zjednoczeniu ze swoim Synem. Ten wątek ukazuje perykopa z Księgi Rodzaju, która po obrazowym opisie grzechu pierwszych rodziców, spowodowanego kłamliwymi insynuacjami węża, ogłasza pierwszą Dobrą Nowinę o zbawieniu – *Protoewangelię* (Rdz 3, 15) – o wprowadzeniu przez Boga nieprzyjaźni między wężem i potomstwem (czy też potomkiem) Niewiasty oraz o zwycięstwie, jakie odniesie Niewiasta wraz ze swoim Synem. Fragment Księgi Judyty (16, 13-15) pełni funkcję śpiewu responsoryjnego, którego refren: *Wzywajcie Pana, chwalcie Jego imię*, jest wezwaniem do uwielbienia Boga, przedziwnego w swej mocy i niezwykłego, władcy całego stworzenia, które stało się na Jego słowo. Ewangeliczna relacja o weselu w Kanie przedstawia Maryję jako Matkę wrażliwą na potrzeby swoich dzieci i niosącą im pomoc swoim wstawiennictwem u Syna. Prośba, z jaką Maryja dyskretnie zwróciła się do Jezusa (J 2, 3), doskonale ilustruje tytuł, pod jakim wzywa Ją Kościół w analizowanym formularzu. Oto teologiczne wątki modlitw Mszy nr 42:

1) Bóg Ojciec ustanowił „Rodzicielkę swojego umiłowanego Syna Matką i Wspomożycielką chrześcijańskiego ludu” (Ko i Pf).

2) Pod Jej opieką Kościół nieustraszenie walczy w obronie wiary; bezpiecznie kroczy wśród nawalnic świata (Pf); doznaje Bożej pomocy we wszystkich przeciwnościach (Nd); cieszy się trwałym pokojem (Ko).

3) Pomoc Najświętszej Maryi Panny sprawia, że uczestnicy Eucharystii wyzbywają się dawnych grzechów, przyoblekają się w Chrystusa, sprawcę odrodzenia (PK); zdążają z radością do niebieskiej ojczyzny (Pf – por. Flp 3, 20n).

„NAJŚWIĘTSZA MARYJA PANNA OD WYZWOLENIA”. Ten tytuł Maryi ma swą genezę w ustanowieniu w XIII wieku w Hiszpanii (Barcelona) – Zakonu Mercedarystów, który postawił sobie za cel wykupywanie chrześcijan z niewoli innowierców. W formularzu Mszy nr 43 naczelnym wątkiem teologiczno-maryjnym jest myśl o wyzwoleniu ludzi z wszelkiego rodzaju uzależnienia i duchowej niewoli. W 1 Czyt tej Mszy, zaczerpniętym z Księgi Judyty (15, 8-10; 16, 13-14), przytoczone są słowa uznania i pochwały arcykapłana Joakima oraz żydowskiej Rady Starszych pod adresem odważnej Judyty, która zadając śmierć Holofernesowi, przyczyniła się do ocalenia swoich współrodaków od niechybnej śmierci. W odpowiedzi na słowa Starszych, Judyta wyśpiewuje pieśń uwielbienia Boga, który swoją mocą uzdolnił ją – słabą kobietę – do wykonania bohaterskiego czynu. Myśl tę kontynuuje śpiew responsoryjny, którym jest pieśń „Wielbi dusza moja Pana” (Łk 1, 46-55) i który wskazuje na Maryję jako antytyp Judyty. Refren śpiewu: *Ludowi swemu litość okazałeś* można interpretować jako wyraz wdzięczności zarówno ze strony obu kobiet, jak też zgromadzenia chrześcijan, którzy obecnie wielbią Boga za „wielkie rze-

czy”, jakie czyni swemu ludowi (por. Łk 1, 49-53). Relacja J 19, 25-27 w kontekście analizowanego formularza wskazuje na udział Maryi w męce i śmierci Jezusa, który na drzewie krzyża dokonał dzieła odkupienia i wyzwolenia ludzkości z niewoli grzechu, śmierci i szatana.

Teologiczny sens „wyzwolenia” odczytujemy w świetle eucharystyki Mszy nr 43:

1) Bóg, Ojciec miłosierdzia, posłał na świat swojego Syna jako Odkupiciela ludzi (Pf).

2) Przez swoją ofiarę Chrystus dokonał dzieła niezmierzonej miłości i wysłuchał nam prawdziwą wolność dzieci Bożych (Ko i Nd).

3) W przedziwnym zamysle swojej Opatrzności Bóg ściśle złączył Najświętszą Dziewicę ze swoim Synem w dziele zbawienia ludzi:

– jako kochająca Matka była Ona obecna przy Jego ubogim żłóbku;

– jako wierna uczestniczka Jego męki stała obok krzyża;

– wyniesiona do nieba jest naszą Orędowniczką i Służebnicą Odkupienia (Pf).

4) Z macierzyńską miłością Maryja troszczy się o braci swego Syna będących w potrzebie, aby skruszywszy kajdany wszelkiej niewoli, radowali się pełną wolnością ducha i ciała (Pf).

5) Uczestnictwo w dziele dokonanym przez Chrystusa oraz wstawienictwo i przykład „Maryi Panny od Wyzwolenia” zobowiązuje wierzących do: szerzenia wolności dzieci Bożych wśród wszystkich narodów (Ko); naśladowania przykładu Maryi przez miłość ku Bogu i bliźnim (Nd); posłuszeństwa poleceniu Maryi: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie* (Ant Kom – J 2, 5); bardziej gorliwego starania o zbawienie ludzi i zasługiwanie na przyjęcie do królestwa niebieskiego (PK).

„UZDROWIENIE CHORYCH”. Papież bł. Jan Paweł II napisał: *W takiej lub innej postaci cierpienie zdaje się być – jest – prawie nieodłączne od ziemskiego bytowania człowieka*⁴⁹.

Tajemnicę ludzkiej choroby i cierpienia odsłania Pismo Święte – „wielka księga o cierpieniu”⁵⁰. Liturgia, przeżywana jako udział w Paschalnym Misterium Chrystusa oraz codzienne życie, naznaczone cierpieniem, jest dopełnianiem *braków udreń Chrystusa dla dobra Jego ciała, którym jest Kościół* (Kol 1, 24). W formularzu nr 44 jako 1 Czyt zamieszczona jest część Czwartej Pieśni Sługi Pańskiego z Księgi Izajasza (53, 1-5. 7-10). Prorok utożsamiający się z narodem wybranym wyznaje w jego imieniu winę wynikającą z braku wiary i zrozumienia misji Sługi. Ukazuje się on jako przeciwieństwo oczekiwanego mesjańskiego króla. Wzgardzony i od-

⁴⁹ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Salvifici doloris* (11.02.1984), 3.

⁵⁰ TAMŻE, 6.

rzucony, dobrowolnie, jak łagodny baranek, weźmie na siebie cierpienia i grzechy wszystkich ludzi, zostanie skazany na okrutną śmierć, poprzez którą wyjedna im zbawienie i w ten sposób sam również dostąpi wywyższenia i chwały. Ps resp (Ps 103[102], 1-4. 6-8. 10) z refrenem: *Pan Bóg uzdrowia wszystkie twe choroby*, jest dziękczynieniem składanym Bogu za dobrodziejstwa wyświadczone psalmiście: odpuszczenie win, uzdrowienie z chorób, ocalenie od zguby. Dary te pochodzą ze źródła miłosierdzia i łaskawości Boga, który nie postępuje z nami według naszych grzechów. Ewangeliczne opowiadanie o nawiedzeniu Elżbiety przez Maryję – Matkę Pana (Łk 1, 29-56) – ukazuje ofiarną miłość Bogurodzicy, której oznaką był trud podróży przez góry i pomoc wyświadczona podszłej w latach krewnej, oczekującej dziecka. Uwielbienie Boga, wyśpiewane przez Maryję w domu Elżbiety, motywowane doświadczeniem Bożych dobrodziejstw, jest wezwaniem wszystkich ludzi do wdzięczności względem Stwórcy i do naśladowania Jego miłosierdzia. Jaki wyraz znajdują te biblijne treści w modlitwach Mszy nr 44?

1) Słowami Ant wej Bóg zapewnia swój lud o gotowości spełnienia prośb zanoszonych do Niego: *Ja jestem zbawieniem ludu; w jakikolwiek ucisku wołać będą do Mnie, Ja ich wysłucham* (Ps 35[34], 3; Jon 2, 3).

2) Chrystus, przyjąwszy postać Sługi Pańskiego, „z miłości dla nas obarczył się naszym cierpieniem i dźwigał nasze boleści” (Pf – por. Iz 53, 4).

3) Dzięki szczególnej łasce Bożej, Maryja w przedziwny sposób uczestniczy w tajemnicy cierpienia; jaśniej chorym wzywającym Jej opieki jako znak zbawienia i niebieskiej nadziei; wpatrującym się w Nią daje przykład doskonałej zgody z wolą Boga i pełnego upodobnienia się do Chrystusa (Pf).

4) Za wstawiennictwem Maryi spodziewamy się uwolnienia od doczesnych utrapień i osiągnięcia wiecznej radości (Ko). Ufamy, że udział w Eucharystii i orędownictwo Maryi podtrzyma nas w życiu doczesnym i „doprowadzi do życia wiecznego” (PK).

„KRÓLOWA POKOJU”. Perykopa Iz 9, 1-3. 5-6, zaproponowana jako 1 Czyt Mszy nr 45 – to prorocstwo, które, interpretowane w kontekście historycznym, odnosi się do objęcia władzy przez mesjańskiego króla. Autor ma na uwadze mieszkańców północnej części Izraela, uprowadzonych w roku 721 do niewoli w Asyrii. Ten „naród kroczący w ciemnościach” zwraca swe oczy ku Jerozolimie, gdzie „zabłysło światło” w osobie narodzonego Dziecka. Jest nim albo kolejny potomek króla, albo mający wstąpić na tron król Ezechiasz, w którym, z racji jego udziału we władzy Boga, jedynego Króla wybranego ludu, Izraelici upatrywali przybranego syna Jahwe. Przymioty, jakie prorok przypisuje owemu królowi, wskazują nie tyle na postać Ezechiasza, co raczej na zapowiadanego Mesjasza.

Wśród tych przymiotów – jako ostatni – wymienia autor miano „Księżę Pokoju”, i tak określa Jego misję: *Wielkie będzie Jego panowanie, w pokoju bez granic na tronie Dawida i nad jego królestwem* (Iz 9, 5n). Ps resp – trzecia część psalmu 85[84], 9-14 – zapowiada czas dobrobytu i pokoju po powrocie Izraelitów z wygnania do Babilonu. Tę sytuację uwydatnia refren: *Pan głosi pokój swojemu ludowi* (por. Ps 85[84], 9). Ewangelista Łukasz w słowach Zwiastowania (Łk 1, 26-38) odwołuje się do proctwa Natana, zawierającego zapowiedź wiecznego panowania potomka Dawida, narodzonego z Maryi Syna Najwyższego (por. Łk 1, 32n; 2 Sm 7, 11-16). Inspirowane biblijnym orędziem wątki eucharystyczne możemy ująć w następującym porządku historiozbawczym:

1) Bóg Ojciec przez swojego Syna obdarzył ludzi pokojem (Ko).

2) Boży dar pokoju otrzymała ludzkość przy współdziałaniu Maryi: w czasie Zwiastowania poczęła Ona w dziewiczym łonie Księcia Pokoju (Ant wej i Pf – por. Iz 9, 5).

3) Jezus umarł na krzyżu dla naszego zbawienia i „przez krew swoją obdarzył pokojem całe stworzenie”; „zostawił nam pokój” (Pf; Ant Kom i PK – por. J 14, 27).

4) Maryja – Matka wierna, nieustraszona stała obok krzyża w godzinie męki swego Syna (Pf i Ant Kom).

5) Maryja „jest uczennicą Chrystusa i służebnicą pokoju” (Pf) oraz „Królową pokoju” (Nd; Papież Benedykt XV [1914-1922] w roku 1917 wprowadził do Litanii Loretańskiej wezwanie „Królowo pokoju”).

6) Modląc się z Apostołami, Maryja „oczekiwała obiecane go od Ojca Ducha jedności i pokoju, miłości i wesela” (Pf).

7) Za wstawiennictwem Maryi Kościół prosi Boga, aby dał „naszym czasom upragniony pokój”, umożliwiając tworzenie jednej rodziny, która żyje w zgodzie, złączona węzłami bratniej miłości (Ko).

8) Sprawując Ofiarę pojednania, Kościół wyprasza u Boga dary jedności i pokoju (Nd). Karmiąc się Ciałem i Krwią Chrystusa, błaga o ducha miłości w celu szerzenia wśród ludzi pokoju, „który Zbawiciel nam zostawił” (PK – por. J 14, 27).

„BRAMA NIEBIOS”. Ostatni formularz ZMNMP, w trzeciej sekcji Mszy na Okres Zwykły, ma wyraźny charakter eschatologiczny i w pewien sposób wieńczy zawarte w całym zbiorze akcenty, które ukazują miejsce Maryi w odwiecznym planie zbawienia oraz Jej więź z Chrystusem i Kościołem.

1 Czyt formularza nr 46 pochodzi z końcowej części Apokalipsy (21, 1-5a). Językiem obrazowym i symbolicznym, właściwym dla tej księgi, autor przedstawia wizję świata (kosmosu) w Jego nowym, przemienionym kształcie „nowego nieba i nowej ziemi” (por. Iz 65, 17; 66, 22; 2 P

3, 13). Odnowioną postać mieć będzie także stolica Izraela z jej najcenniejszą budowlą, jaką przed wiekami była świątynia. Miejsce polityczno-religijnej stolicy zajmie Miasto Świąte, Jeruzalem Nowe, które ukaże się jako obraz doskonałej i jaśniejszej pięknem Oblubienicy Chrystusa (por. Ef 5, 21-32). Ośrodkiem tego Miasta – Oblubienicy będzie Emmanuel – Bóg z nami (por. Iz 7, 14; Mt 1, 23; Ap 21, 2n). Z Nim na wieki zespolą się zbawieni, wolni już od trudu, cierpień i łez. W Starym Przymierzu Jerozolima z jej świątynią była celem i metą pielgrzymek z okazji głównych świąt Izraela (por. Pwt 16, 16). Przewidziany po czytaniu Ps resp (122[121], 1-4. 8-9) z refrenem *Idźmy z radością na spotkanie Pana*, staje się w modlitwie Kościoła pieśnią nowego ludu pielgrzymującego za przewodem swej Matki do Świętego Miasta, niebieskiego Jeruzalem.

Do owego Miasta wiedzie droga, u kresu której widnieje metaforyczna „brama” – „zamknięta z winy Ewy”, otwarta przez Maryję (por. Śp Ew: „Brama niebios, zamknięta z winy Ewy, została otwarta przez Ciebie, Dziewico Maryjo”). Eschatologiczną orientację winno mieć całe życie chrześcijańskie, będące drogą do niebieskiego Jeruzalem i czujnym oczekiwaniem na spotkanie z Panem młodym (por. Mt 25, 1-13). Mateusz ewangelista opiera przypowieść o dziesięciu pannach na żydowskich zwyczajach związanych z zaślubinami młodej pary. Pięć panien z grona przyjaciółek zaproszonych na weselne przyjęcie nie przyniosło ze sobą zapasu oliwy do lamp, wskutek czego znalazły się w środku nocy przed zamkniętymi drzwiami weselnego domu, ponieważ musiały się wcześniej udać do sprzedawców dla zakupienia oliwy. Mając na uwadze okoliczność, że w analizowanym formularzu znajdujemy tylko jedną wyraźną wzmiankę o Maryi (Śp Ew), stajemy wobec pewnej trudności w przedstawieniu maryjnej treści formuł modlitw. Wbrew pozorom są one jednak liczne.

1) Brama do życia wiecznego została zamknięta z powodu nieposłuszeństwa Ewy; po wypędzeniu z raju pierwszej pary ludzkiej Bóg postawił przed ogrodem Eden cherubinów mających strzec drogi do drzewa życia (Pf; por. Rdz 3, 22-24).

2) Matkę Dziewicę zapowiadała wschodnia brama świątyni jerozolimskiej; przez nią przeszedł Zbawiciel, dla którego owa brama się otworzyła, a potem pozostała zamknięta (por. Ez 47, 1-3; aluzja do dziewictwa Maryi).

3) Maryja Dziewica, pokorna i wierna, przez swoje posłuszeństwo otworzyła ludzkości bramę życia wiecznego (Pf). Dlatego Kościół pozdrawia Ją jako „Bramę rajska” (por. Ant wej: „Bądź pozdrowiona, Dziewico, Matko Słowa, bądź pozdrowiona, Bramo rajska; Ty dając światu Boga, otwierasz nam niebo”); nazywa Ją też wspaniałą „Bramą życia, z której się

narodził Zbawiciel świata” (Nd); „wspaniałą bramą światła, [przez którą] zajaśniał nam Chrystus, Światłość świata” (Pf – por. J 1, 4n. 9; 8, 12).

4) Kościół prosi Boga, aby chrześcijanie za przykładem Maryi pozostali wierni miłości Chrystusa i „aby otwarła się dla nas brama niebieskiej ojczyzny” (Ko). Kościół wierzy, że Maryja, Dziewica błagająca, „nieustannie modli się za grzeszników, aby się nawrócili do Jej Syna, wieczystego źródła łaski i otwartej bramy przebaczenia” (Pf).

Widzimy, jak przenikają się w tych formułach motywy: brama rajskiego ogrodu; wschodnia brama świątyni; źródło wody i światła; łono rodzącej Dziewicy-Matki; brama życia wiecznego; brama przebaczenia; brama niebios.

W tak licznych obrazach przedstawia liturgia ostateczną przyszłość ludzkości i świata.

Te obrazowe określenia odnoszą się w przeważającej mierze do Chrystusa, lecz wiele z nich ma również odniesienie do Maryi jako przewodniczki w drodze wiodącej do nieba przez bramę, jaką Ona otwiera ludziom swoją macierzyńską miłością, przykładem i wstawiennictwem.

3. Zakończenie

Sobór Watykański II, formułując naukę o Kościele, w którym Boski Odkupiciel pełni dzieło zlecone Mu przez Ojca, pragnął starannie ukazać rolę Bogurodzicy Maryi w historii zbawienia, Jej miejsce w misterium Słowa Wcielonego i Jego Mistycznego Ciała, a także sprecyzować zasady kultu należnego Maryi z racji Jej związku z Chrystusem⁵¹. Sformułowanie normy wiary (*lex credendi*) znalazło swój wyraz w uchwalonej 4 grudnia 1963 roku Konstytucji o liturgii świętej (nr 102-103) oraz w ósmym rozdziale Konstytucji dogmatycznej o Kościele, ogłoszonej 21 listopada 1964 roku (nr 52-69).

Recepcja soborowej mariologii była swoistym „przekładem normy wiary” na język modlitwy i formuł celebracji (*lex supplicandi*), których treści i zasady miały zostać ujęte w wydawanych po Soborze księgach liturgicznych. Zgodnie z wyraźnym stwierdzeniem Soboru, celem odnowionej nauki o osobie i misji Bogurodzicy nie ma być tylko nowe sformułowanie tekstów i przepisów, ale ukazanie wyznawcom Chrystusa dróg naśladowania cnót Jego Matki⁵².

⁵¹ Por. LG 54.

⁵² por. TAMŻE, 67.

Proces recepcji soborowej mariologii poprzez opracowywanie pod jej inspiracją ksiąg liturgicznych trwał ponad dwadzieścia lat (1964-86) i bynajmniej nie został zakończony. Przedstawione w tym szkicu analizy pozwalają wyróżnić w tym procesie następujące etapy:

1) Ogłoszenie Pisma apostolskiego Pawła VI *Mysterii paschalis celebrationem* zatwierdzającego *Ogólne normy roku liturgicznego* i nowy *Ogólny Kalendarz Rzymski* (14 lutego 1969).

2) Wzorcowe wydanie *Ogólnego Kalendarza Rzymskiego* (21 marca 1969).

3) Publikacja Konstytucji apostolskiej Pawła VI *Missale Romanum* ogłaszającej Mszał Rzymski odnowiony na podstawie uchwały Powszechnego Soboru Watykańskiego II (3 kwietnia 1969).

4) Ogłoszenie pełnego tekstu wzorcowego wydania Mszału Rzymskiego (26 marca 1970). Jego trzecie wydanie zostało zatwierdzone na mocy dekretu Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 20 kwietnia 2000; tekst Mszału ukazał się w roku 2002; wydanie poprawione – *reimpressio emendata* – w roku 2008).

5) Ogłoszenie pierwszego wzorcowego wydania Lekcjonarza Mszału Rzymskiego (30 września 1970; jego drugie wydanie ogłoszono dekretem Kongregacji Sakramentów i Kultu Bożego 21 stycznia 1981).

6) Publikacja wzorcowego wydania Liturgii godzin, t. I-IV, Watykan 1971; wersja polska: Poznań 1978-1986.

7) Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie, t. I-II; łacińskie wydanie wzorcowe: Watykan 1986; wersja polska: Poznań 1998.

Jakby ogniwem pośrednim między ogłoszoną w roku 1964 Konstytucją dogmatyczną o Kościele a „Zbiorem Mszy o Najświętszej Maryi Pannie” była adhortacja apostolska Pawła VI *Marialis cultus* (2 lutego 1974). Studium formularzy ZMNMP pozwala zauważyć, jak bardzo zawarta w nich „norma modlitwy” odzwierciedla sformułowaną przez Sobór i interpretowaną przez Pawła VI „normę wiary”.

Podjmując próbę charakterystyki posoborowych ksiąg liturgicznych, na pierwszym miejscu zauważamy ich bogactwo, ujawniające się w obfitym zastawieniu stołu słowa Bożego⁵³ poprzez staranny dobór fragmentów Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu – zarówno w „Lekcjonarzu mszalnym”, jak w „Lekcjonarzu do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie”⁵⁴, jak też w księdze Liturgii godzin.

Ze skarbca Biblii⁵⁵ pochodzą czytania, psalmy responsoryjne i pieśni; z natchnienia tej Księgi wywodzą się hymny, antyfony i wezwania

⁵³ Por. SC 51.

⁵⁴ Por. MC 30.

modlitw, które łączą ze sobą wspomnienie Bożych dobrodziejstw i błaganie o nowe dary.

W ten sposób zreformowane księgi liturgiczne wprowadzają w życie postulat Soboru, aby Pismo Święte było żywotnym podłożem i źródłem inspiracji dla liturgii⁵⁶.

Wydaje się, że wspomniane przymioty posoborowych ksiąg liturgicznych w sposób szczególny zostały uwzględnione w „Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie”.

W kolekcji tej dla poszczególnych formularzy mszalnych zostały zaproponowane dwa czytania, z których pierwsze pochodzi ze Starego Testamentu, albo z listów apostoelskich lub z Apokalipsy, drugie zaś – z Ewangelii (głównie reprezentowane są fragmenty Ewangelii według Mateusza, Łukasza i Jana). Wśród tych perykop można wyróżnić trzy grupy: (1) Perykopy ze Starego i Nowego Testamentu, odnoszące się bezpośrednio do osoby lub posłannictwa Maryi, albo zawierające związane z Nią zapowiedzi prorockie. (2) Fragmenty ze Starego Testamentu, dotyczące postaci lub wydarzeń, interpretowanych w tradycji jako figury i symbole Bogurodzicy (por. postaci Ewy, Judyty, Estery, Córy Syjonu, matki braci Machabejskich). (3) Czytania niezwiązane bezpośrednio z osobą Maryi, ale wskazujące na wzorce i przymioty życia chrześcijańskiego, które znalazły urzeczywistnienie w Matce Chrystusa; są to fragmenty Ewangelii, Dziejów albo Listów apostoelskich.

Pewne trudności nastręczają fragmenty ksiąg sapiencjalnych, w których słowa uosobionej Bożej Mądrości są przypisywane Maryi (por. fragmenty Księgi Syracha lub Przysłów), a także relacje o bohaterskich czynach Judyty, Estery lub matki braci Machabejskich. Trudności te wynikają z faktu, że w nauce Soboru Watykańskiego II nie występuje paralelizm między postaciami kobiet Starego Testamentu (Judyty i Estery) a postacią Bogurodzicy⁵⁷.

Biblijna inspiracja formularzy ZMNMP jest widoczna nie tylko w psalmach i pieśniach podanych jako śpiewy responsoryjne (często funkcję tę pełni pieśń matki Samuela (1 Sm 2) oraz pieśń Maryi (Łk 1, 46-55), lecz nade wszystko w sformułowaniu kolekt, modlitw nad darami, prefacji i modlitw po Komunii. Szczególnie cenna jest harmonizacja czytań biblijnych (zwłaszcza Ewangelii) z prefacją i antyfoną na Komunię. Jest ona potwierdzeniem zasady SC 56 o ścisłej jedności liturgii słowa i liturgii eucharystycznej, które „stanowią jeden akt kultu”.

⁵⁵ Por. SC 51.

⁵⁶ Por. TAMŻE, 24.

⁵⁷ Por. LG 55.

Niektóre perykopy Ewangelii (z reguły: Łukasza i Jana) są proponowane kilkakrotnie – w połączeniu z różnymi wersjami pierwszego czytania. Wynika stąd konieczność różnicowania interpretacji tych samych fragmentów zależnie od wydarzeń z życia Maryi albo przysługujących Jej tytułów.

W utworach poetyckich (zwłaszcza w hymnach), w prośbach Liturgii godzin oraz w formułach eucharystycznych ZMNMP widoczne jest pragnienie uwydatnienia cnót Matki Najświętszej oraz motywacja naśladowania ich przez uczestników liturgii. Postawą na wskroś wzorczą jest posłuszeństwo Maryi i Jej gotowość do składania Bogu całym życiem duchowej ofiary (por. J 4, 23). Wątek ten przenika wszystkie formularze oparte na kanwie relacji o Zwiastowaniu (por. Łk 1, 26-38) oraz o obecności Maryi u stóp krzyża (J 19, 25-27). Maryja jawi się nam jako doskonała Naśladowczyni swego Syna od chwili Jego poczęcia (por. analogię między wyznaniem Syna Bożego: Hbr 10, 5-10 i wyznaniem Maryi: Łk 1, 38) aż do śmierci na krzyżu (por. J 4, 34; 17, 4; 19. 25-27. 30).

ZMNMP podejmuje przekazaną przez Pawła VI w adhortacji *Marialis cultus* naukę o Maryi jako Mistrzyni uczestnictwa chrześcijan w oddawaniu kultu Bogu, zwłaszcza przez udział w celebracji Eucharystii: Maryja jest bowiem „Dziewicą słuchającą”, która z wiarą przyjęła Słowo Boże i rozważała je w sercu (Łk 1, 38. 45; 2, 19, 51; MC 17). Jest „Dziewicą modlącą się” pieśnią uwielbienia Boga i wdzięczności (Łk 1, 46-55), która stała się codzienną modlitwą Kościoła i wzorcem dla modlitwy eucharystycznej⁵⁸. Jest „Dziewicą proszącą”. W pamięci Kościoła utrwaliło się orędownictwo Maryi u Syna na rzecz uczestników wesela w Kanie (por. J 2, 3), a także Jej trwanie na modlitwie z Apostołami, aby uprosić Dar Ducha Świętego dla rodzącej się wspólnoty Kościoła (por. Dz 1, 12-14). Kościół naśladuje Maryję, wstawiając się codziennie u Boga w potrzebach świata (por. MC 18). Maryja jest „Dziewicą rodzącą”: jak Ona, osłonięta mocą Ducha Świętego (por. Łk 1, 35), poczęła Zbawiciela, tak Kościół – dziewica i matka – przez przepowiadanie i chrzest rodzi *do nowego i nieśmiertelnego życia synów z Ducha Świętego poczętych i z Boga zrodzonych*⁵⁹. Jest wreszcie „Dziewicą ofiarującą”. Jej zjednoczenie z ofiarą całego życia Syna ujawniło się w geście Ofiarowania Jezusa w świątyni (por. Łk 2, 22-35), kiedy to spełniła przepis Prawa o oddaniu Bogu pierwородnego syna (por. Wj 13-11-16) oraz o obowiązku złożenia ofiary za oczyszczenie matki (por. Kpł 12, 6-8). Z ust starca Symeona usłyszała wówczas, że Jej Syn będzie „znakiem sprzeciwu” (Łk 2, 34), Jej zaś duszę miecz prze-

⁵⁸ Por. MC 18.

⁵⁹ Por. LG 64; MC 19.

niknie (Łk 2, 35). Obie zapowiedzi spełniły się, kiedy Maryja jako Matka Bolesna stała wytrwale pod krzyżem, współcierpiąc ze swym Jednorodzoną i z matczyną miłością godząc się na ofiarnicze wyniszczenie żerty z Niej narodzonej (J 19, 25-27)⁶⁰.

Oto dlaczego, podążając za przewodem normy modlitwy (*lex supplicandi*) zawartej w księgach liturgicznych, zwłaszcza w Mszałe Rzymskim, wzbogaconym przez publikację ZMNMP oraz w księdze Liturgii godzin wyznajemy, że Maryja jest niedościgłym wzorem dla Kościoła i dla każdego chrześcijanina w dążeniu do świętości i do pełni zbawienia. Świętość ta zaś polega nie na przemijających uczuciach, ale na odczytywaniu w słowie Bożym i w wydarzeniach codziennego życia woli Ojca, w świetle wiary i z gotowością pełnienia Bożego planu zbawienia w zjednoczeniu z Chrystusem i Kościołem⁶¹. Na tym polega autentyczna recepcja/interioryzacja mariologii Vaticanum II, utrwalonej w posoborowych księgach liturgicznych (*lex credendi – lex agendi*). Przytoczmy na koniec słowa Pawła VI: [Najświętsza Dziewica] *daje wzór doskonałego ucznia Chrystusowego, który jest twórcą państwa ziemskiego i przemijającego, a zarazem zdąża do niebieskiego i wiecznego; ucznia, który jest rzecznikiem sprawiedliwości wyzwalającej uciśnionych i miłości przychodzącej z pomocą potrzebującym, a zwłaszcza jest świadkiem miłości budującej Chrystusa w duszach ludzkich*⁶².

Ks. prof. dr hab. Stanisław Czerwik
Wyższe Seminarium Duchowne (Kielce)

ul. Jana Pawła II 7
PL - 25-013 Kielce

La recezione della mariologia del Concilio Vaticano II nei libri liturgici postconciliari. Un tentativo della sintesi

(Riassunto)

La mariologia del Vaticanum II è stata assunta dalla riforma della liturgia dopo il Concilio. La Madre di Gesù è presente nell'anno liturgico nel quale si celebra il mistero di Cristo, perchè la Madre è legata con l'opera salvatrice del suo Figlio.

⁶⁰ LG 58; MC 20.

⁶¹ LG 63; 67; MC 16. 34-41.

⁶² MC 37.

L'autore prende in esame i libri liturgici e mette in luce la presenza di Maria nel culto liturgico. Dove e in che modo la memoria di Maria è stata inserita nella celebrazione del mistero di Cristo?

L'articolo è stato diviso in questo modo: 1) I principi della mariologia nel *Lumen gentium* (il legame di Maria con l'opera salvatrice del Figlio, le celebrazioni in onore della Madre di Dio nel calendario liturgico, nel messale e nella liturgia delle ore; 2) La collezione delle messe sulla Beata Vergine Maria (1986): la caratteristica generale del libro, il significato liturgico-teologico.